

คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

สารนิพนธ์

ของ

นางพจนพร จิตเจริญทวีโชค

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

สิงหาคม 2548

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

บทคัดย่อ

ของ

นางพจนพร จิตเจริญทวีโชค

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

สิงหาคม 2548

h 249223

พจนพร จิตเจริญทวีโชค. (2548). *คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียน*

บ้านท่ามะขาม. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์
กลิ่นกุหลาบ.

คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้บริหาร
โรงเรียน ครู และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธใช้เป็นคู่มือในการบริหารงานโครงการโรงเรียน
วิถีพุทธ การจัดทำคู่มือผู้ศึกษาได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 จัดทำโครงร่างคู่มือแล้วนำไป
ให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 1 จำนวน 5 คน ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารงานโครงการ
โรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนเพื่อตรวจสอบโครงร่างและรายละเอียดของคู่มือ ส่วนขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา
คู่มือ ผู้ศึกษาได้จัดทำรายละเอียดของคู่มือแล้วได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 2 จำนวน 5 คน ตรวจสอบ
ความถูกต้องของเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาคู่มือและได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 3 จำนวน
22 คน ประเมินคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ประกอบด้วยเนื้อหา
6 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนา
ตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง 6) การประเมินผล
และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน อีกทั้งมีตัวอย่างแบบฟอร์มต่างๆ ทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ

จากผลการประเมินคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม
อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นเฉลี่ย 4.61

A Manual of Buddhism School Project Management Thamakhom School
The Office Of Ratchaburi Educational Service Area Office 1

AN ABSTRACT

BY

MRS. POJANAPORN JITJAROENTAWEECHOK

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Educational Administration
At Srinakharinwirot University
August 2005

Pojanaporn Jitcharoentaweechok . (2005) *A Manual of Buddhism School Project Management Thamakhom School*. Master' s project , M.Ed. (Educational Administration) Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Project Advisor : Asst. Prof. Dr. Phairojana Klinkularb

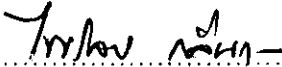
The purpose of this study was to created a manual of Buddhism School Project Management for the school administrator , teacher and Buddhism School Project director related to Buddhism School Project .The procedures of developing this manual 2 include : 1) formulate the draft of the manual a groups of five experts in Buddhism School and theories. 2) developed the final draft and checked the feasibility of use by groups of five and another groups of twenty - two experts checked for the feasibility of the manual. This will be done before using a manual of Buddhism School Project Management in Thamakhom School .

A Manual of Buddhism School Project Management in Thamakhom School was The main principle of Buddhism School Project which consisted 6 components. There were ; 1) planning 2) implementation and components 3) developing to the threefold training system 4) always support 5) improvement and developement and 6) evaluation

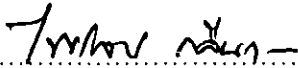
The result of measuring possibility of using the manual indicated that it was highly recognized and accepted to practice at the highest level .

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

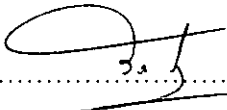
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

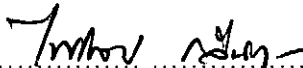

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

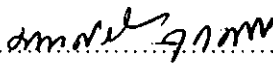
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ สุภากิจ)

.....กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

.....กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย ชูชาติ)
วันที่ /X/ เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2548

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างมาก จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการพิจารณาโครงร่างคู่มือและกรรมการตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา หลักการ แนวคิด ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ศึกษาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ สุภากิจ และอาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ เป็นผลทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ช่วยเสนอแนะและตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือ ขอขอบคุณ คุณคณิต จิตเจริญทวีโชค พร้อมด้วยบุตร-ธิดา และคณะครูโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ทุกคนซึ่งเป็นผู้ให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาในการจัดทำสารนิพนธ์อย่างดี

ประโยชน์และคุณค่าทั้งปวง อันเกิดจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอขอบคุณความดีทดแทนคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ซึ่งเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และแนวทางการดำเนินชีวิตอันทรงคุณค่าแก่ผู้ศึกษา ผู้ศึกษาจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานในโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

พจนพร จิตเจริญทวีโชค

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
วัตถุประสงค์.....	5
ขอบเขตในการจัดทำคู่มือ.....	5
ความสำคัญต่อการจัดทำคู่มือ.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม.....	10
ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป.....	10
การจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	11
ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ.....	12
ความเป็นมาและความสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ.....	12
ความมุ่งหมายและ ประโยชน์ของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	13
แนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	14
การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	18
การก่อกลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน.....	21
รูปแบบของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	24
การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	27
การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	30
การเตรียมการ.....	30
การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ.....	31
การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา.....	34
การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด.....	35
การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง.....	36
การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน.....	37

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) คู่มือ.....	38
ความหมายของคู่มือ	38
ประเภทของคู่มือ.....	40
องค์ประกอบของคู่มือ.....	42
ลักษณะที่ดีของคู่มือ.....	44
แนวทางการเขียนคู่มือ.....	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	48
งานวิจัยภายในประเทศ.....	48
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	52
3 ขั้นตอนและวิธีการจัดทำคู่มือ.....	54
การจัดทำโครงร่างคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	54
การพัฒนาคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	55
การประเมินคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	56
4 คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม.....	62
ส่วนที่ 1 บทนำ.....	67
ภูมิหลัง.....	67
วัตถุประสงค์.....	68
ความสำคัญ.....	68
คำชี้แจงการใช้คู่มือ.....	68
ส่วนที่ 2 เนื้อหาการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	
ในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม.....	70
การเตรียมการ.....	70
การจัดสภาพและองค์ประกอบ.....	77
การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา.....	120
การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	144
การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง.....	146

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน.....	148
เอกสารอ้างอิง.....	151
ภาคผนวก.....	153
บทสรุป.....	190
บรรณานุกรม.....	191
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจโครงสร้างเนื้อหาสาระของคู่มือ.....	199
ภาคผนวก ข. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา.....	201
ภาคผนวก ค. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเป็นไปได้คู่มือ	
คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม.....	203
ภาคผนวก ง. แบบตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้.....	206
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	211

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ.....	60

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษา เป็น เครื่องมือในการพัฒนาคน และคนที่พึงประสงค์ของสังคมและประเทศชาติในปัจจุบันและอนาคต ก็คือคนที่มีความรู้ ความคิดอย่างเป็นระบบที่ดี สามารถวิเคราะห์ข้อมูล บนหลักการของเหตุผล สามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของตน ที่สำคัญรู้จักนำกระบวนการการเรียนรู้ทั้งหลายทั้งปวงมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมประเทศชาติได้อย่างมีคุณภาพ และมีศักยภาพที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆตามมาอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540- 2544) ที่เน้นคนเป็นจุดหมายหลักของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2538: 1- 5) เนื่องจากคนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ สังคมใดประเทศใดสามารถพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ทั้งนี้เพราะคนเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม เมื่อมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพก็จะเป็นพื้นฐานในการสร้างพลังครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ อันส่งผลต่อการพัฒนาประเทศตามมาอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้อย่างสันติ การพัฒนาคนไม่ได้มีเพียงแต่การพัฒนาในด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสังคมไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะในภาวะที่ต้องการจะพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องเน้นให้คนในประเทศมีคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับการให้การศึกษา

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ เป็นแรงกดดันให้บุคคลต้องดิ้นรนต่อสู้ทำให้เกิดความเหินแถตัว อิจฉาริษยา เหวียดเอาเปรียบ ขาดความเป็นระเบียบวินัย ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ขาดความเมตตากรุณา และเกิด ปัญหาตามมามากมายทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะพบเห็นได้ตามข่าวต่างๆในหน้าหนังสือพิมพ์ประจำวันและจากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับปัญหาด้านคุณธรรม และจริยธรรมในสังคมไทย ได้มีการกล่าวถึงสาเหตุของของเสื่อมโทรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน พบว่ามี 12 ประการ (กนกพรธน์ บุญธรรม 2540: 24) คือ 1) สภาพแวดล้อมทางสังคมที่ยั่วยุให้กระทำชั่ว 2) การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ดีและตัวแบบที่เลวทางสื่อมวลชน 3) ผู้คนหันเหออกจากคำสอนของศาสนา มาก 4) ผู้คนกระทำผิดอาชญากรรมมาก 5) ผู้คนเหินแถตัว 6) ผู้คนหันออกจากจารีตเดิมมาก

- 7) ผู้คนมีความเห็นแก่ตัว หรือคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเป็นพื้นฐานของการเลือกและตัดสินใจ
 8) มีความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรมนุษย์มาก 9) การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมระบบทุนนิยม
 10) บทบาทอันจำกัดของการศึกษา 11) จุดอ่อนของกลไกทางการศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรม
 จริยธรรม และ 12) ข้อจำกัดของการศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมเชิงพฤติกรรม

จากสาเหตุและปัญหาเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า สภาพสังคมเกิดความเสื่อมทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมอย่างหนัก ทั้งนอกระบบต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และสถาบันการศึกษาทุกแห่งได้ตระหนัก ถึงปัญหาดังกล่าว และเห็นตรงกันว่าเป็นความสำคัญอย่างเร่งด่วนที่จะต้องปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ให้กับบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนา บุคคลในประเทศให้มีความดีและจริยธรรมอย่างเข้มแข็งในอนาคต (กนกพรรณ บุญธรรม 2540: 1)

การที่จะพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในด้านคุณธรรมและจริยธรรมนั้น การให้การศึกษา นับว่า เป็นวิธีการที่ดีที่สุด ผลการวิจัยของสุพร พวงวราพันธ์ (2533: 50) และประเวศ ยอดยิ่ง (2532: 2) ได้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกัน คือ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชนนั้นสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือสำคัญ เนื่องจากการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญ และส่งเสริมให้คนในชาติมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้

การศึกษายุคใหม่ที่กำลังจะเป็นไปในกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นทิศทางใหม่ของรูปแบบการศึกษาในสังคมไทยและอาจหมายถึงการปรับเปลี่ยนคุณภาพของคนรุ่นใหม่ ในชาติก็ว่าได้ ในกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ สิ่งที่เปลี่ยนไปคือการมุ่งเน้นการพัฒนาการให้ สมบูรณ์ และสมดุลระหว่างจิตใจ ร่างกาย จิตวิญญาณ สอดคล้องกับธรรมชาติรอบตัวเรา

ตามโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบันโดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้มุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้จักแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง รู้จักคิด ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ มีความสามารถในการสื่อสาร การจัดการ และ ใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น และเป็นบุคคลที่มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในการ ดำเนินชีวิต ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและสังคม ประกอบอาชีพสุจริต และ พึ่งตนเองได้ รวมทั้งเป็นบุคคลที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีทักษะที่จำเป็นในการดำเนิน ชีวิต มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีสุนทรียภาพ มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รักท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย

ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กรมวิชาการ.2544: 3) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ได้ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 5) ตามแนวพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น กรมวิชาการได้เห็นความสำคัญและส่งเสริม โดยเฉพาะในด้านจริยธรรม และค่านิยมที่สร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องที่จะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นคน (Manhood) พัฒนากำลังคน (Man power) และพัฒนาศักยภาพของคน (Man potential) ทั้งนี้เพื่อผลิตคนดี มีความสามารถ มีคุณภาพตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ และจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการศึกษา ซึ่ง กาญจนานาคสกุล (2546 : 5) กล่าวว่า ต้องเน้นที่การสร้างคนที่จะรักษาคุณลักษณะต่างๆ ของคนไทยไว้ ต้องสร้างความซื่อสัตย์ ความสุจริตและต้องพยายามขจัดความโลภ ความอยากได้ ความฟุ้งเฟ้อให้หมดไป หรืออย่างน้อยก็ให้ลดลงซึ่งโรงเรียน ครู และผู้บริหารต้องมีหน้าที่ที่จะสร้างเด็กให้รู้จักเกลียดกลัวความชั่ว ความทุจริต สร้างความซื่อสัตย์สุจริตให้มั่นคงในจิตใจเด็กและสร้างภูมิคุ้มกันต่างๆ เพื่อให้เด็กต้านกระแสความเลวร้ายในสังคมได้ และคนไทยรุ่นต่อไปควรจะเป็นกำลังสำคัญที่จะสร้างประเทศไทยให้ชาวสะอาด ปราศจากความทุจริต คอรัปชั่น

จากนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง สามารถพัฒนาบุคคลได้ทุกด้านโดยทำให้มีศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้บุคคลได้รู้จักการคิดวิเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2540: 10) จะเห็นได้ว่าสถานศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายนี้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญซึ่งมีหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้ แนวคิด และการอบรมบ่มนิสัยให้มีคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กัน ตลอดจนเตรียมบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของสถานศึกษา

ตามสภาพความเป็นจริงแล้ว สถานศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพบุคคลเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากการสำรวจของคณะกรรมการป้องกันและแก้ปัญหาสารเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ (ปปส.ศธ.) ข้อมูลรายงาน ณ วันที่ 30 มีนาคม 2545 พบว่า มีนักเรียนกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด จำนวน 52,665 คน จากนักเรียนจำนวน 7,097,759 คน นอกจากนั้นยังมีปัญหานักเรียนเล่นการพนัน นักเรียนยกพวกตีกันระหว่างโรงเรียน รวมทั้งปัญหาทางเพศอันเกิดจากการแพร่หลาย

ของสื่อลามก เป็นต้น การเกิดภาวะวิกฤตดังกล่าวทำให้หลายฝ่ายมีความเห็นว่าสังคมปัจจุบันเกิดความ
ย่อหย่อนในการอบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนของชาติมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเอง และต่อส่วนรวม
มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดั่งงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย ขยัน อดทน ประหยัด ลดค่านิยม
เชิงวัตถุ มุ่งพัฒนาคนให้มีชีวิตที่พอเพียงโดยสถานศึกษาควรได้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรม
และจริยธรรมให้นำไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนและเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ.2545:

2)

✓ โรงเรียนบ้านท่ามะขามเป็นสถาบันการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้
เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยมีปรัชญาของโรงเรียนว่า " ขยันเรียน
เพียรทำดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม " แต่จากการประเมินคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนนี้ โดยรวม ในปีการศึกษา
2545 พบว่าคุณภาพผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ควรได้รับการฝึกและพัฒนา
ให้ผู้เรียนสามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือ รู้จักพิจารณาข้อดี ข้อเสียด้วยการมีเหตุผลสามารถตัดสินใจ
ในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และ
ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้ครอบคลุมและสร้างเครื่องมือสำหรับวัดพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงาน
รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2545: 1-5)

✓ จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนบ้านท่ามะขามได้ตระหนักถึงความ
สำคัญและความจำเป็น ในการนำแนวทางการพัฒนามนุษย์โดยใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)
ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธมาเป็นแนวทางในการพัฒนานุคลากรและผู้เรียนให้ได้
รับการพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงาน และวิถีชีวิตส่วนตัวสู่ความสะอาด สว่าง สงบและชัดเจน
การบูรณาการการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆที่ส่งเสริมการ กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น
ซึ่งเป็นฐานของการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงได้
สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ในปีการศึกษา 2546 ✓

จากการปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธแล้วได้พบว่า บุคลากร ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ
ต่อการนำระบบไตรสิกขามาพัฒนาผู้เรียนอย่างบูรณาการ และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ
ยังขาดประสบการณ์ ขาดการจัดระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียน และนอกจากนั้นยังขาดแนวทาง
การปฏิบัติงานเป็นขั้นตอน เช่น การกำหนดแผนงาน และปฏิทินการดำเนินงานยังขาดการบูรณาการ
การเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่ส่งเสริมการ กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น ส่วนการ
นิเทศติดตามการดำเนินการตามแผน และการประเมินโครงการที่ถูกต้อง ชัดเจน รวมทั้งการรายงานผล

✓
โรงเรียนวิถิพุทธ

การปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ โรงเรียนยังมีได้มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบ ควบคุม กำกับ ติดตาม (เมธี เทพทิพย์, 2548: สัมภาษณ์) ซึ่งมีความสอดคล้องกับสรุปการประชุมสัมมนาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2547 ที่ว่า ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการนำหลักไตรสิกขามาพัฒนาผู้เรียน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามที่ประเทศชาติต้องการ จึงได้จัดทำคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียน วิถีพุทธขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและครูผู้สอน ได้นำระบบไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเพื่อ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมตามที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อจัดทำคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านท่ามะขาม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
2. เพื่อประเมินคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านท่ามะขาม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

ขอบเขตของการศึกษา

การจัดทำคู่มือ การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านท่ามะขาม อำเภอสวนผึ้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ราชบุรี เขต 1 โดยมีเนื้อหาการศึกษา 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมการ
2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา
4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด
5. การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง .
6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ความสำคัญของการศึกษา

1. เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนบ้านท่ามะขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูและผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขาโดยบูรณาการกับวิถีชีวิตจริง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คู่มือ หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งแก่ผู้ใช้โดยมุ่งหวังให้ผู้อื่นหรือผู้ใช้เข้าใจและสามารถดำเนินการในเรื่องนั้นๆด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม
 2. โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรม ไตรสิกขามาบูรณาการในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น
 3. คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง หนังสือที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ความรู้ หรือแนวทางในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งประกอบด้วย 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
- 3.1 การเตรียมการ หมายถึง การเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปได้อย่างสะดวกซึ่งมีประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา เอกสาร ข้อมูล 2) การเตรียมบุคลากร เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 3) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น แผนงานที่ชัดเจน
- 3.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ หมายถึง การดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางกายภาพ และองค์ประกอบต่างๆ เช่น หลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศปฏิสัมพันธ์
- 3.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา หมายถึง การพัฒนาบุคลากร ในสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู ให้ได้รับการพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงานและวิถีชีวิตส่วนตัวสู่ความสะอาด สว่าง สงบ ชัดเจน และนักเรียนโดยการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆที่ส่งเสริม " การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น"

3.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด หมายถึง การนิเทศติดตาม ดูแลสนับสนุน การดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต้องงาน

3.5 การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หมายถึง การนำข้อมูลจากการดำเนินงานในขั้นตอนตั้งแต่ต้นมาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุง พัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

3.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่ได้มาตรฐานเพื่อให้ทราบผลถึงการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม ซึ่งจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงานนั้นๆและนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินงานอื่นๆต่อไป

4. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม อำเภอสวนผึ้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

5. ครูผู้รับผิดชอบโครงการ หมายถึง ข้าราชการครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม อำเภอสวนผึ้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

6. การประเมินคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม หมายถึง ขั้นตอนการตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วย ศิษยานุศิษย์ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธและครูผู้สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดทำคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขามซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้า หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดทำคู่มือให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยนำเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
2. การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 2.1 การจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 2.2 ความหมาย ความเป็นมาและความสำคัญ ของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 2.3 ความมุ่งหมายและประโยชน์ของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 2.4 แนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 2.5 การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 2.6 การเกื้อกูลสัมพันธ์โครงการโรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชน
 - 2.7 รูปแบบของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 2.8 การบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
3. การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 3.1 การเตรียมการ
 - 3.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
 - 3.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา
 - 3.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด
 - 3.5 การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง
 - 3.6 การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

4. คู่่มือ

- 4.1 ความหมายของคู่มือ
- 4.2 ประเภทของคู่มือ
- 4.3 องค์ประกอบของคู่มือ
- 4.4 ลักษณะของคู่มือที่ดี
- 4.5 แนวทางการเขียนคู่มือ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยในประเทศ
- 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

โรงเรียนบ้านท่ามะขาม เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ตั้งอยู่ หมู่ที่ 2 ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โรงเรียนบ้านท่ามะขาม (2546: 1 - 2) ได้บันทึกประวัติความเป็นมาไว้ดังนี้ โรงเรียนบ้านท่ามะขามเดิมชื่อโรงเรียนคุณสวัสดิ์โอสถานุเคราะห์ (ต.ช.ด.ที่ 13) บ้านท่ามะขาม ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบล สวนผึ้ง กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัด ราชบุรี อาคารหลังเดิม สร้างเมื่อ ปี พ.ศ.2508 โดยทุนของสมเด็จพระบรมราชชนนีศรีสังวาลย์ ได้พระราชทานทุนราชทรัพย์ ส่วนพระองค์ จำนวน 30,000 บาท (เงินสามหมื่นบาทถ้วน) เพื่อก่อสร้างเป็นอาคารเรียน กึ่งถาวร โดยมีพระราชประสงค์ให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน เขต 7 เป็นผู้ดำเนินการทำการก่อสร้าง ในเนื้อที่ 10 ไร่ ซึ่งได้รับการบริจาคจากผู้ใหญ่เค็ง คงติก สร้างแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 28 ก.พ.2508 เปิดทำการสอนโดยตำรวจตระเวนชายแดน

วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 กรมตำรวจตระเวนชายแดนมอบโรงเรียนนี้ต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีและให้ชื่อใหม่ว่า " โรงเรียนบ้านท่ามะขาม (สวัสดิ์ โอสถานุเคราะห์) " มีข้าราชการครูสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีทำหน้าที่ เป็นครูสอนประจำ จำนวน 2 คน โดยมี นายสุวัฒน์ อามฤตโชคอำนวยทำหน้าที่ครูใหญ่ และได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2523

วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2522 สร้างอาคารเรียน แบบ ป.1ก. จำนวน 4 ห้องเรียน จากเงินงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มูลค่า 306,000 บาท (สามแสนหกหมื่นบาทถ้วน) แล้วเสร็จจำนวน 1 หลัง เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีครูผู้สอนครบทุกชั้นเมื่อปีการศึกษา 2523

ปีการศึกษา 2525 ได้ขยายการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และหลังจากที่กระทรวงมหาดไทยได้โอนโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทั่วประเทศเข้าสู่ความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ ตามคำสั่งคณะรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2521 แล้วจัดตั้งเป็นกรมสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการศึกษาต่อไป

ปีการศึกษา 2526 ได้ก่อสร้างส้วม แบบองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 หลัง 4 ที่นั่ง จากงบประมาณของ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 15,000 บาท(หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

ปีการศึกษา 2528 สร้างอาคารเอนกประสงค์ แบบ สปช .202/26 จำนวน 1 หลัง จำนวนเงิน180,000 บาท (หนึ่งแสนแปดหมื่นบาทถ้วน) และสร้างถังเก็บน้ำฝนแบบ ป.พิเศษจำนวน 1 ชุด 4 ใบ จำนวนเงิน 30,000 บาท (สามหมื่นบาทถ้วน)

ปี พ.ศ. 2529 ก่อสร้างอาคารเรียนแบบ สปช.102/26 จำนวน 1 หลัง 3 ห้องเรียน

ปี พ.ศ. 2530 ทำการรื้อถอนอาคารเรียนหลังเก่าที่ชำรุดจนใช้การไม่ได้

ปี พ.ศ. 2531 ได้รับความช่วยเหลือจากนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน
สร้างอาคารชั่วคราวกึ่งถาวร เพื่อจัดเป็นอาคารห้องสมุด

ปีการศึกษา 2534 เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก

ปีการศึกษา 2536 เปลี่ยนจากชั้นเด็กเล็กเป็นอนุบาล 2 และเปิดสอนชั้นอนุบาล 1 เพิ่มขึ้นอีก
1 ชั้น

ในปีการศึกษาปัจจุบัน โรงเรียนบ้านท่ามะขาม เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึง
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนชาย จำนวน 162 คน นักเรียนหญิง จำนวน 135 คน รวมนักเรียน
ทั้งหมด 297 คน มีจำนวนข้าราชการครู 10 คน และครูอัตราจ้างชั่วคราว จำนวน 1 คน

2. การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

2.1 การจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนบ้านท่ามะขามเป็นโรงเรียนรุ่นแรกที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธจากจำนวน
โรงเรียน 89 โรงเรียนทั่วประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2546 และเข้าร่วมประชุมปฐมนิเทศเพื่อทำความเข้าใจ
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ รุ่นที่ 1 ณ พุทธมณฑล วันที่ 12-13 พฤษภาคม 2546 เป็นรุ่นบุกเบิกที่จะ
นำแนวทางการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นโรงเรียนบ้านท่ามะขามจึงได้จัดทำ
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นในโรงเรียน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานโครงการ และที่
ปรึกษาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ พร้อมทั้งมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย
และจุดเน้นในการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมส่วนด้านการดำเนินการจัดสภาพ
และองค์ประกอบ การกำหนดกิจกรรมนักเรียน และการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขานั้นได้
มอบหมายให้ครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นผู้ดำเนินงานทุกขั้นตอน ส่วนการนิเทศ กำกับ
ติดตาม และการประเมินผลโครงการนั้น ทางโรงเรียนยังดำเนินการไม่เป็นระบบ ขาดการจัดเก็บข้อมูล
ที่ได้มาตรฐาน จากการดำเนินงานดังกล่าว ครูและผู้รับผิดชอบโครงการยังขาดความรู้ ความเข้าใจ
เกี่ยวกับการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้การปฏิบัติงาน
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขามไม่เป็นไปตามหลักการและแนวคิดของการจัดโครงการ
โรงเรียนวิถีพุทธ

ผู้ศึกษาซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธจึงมีความประสงค์ที่จะปรับปรุง
พัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านท่ามะขามให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และจากการศึกษา
แนวทางการดำเนินงานการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สามารถสรุปแนวความคิด ได้ว่าการจัดทำคู่มือ

การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม จะสามารถเป็นแนวทางให้ครูพัฒนาผู้เรียนให้อยู่ในกรอบศีลธรรม จริยธรรมอันดีงามอันเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี เก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง

2.2 ความหมาย ความเป็นมาและความสำคัญของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 7) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนวิถีพุทธคือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำ หลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2545: 1) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนระบบปกติที่สอนวิชาต่าง ๆ เหมือนโรงเรียนทั่วไป แต่นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอนเน้นที่การบูรณาการไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เข้าใจในหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ

จากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติ ที่นำหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาบูรณาการในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น

ความเป็นมา และความสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโอกาสใกล้ชิดกับสิ่งล้ำค่าของสังคมมนุษย์ชาติก็คือ พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีรายละเอียดที่เป็นระบบการศึกษา ระบบการดำเนินชีวิตที่ชัดเจน ดีงาม ละเอียดลึกซึ้งในทุกๆ ชั้น ทุกระดับของการดำเนินชีวิต และวิสัยทัศน์ของ ฯ พณ ฯ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในคราวร่วมประชุม เรื่องหลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ได้ประชุมหารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็ก และเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันเด็กและเยาวชนไทยให้สามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข สมเด็จพระพุทธมาจารย์ ได้กล่าวเปิดปฐมนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2546 ว่า การปฏิรูปการศึกษาที่กล่าวกันว่าสอดคล้องกับรากฐานสังคมไทยยังไม่มีครั้งใดที่จะตรงเหมือนครั้งนี้

ที่ว่ายึดหลักไตรสิกขาเป็นหลักของโรงเรียนวิธิพุทธ กล่าวได้ว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ ขอให้มีความมั่นใจว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแล้วช่วยดำเนินไปให้ถึงที่สุด และ แนวความคิดของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2545: 2) ที่เสนอให้มีโรงเรียนนาร่องวิธิพุทธ โดยให้คุณครูเข้าสู่ห้องเรียนด้วยแบบอย่างของชาวพุทธ ใช้กระบวนการสอนแบบพุทธ

2.3 ความมุ่งหมาย และประโยชน์ของการจัดโครงการโรงเรียนวิธิพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดโรงเรียนวิธิพุทธ เพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไว้ชีวิตจำกัด พร้อมทั้งช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

พระธรรมปิฎก (2546: 45) ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิธิพุทธจะเดินหน้าต่อไปอย่างมีพลัง ในการที่จะสร้างสรรค์อนาคตชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกทั้งหมดให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขที่ยั่งยืนสืบไป

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการจัดโครงการโรงเรียนวิธิพุทธก็เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เต็มศักยภาพ ทั้งทางกาย ทางสังคม ทางอารมณ์ และสติปัญญา สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 15) ได้กล่าวถึงโรงเรียนที่พัฒนาสู่วิธิพุทธและได้รับการพัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิธิพุทธที่ชัดเจนแล้วจะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมาด้วยความงดงามและคุณค่าดังนี้

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆอย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อมๆกัน

2. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชม ของผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

3. สภาพแวดล้อม และบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้ง ศิล สมาธิ และ ปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตร แก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

4. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงานและวิถีชีวิต ทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบ และ ชัดเจน เพราะความเป็นวิธิพุทธช่วยกล่อมเกล่า

4. โรงเรียน โดยครู ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคม อีกเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ตั้งมียิ่ง ๆ ขึ้นได้

ยอดทอง จันทาวัลย์ (<http://area.obec.go.th/udonthani3viteeput/3>) ได้กล่าวถึงภาพแห่งความงดงามของโรงเรียนวิถิพุทธที่จะสะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ว่าทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นองค์รวมสู่ชีวิตที่สมบูรณ์อย่างชัดเจน ผู้เรียน กิน อยู่ ดู ฟังเป็น ผู้เรียนเป็นที่น่าชื่นชม เป็นความหวังของสังคมได้ ผู้เรียนเป็นคนดี มีประโยชน์ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด บุคลากรและผู้ปกครองร่วมกิจกรรมพัฒนาอย่างปิติสุข และได้พัฒนาสู่ชีวิตที่ตั้งมียิ่งร่วมกัน โรงเรียนเป็นแบบอย่างต่อสังคม เป็นกำลังสำคัญต่อสังคม เป็นพลังสำคัญต่อการพัฒนาสังคมให้ตั้งมียิ่งขึ้นได้

2.4 แนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ

แนวทางการดำเนินงานและการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันตามหลักเฉพาะของแต่ละสถานศึกษาซึ่งแนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธได้มีผู้ให้แนวคิดการดำเนินงาน ดังนี้

ยอดทอง จันทาวัลย์ (<http://area.obec.go.th/udonthani3viteeput/2>) ได้ให้ข้อคิดและแนวปฏิบัติของโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ดังนี้

1. ให้ไปทำความเข้าใจ
2. แนะนำให้ทำ
3. ช่วยคิดกิจกรรม
4. ไม่แยกทำเดี่ยว (บูรณาการ) ต้องทำทั้งโรงเรียน
5. เทียบสำรวจความคิดเห็น
6. เน้นกลมกลืนกับวิชาการ
7. ช่วยกันทั้งบ้าน และโรงเรียน
8. มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรให้รายงาน
9. เมตตา วินัย ใฝ่เรียนรู้ (บูรณาการกับทุกชีวิตในโรงเรียน)

สิริกร มณีรินทร์ (<http://area.obec.go.th/udonthani3viteeput/1>) ได้ให้กรอบความคิดและการปฏิบัติในการจัดโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ไว้ดังนี้

1. วิถิพุทธ เป็นวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมา
2. พุทธธรรมมุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. พุทธธรรมมีระบบการศึกษา 3 ประการ คือ ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม ที่ครอบคลุมการ ดำเนินชีวิตทุกด้านและบุคลากรสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ได้ กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 23) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธไว้ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาซึ่งต้องมีการ สอดแทรกเพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของนักเรียนและ ให้มีการบูรณาการ พุทธธรรม สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระรวมทั้งกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่นๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

2. ผู้สอน ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เห็นอย่างสม่ำเสมอ และเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน ความอดทนอดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจ แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

3. กระบวนการเรียนรู้ต้อง พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) และ จัดโอกาสส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) สร้างเสริมให้เกิด วัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา โดยเน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจ และค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

การนำหลักการวิถีพุทธมาสู่ระบบการเรียนรู้นั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 38 - 40) ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้ 1) บูรณาการพุทธธรรม สู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้อง กับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อนำสู่การเรียนรู้ เข้าใจความจริง 2) จัดการ เรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ทั้งโดยตรงและทางอ้อม 3) ประสานความร่วมมือ กับ วัด คณะสงฆ์ และชุมชน

จากแนวทางดังกล่าวข้างต้นในการจัดการเรียนรู้นั้น ต้องนำหลักธรรมมาสู่การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ซึ่งหลักธรรมที่สำคัญสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนั้น ได้แก่ ปรัตติยะ โยนิโสมนสิการ ไตรสิกขา และปัญญาภูมิธรรม

4. กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนานักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ

การจัดกิจกรรมในโรงเรียนดูจะเป็นเป้าหมาย และวิธีการที่ดีที่สุดในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนเป็นที่ยอมรับของคนทุกคน ในโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรตั้งความมุ่งหวังที่สูงเกินความเป็นจริงที่จะปฏิบัติได้ แต่ควรเป็นที่ยอมรับ และสอดคล้องกับหลักความเป็นจริงในการดำเนินชีวิตโดยปกติซึ่งจะทำให้การดำเนินการจัดกิจกรรม ทุกอย่างได้รับความร่วมมือร่วมใจและเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการมีความเสียสละ

และมีจิตใจที่มุ่งมั่นในอันที่จะทำให้โรงเรียนมีความก้าวหน้า และประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ทุกรูปแบบในโรงเรียน จึงควรยึดหลักการและแนวทางของการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง และควรจัดให้มีกิจกรรมหลายๆ ประเภทและหลายๆ วิธีการที่จะสนองตอบ ต่อวิถีชีวิตที่ชุมชนต้องการ ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 24) ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมไว้ ดังนี้

หลักการ

กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิตเพื่อให้ ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอๆทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน

หลักคิด

การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ คือ กระบวนการพัฒนาการ เรียนรู้ทั้งความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และ ปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงาม ในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวัน ที่มีสติสัมปชัญญะ คอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญ สืบต่อไปและเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนา ได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อม และ ภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

หลักทำ

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถิพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิด ดังกล่าวข้างต้นโดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546: 42) ได้ให้ข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง 4 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น
 - 1.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
 - 1.2 ประกวดมรยาทชาวพุทธ
 - 1.3 กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)
 - 1.4 กิจกรรมบริหารจัดการ
 - 1.5 เรียนธรรมศึกษา / สอบธรรมศึกษา
 - 1.6 บรรพชาสามเณรฤดูร้อน และ ฯลฯ
2. กิจกรรมประจำวัน /ประจำสัปดาห์ เช่น
 - 2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง เช่น กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ก่อนเคารพธงชาติ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา สงบนิ่ง(สมาธิ) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิต วันละบท กิจกรรมน้องไหว้พี่ กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องอย่างมีสติ ฯลฯ

2.2 กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน เช่น กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหารและ กิจกรรมนั่งสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน ฯลฯ

2.3 กิจกรรมก่อนเลิกเรียน เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ ฯลฯ

2.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ หรือวันที่สถานศึกษากำหนด ฯลฯ

3. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

โรงเรียนวิถีพุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา ซึ่งสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ควรร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตร ฟังพระเทศน์ เวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา หล่อเทียน แท้เทียนพรรษา และสถานศึกษาควรจัดบรรยายภาควันสำคัญทางศาสนา เช่น ประดับธงทิวสีเหลือง เชิญธงธรรมจักรและเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา

4. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

สถานศึกษาสามารถกำหนดขึ้นเองได้ตามความเหมาะสม เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญทางชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวิเศษ กิจกรรมบันทึกความดี กิจกรรมต้นไม้พูดได้ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดวัด ชุมชน กิจกรรมอบรมธรรมะ 5 นาที (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง) กิจกรรมถือศีลนอนวัด ปฏิบัติธรรมวันเข้าพรรษา เป็นต้น

การจัดกิจกรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธนั้น พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2546: 36) ได้ให้หลักพื้นฐานกับโรงเรียนที่จะนำไปจัดปรับให้เหมาะสมกับตนเอง และท้องถิ่น ดังนี้

1. พูดถึงความเป็นจริง ของโลกและชีวิต ให้รู้เข้าใจธรรมชาติของธรรมชาติ
2. พูดถึงหลักการพื้นฐานให้รู้เข้าใจพร้อมกันไว้ก่อน
3. จัดวางจุดเน้นสำหรับสังคมไทย และสำหรับแต่ละท้องถิ่นแต่ละชุมชนที่เป็นเรื่องของกาลเทศะ ซึ่งขาดไม่ได้

ดังนั้นการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธ ครูและผู้บริหาร สามารถนำหลักการดังกล่าว ช่างต้นมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพ บริบทของตนเองและท้องถิ่นโดยเน้นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม ของการ กิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อให้เป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต

2.5 การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน มีความสำคัญต่อการ พัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธทั้งในฐานะเป็นผู้บรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างที่ดี ในการปฏิบัติตนตามหลักธรรม

การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เพื่อความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา แนวทางสำคัญของการพัฒนาบุคลากร คือ การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเอง และปฏิบัติเป็น แบบอย่าง

ทิสนา แชมมณี (2542: 67) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้เพียบพร้อมด้วย คุณธรรมนั้นใช้วิธีการสองประการคือ การสำรวจตนเอง และการให้ผู้อื่นช่วยสำรวจ จึงจะทำการพัฒนา นั้นได้ผลดี ส่วนสุรัฐ ศิลปอนันต์ (2543: 133-134) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร ผู้นำจะมีบทบาท ในการบริหารตั้งแต่ต้น โดยใช้ความเยบคายในการสร้างความภาคภูมิใจแก่ครู อาจารย์ และสนับสนุน การทำงานแบบร่วมคิดร่วมทำ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 29) เสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรโดยจำแนกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพธรรมหรือภูมิธรรม ธรรมวุฒิ และลักษณะของบุคลากร
2. ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ
3. วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับ

ลักษณะของบุคลากร

4. จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรม และกิจกรรม พัฒนาจิต

5. ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างได้

คุณลักษณะของบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ

คุณลักษณะของบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ จะเป็นผู้มีความรู้เรื่องพุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธและเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ "สอนให้รู้ ทำให้อุ อยู่ให้เห็น " พร้อมทั้งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

สมนึก ปฎิพทานนท์ (2542: 35) กล่าวถึง ลักษณะความเป็นครูที่ดี ดังนี้

1. มีความรู้ดี คือ ผู้มีความรู้ความสามารถในเชิงวิชาการทั้งในวิชาสามัญและวิชาชีพ เป็นอย่างดีเพียงพอที่จะใช้เป็นรากฐานในการอบรมสั่งสอน และสร้างสรรค์ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพได้

2. การสอนดี คือ การรู้เลือกสรรเทคนิควิธีที่เหมาะสมมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุก อยากเรียน เข้าใจและสามารถรับเอาความรู้นั้น ๆ ไว้เป็นของตน

3. การปกครองดี คือ การรู้จักบังคับบัญชาอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี อยู่ในระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนคอยส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน รวมทั้งคอยเหนี่ยวรั้งหรือป้องกันมิให้ผู้เรียนกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

4. บุคลิกภาพดี ครูที่มีบุคลิกภาพดี จะได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากผู้เรียน เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จในการสอน และการปกครอง บุคลิกภาพที่ดีของครู หมายถึง บุคลิกภาพทางกาย และจิตใจ เช่น แต่งกายสะอาดเรียบร้อย และเหมาะสม ร่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดี คล่องแคล่วว่องไว ควบคุมอารมณ์ให้มั่นคง ใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น พุดจาไพเราะ

5. มนุษย์สัมพันธ์ดี ครูจำเป็นต้องติดต่อกับบุคลากรหลายฝ่ายทั้งกับเพื่อนครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและบุคคลในชุมชน บุคคลเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมให้การทำงานของครูประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ครูที่ดีจึงควรมีอัธยาศัยไมตรีกับบุคคลทุกฝ่าย โดยทักทายปราศรัยทำความคุ้นเคย ช่วยเหลือชี้แนะ ตลอดจนให้คำปรึกษา

อำไพ สุจริตกุล (2542: 241-243) กล่าวว่า ครูที่ดีและมีความสามารถจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม เมื่อใดครูอาจารย์มีแต่ความรู้สูงล้ำหากขาดคุณธรรมก็ย่อมชักนำศิษย์ไปในทางที่ต่ำได้ ผู้เป็นครูที่ดี ควรมีกัลยาณมิตรธรรม ซึ่งเป็นธรรมสำหรับครู มีองค์คุณ 7 ประการ คือ

1. ปิโย : เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เพราะครูทำตนให้เป็นที่ยรักของศิษย์
2. ครุ : เป็นที่เคารพ เพราะมีความหนักแน่น น่าเคารพยำเกรง
3. ภาวนีโย : เป็นที่สรรเสริญเพราะฝึกฝนอบรมตนเองให้เจริญด้วยความรู้ และเชี่ยวชาญ
4. วัตตา : เป็นผู้ว่ากล่าว มีความเพียรพรัสอน พรั้าเตือนศิษย์
5. วจันขโม : เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ แม้จะถูกกระทบกระทั่ง เสียดสี ลงมือ
6. คัมภีรังกถกัตตา : เป็นผู้กล่าวถ้อยคำอันลึกซึ้ง สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้งและลุ่มลึก
7. โนจัญฐานะ นิโยชเย : พึงนำไปในฐานะที่ดี ในตำแหน่งที่ดีไม่ชักชวนในฐานะอันไม่สมควร ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย

สุมน อมรวิวัฒน์ (2542: 281) กล่าวถึง ครูธรรมนิยม ซึ่งหมายถึง คุณธรรมที่ครูพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ประกอบด้วยลักษณะด้านต่าง ๆ ที่ประกอบอยู่ในตัวครูดังต่อไปนี้

1. อุดมคติของครู คือความตั้งใจในสิ่งที่ดีที่สุดที่ครูพึงยึดถือ
2. วิญญาณครู ลักษณะอันเป็นแก่นแท้ในสภาวะของความเป็นครู
3. คุณธรรมของครู คุณสมบัติหรือความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวครู
4. จริยธรรมของครู คือ การแสดงออกในสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติอันเป็นหน้าที่ที่ครูควรพึงกระทำ

เสนีย์ มีทรัพย์ (2542: 276) กล่าวว่า ลักษณะของครูมี 3 ประเภท คือ

1. ครูสอนหนังสือ หมายถึง ครูผู้สอนหนังสือ ให้คนรู้หนังสือให้อ่านออกเขียนได้ นำไปศึกษาเพิ่มเติม เป็นผู้เปิดหูเปิดตาให้คนรอดพ้นจากความมืด

2. ครูสอนอาชีพ เป็นผู้สอนให้คนมีอาชีพทำตามความถนัดและความสามารถของตนเอง เพื่อให้รอดพ้นจากความทุกข์ยากและความอดอยาก

3. ครูผู้นำทางจิตใจหรือวิญญาณ ครูประเภทนี้สอนให้คนมีความถูกต้องทางจิตใจ กล่าวคือสอนให้สามารถเอาชนะกิเลสหรือความทุกข์ได้

สิริกร มณีรินทร์ (เอกสารประกอบการอบรมโรงเรียนวิถีพุทธ: 2546) กล่าวว่า ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์เป็นที่ตั้ง ความอ่อนโยนในวาจา เข้มแข็งในวิชาการเป็นภาพที่เด่นชัดของครูโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 30) ได้กำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์และบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธว่า ต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
2. ละเลิกอบายมุข
3. ถือศีล 5 เป็นนิจ
4. มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่งดงาม
5. เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี ดำเนินชีวิตที่งดงาม
6. มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์

การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นได้นั้น ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนพร้อมทั้งพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร และจัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา

ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน

2.6 การเกื้อกูลสัมพันธ์โครงการโรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชน

บทบาทของการจัดการศึกษาในอดีตมา วัด เป็นผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษามาตั้งแต่เริ่มแรก วัดเป็นโรงเรียน พระเป็นครูสอน แต่บทบาทดังกล่าวในยุคหลังด้อยลงไปเนื่องจากการศึกษาของเยาวชนเริ่มถอยห่างวัดออกไป บทบาทจากจัดการศึกษาของพระสงฆ์ที่มีต่อเยาวชนก็ลดน้อยลงไปจนกระทั่งสังคมสมัยใหม่มองเห็นว่าการศึกษานั้นไม่จำเป็นต้องอาศัยพระอาศัยวัดอีกต่อไป จึงเกิดผลเสีย 2 ประการ คือวัดไม่มีโอกาสที่จะดูแลจัดการเรื่องการศึกษาของเยาวชน ส่วนเยาวชนในปัจจุบันก็มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หลายอย่าง ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย

เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะทำให้เกิดการเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน วัด ชุมชนกลับคืนมาดังเดิมเพื่อช่วยให้เยาวชนของชาติเข้าใจเรื่องศีลธรรม จริยธรรม และมีความประพฤติที่พึงประสงค์ กระบวนการเสริมสร้างจริยธรรมโดยการบูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จึงเกิดขึ้นในรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ

พระธรรมกิตติวงศ์ (2546: 11) กล่าวว่า การเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนต้องผสมผสานกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันที่จะเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่เยาวชนจึงจะทำให้เกิดผลที่ชัดเจน ซึ่งวิธีการที่ 4 องค์กรหลักนำมาปฏิบัติและได้ผล มีดังนี้

1. แนะนำให้ทำ คือ การสอนให้มีความรู้ สอนแนวทางการปฏิบัติ
2. นำให้ดู คือ ฝึกสอนวิธีปฏิบัติเพื่อให้ปฏิบัติเป็น
3. อยู่ให้เห็น คือ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ดำเนินชีวิตตามแนวทางที่สอน
4. เห็นให้ตลอด คือ จิตใจมุ่งมั่นที่กล่อมเกล้าให้เด็กเป็นคนดีของสังคม และดำรงตนเป็น

แบบอย่างที่ดีโดยสม่ำเสมอ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 31) เสนอแนวทางการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธ และชุมชนไว้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชนสังคมในวิถีแห่งพุทธธรรม โรงเรียนอาจกำหนด และดำเนินงานตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องจนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพ และคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียนจนเกิดเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจนพร้อมกันนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจะต้องมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคมพร้อมที่จะรับฟัง

ความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ในการพัฒนาชุมชนสังคม ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยเสนอกิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ ดังนี้

1. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระศาสนาและวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ ฯลฯ

2. สถานศึกษานำสถานศึกษาร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา ฯลฯ

3. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครอง และ ชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ เช่น ดูแลความสะอาดของโรงอาหาร ดำเนินการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

4. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม ฯลฯ

5. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่าง ๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ปกครองนำผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาขาย โดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

6. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา จัดกิจกรรมทางด้านศาสนาต่าง ๆ เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่าง ๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

7. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขันกีฬา จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศโดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมงาน นำอาหารมารับประทานร่วมกัน จัดค่ายครอบครัว

8. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาครอบครัว ฯลฯ

9. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์ หรือวารสารของสถานศึกษา เผยแพร่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน ฯลฯ

10. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้ง ครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชนเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไปเพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีของคนทั้งชุมชน

การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชนในการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน สามารถสรุปเป็นประเด็น ได้ดังนี้

วัด

1. วัดต้องสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนต้องการมาวัด เพื่อมาทำกิจกรรมร่วมกัน ใช้วัดให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมให้คนมาวัด มาฟังเทศน์เพื่อให้เกิดความซึ้งซับในจิตใจ
2. คณะสงฆ์ควรบูรณาการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม โดยปรับกระบวนการเรียนการสอน ให้บรรจุวิชาเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันเพื่อให้พระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาแล้วสามารถนำความรู้ไปสอนในโรงเรียนได้
3. คณะสงฆ์ควรจัดโครงการอบรมพระภิกษุที่สอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เข้ากับยุคสมัย
4. พระสงฆ์ที่ต้องไปสอนในโรงเรียน จำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ให้ความรู้ความเชี่ยวชาญทางธรรม
5. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างโดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง
6. วัดต้องทำงานเป็นเครือข่ายกันมากขึ้น ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และ ฝ่ายชุมชนก็เข้ามามีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมของวัดด้วย
7. วัดควรทำหน้าที่หลักในการเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการเผยแพร่ธรรมการเรียนการสอนศีลธรรม จริยธรรม และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา และสังคม

บ้าน

ในครอบครัว พ่อและแม่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก สัมพันธภาพที่ดีระหว่าง พ่อ แม่ และลูก จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับเด็กที่จะประพฤติตนให้อยู่ในครรลองของศีลธรรมและจริยธรรม

โรงเรียน

1. ครูต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อเพื่อนครู และต่อนักเรียน ทักทายกันด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส
2. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมหน้าเสาธงโดยการวางรากฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน และมีการทำกิจกรรมแบบแนวพุทธ
3. จัดกิจกรรมให้นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระในวันธรรมสวนะ เพื่อให้นักเรียนมีสมาธิ
4. โรงเรียนต้องหากระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กเป็นคนดี เช่น จัดให้มีกิจกรรมทำบุญใส่บาตรทุกวันพระโดยเชิญพ่อแม่ผู้ปกครองและชาวบ้านใกล้เคียงมาทำบุญด้วย
5. ควรพิจารณาความเหมาะสมในด้านคุณวุฒิ และวิทยุฒิของครูผู้สอนคุณธรรมจริยธรรม ในสถานศึกษาให้มีความเชื่อถือและเป็นที่เคารพของนักเรียน

6. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้การสนับสนุน และส่งเสริมครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม

2. 7 รูปแบบของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรม หรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขึ้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษาหรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ใช้ ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดการดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมละ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีล หรือพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับคนและสังคม สมာธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพมีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข มีปัญญา มีความรู้ ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครู และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรที่รัก และปรารถนาดี พร้อมทั้งจะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม

การกำหนดรูปแบบโรงเรียนในแนวทางหลักธรรมไตรสิกขา ซึ่ง ฤกษ์ชัย คุณูปการ (2539: 42-43) กล่าวว่า การใช้หลักธรรม หรือพุทธโอวาท 3 เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ และสติปัญญาของตนเอง ให้พบกับความสุข และความเจริญก้าวหน้าในชีวิต พระพุทธศาสนา ได้กำหนดระบบการศึกษาธรรม หรือการฝึกตนเองไว้ 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา หมายถึง ศีล สมာธิ ปัญญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2545) ได้กล่าวถึงรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธไม่ใช่โรงเรียนที่สอนเน้นแต่วิชาพระพุทธศาสนา หรือจับเด็กนั่งสวดมนต์ภาวนาเป็นกิจกรรมหลัก แต่โรงเรียนวิถีพุทธจะต้องจัดให้มีการพัฒนาการศึกษาดังนี้

สดมภ์ที่ 1 (พัฒนาศักยภาพ) โรงเรียนวิถีพุทธต้องอบรมจิตใจของเด็กให้มี สติ สมာธิ และโยนิโสมนสิการ พร้อมในการเรียนวิชาอื่นๆ เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ โรงเรียนมีงบประมาณเพียงพอสำหรับจัดหาคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

สดมภ์ที่ 2(พัฒนาสมรรถภาพ) โรงเรียนวิถีพุทธต้องเน้นกิจกรรมที่ฝึกเด็กให้มีความสามารถทำงานเป็นทีมเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการแนวพุทธ ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาและที่สำคัญคือ เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสีกาจารย์วาทา คือ ความเคารพในการศึกษาหาความรู้จากผู้อาวุโสในท้องถิ่น

สดมภ์ที่ 3 (พัฒนาคุณภาพ) โรงเรียนวิถีพุทธจัดการเรียนการสอนที่ปลูกฝังให้เด็กมีพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 รู้รักสามัคคี มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติ เด็กในโรงเรียนวิถีพุทธต้องสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โรงเรียนวิถีพุทธต้องไม่มีปัญหานักเรียนยกพวกตีกัน

สดมภ์ที่ 4 (พัฒนามนุษยภาพ) เป็นการสอนให้รู้จักควบคุมกิเลส ตัณหา รู้จักแสวงหาความสงบจิตใจด้วยการปฏิบัติธรรม มีทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต หรือดับทุกข์ด้วยปัญญา

การกำหนดรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ อาจจะไม่มียุทธศาสตร์ที่แน่นอน แต่จะมีจุดเน้นที่สำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ ที่กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 8) ได้กำหนดขอบเขตอย่างกว้างๆไว้ดังนี้

ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิล สมาธิ ปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิตเจริญภาวนาเหมาะสมหรือมากพอ ที่จะบริการผู้เรียนหรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติ ชวนให้มีใจสงบ และส่งเสริมปัญญา เช่น รมรื่นมีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม ดูแลเสียงต่าง ๆมิให้อีกที่ก ถ้าเปิดเพลง กระจายเสียงก็ต้องพิถีพิถันเลือกเพลงที่ ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟังด้วยสติสัมปชัญญะเพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมตัวอย่างดังนี้

1. มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน (เพื่อใกล้ชิดศาสนา)
2. มีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวันอาจเป็นบทกลอน หรือเพลง เช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่เมตตา (เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข)
3. มีกิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ เช่น นั่งสมาธิท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่นๆ เป็นประจำหรือก่อนเข้าเรียน (เพื่อพัฒนาสมาธิ)
4. มีกิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน (เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญา รู้เข้าใจ)

5. มีกิจกรรมอาสาพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล (เพื่อให้อยู่เป็นอยู่อย่างสงบสุข)
6. มีกิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ประจำวัน (เพื่อให้อยู่เป็น)
7. มีการสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ (เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา)
8. มีกิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม (เน้นย้ำและเสริมแรงการทำความคิด)
9. ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันโดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน (พัฒนาศีล วินัย ด้วยปัญญา)

ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอน ที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

1. หลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อม ๆ กัน
2. การจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติ หรือการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิดหรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้ การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนและผู้อื่น
3. ประสานความร่วมมือกับวัด คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งสาระพระพุทธศาสนาและ กลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ ทั้งนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ "สอนให้รู้ ทำให้อู อยู่ให้เห็น" โดยนักเรียนมีกระบวนการ เรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย ด้านความประพฤติ ด้านจิตใจ และด้านปัญญา โดยมุ่งให้นักเรียนมี คุณลักษณะ" กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น " เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตน และสังคมโดยไม่เบียดเบียน ผู้ใดและเกื้อกูลในการพัฒนา วัฒนธรรมแสงปัญญา และ วัฒนธรรมเมตตา เช่น "การกิน อยู่เป็น " เพื่อยังประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ " การดู ฟังเป็น " เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนา ไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มี บรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้ม แจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากร และ นักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลดละ เลิกอบายมุข การเสียสละ เป็นต้น

จากการจัดสภาพสถานศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ ดังกล่าว สถานศึกษาต้องวิเคราะห์จาก จุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถิพุทธตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละ สถานศึกษามีจุดเน้นและรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกันได้ บางสถานศึกษานับประยุกต์ในระดับ

กิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันภาพรวม บางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษา

2.8. การบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธการบริหารจัดการนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลัก และวิธีการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะครูและผู้บริหารต้องพยายามสนับสนุนในลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง เพื่อเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ

พระมหาพวงศันรินทร์ จิตวิโส (2546 : 1-3) กล่าวถึงการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธต้องจัดระบบบริหารจัดการทั้งองค์กร ให้ใช้ธรรมาธิปไตย เพราะเป็นหลักธรรมที่ใหญ่กว่า อัตตา - ตัวตน สมัคกระสมานสามัคคีด้วยสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา) + สาราณียธรรม 6 (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง) สืบต่อองค์กรมิให้เสื่อมทราม ด้วยอธิปไตยธรรม 7 ซึ่งประมวลได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
2. พร้อมทำกิจไม่เกี่ยง ก่อน - หลัง
3. ตั้งมั่นในหลักการไม่หาญหัก
4. เคารพรัก พระ ปราชญ์ ผู้เฒ่าผู้ใหญ่
5. คุ่มกันภัย มวลหมู มิให้วันหวาด
6. รักในชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ศูนย์รวมใจ
7. ส่งเสริมให้คนดี มีกำลัง นำสังคม

นอกจากนี้ยังกล่าวเสริมไว้ว่า ควรเปิดโอกาสให้ภักษณมิตรตักเตือนกันได้ ชี้ชุมทรัพย์ให้แก่กัน โดยใช้หลักปวารณา แผ่ขยายความเจริญให้งอกงาม ด้วยจักร 4 อันได้แก่ ทำเลที่ตั้งภูมิประเทศเหมาะสม จุฑุทธศาสตร์ดี สังคม สมาคม คนดีมีฝีมือ ตั้งตนไว้ในทางที่ถูกตรง ไม่หวั่นไหวเรววน มีทุนทางความรู้ความสามารถและศักยภาพ ทำบุญและเหตุปัจจัยมาดี และก้าวต่อไปอย่างมีพลัง ด้วยหลัก พละ 4

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 9) ได้กำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

ด้านปัจจัย การบริหารจัดการดำเนินการอย่างมีระบบ มีข้อบ่งชี้คุณภาพ ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

2. แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา หรือคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และบริหาร การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนร่วม

3. ปลุกฝังศรัทธาสรางเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากร และผู้เกี่ยวข้อง

4. ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน

5. มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง

6. มีระบบตรวจสอบประเมินผลและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ด้านกระบวนการ กระบวนการจัดการเรียนรู้ มีข้อบ่งชี้คุณภาพดังนี้

1. จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับ ชีวิตประจำวัน

2. ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา

3. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

4. จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิต ประจำวัน

ด้านผลผลิต ที่ต้องการให้เกิด คือ ผู้เรียน ได้รับการพัฒนา กาย จิต และปัญญา อย่างบูรณาการ โดยมีข้อบ่งชี้คุณภาพ ดังนี้

1. ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม

2. มีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

3. มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา

4. ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ

5. รู้เท่าทันแก้ปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จะช่วยให้การดำเนินงานและการพัฒนาโรงเรียน วิถีพุทธเป็นไปตามหลักการที่เหมาะสมและเป็นไปตามแนวทางเดียวกัน

บุญนำ ทานสัมฤทธิ์ (2546: 1-3) ได้กล่าวเพิ่มเติมเรื่องการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ว่าการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธควรจัดภารกิจเสริมวิถีพุทธ ไว้ดังนี้

1. สังเกตพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนทุก 3 เดือน แล้วประชุมกันปรับแผนปฏิบัติการ และปรับพฤติกรรม (ด้วยน้ำใจไมตรี)

2. ครูทุกคนมีแฟ้มข้อมูลเพิ่มพูนหลักธรรม บันทึกธรรมประจำวัน และฝึกให้นักเรียนทำ เช่นเดียวกัน (ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไป)

3. ประชุมทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ทำคู่มือผู้ปกครองบอกง่ายๆตรงไปตรงมาว่าจะให้เขาฝึกอะไรกับลูกของเขาเพื่อเข้าสู่วิถีพุทธ
4. จัดกิจกรรมการสวดมนต์ฟังธรรมกับผู้ปกครอง โดยอธิบายความหมายให้เข้าใจ เดือนละ 1 ครั้ง (อย่าห่างมาก จะไม่ได้ผล และอย่าถี่มาก จะเพิ่มภาระ)
5. ประสานกับองค์กรท้องถิ่น ขอความช่วยเหลืองบประมาณ ให้นักเรียนที่ขาดแคลน มีอาหารกินทุกคน (เพื่อเน้นคุณธรรมเมตตากรุณา)
6. ต้องเข้มแข็งทางวิชาการโดยยึดมาตรฐานการจากคู่มือส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต้องสูงขึ้นหลังจากทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
7. จัดให้ผู้บริหารครู นักการภารโรง แม่ค้าในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เข้าปฏิบัติธรรม ปีละ 1 ครั้ง
8. ประสานกับ อบต. จัดให้พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนเข้าปฏิบัติธรรมโดยทำโครงการร่วมกับโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนในรูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธจะเป็นภาพสะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาพัฒนาโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนพร้อมกับสร้างสรรพคุณการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาชีวิตและสังคมที่ดีงามควบคู่กันไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 17- 22) ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธว่า การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบสถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ ซึ่งจะทำให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือ

- 1.1 การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา เอกสารข้อมูล
- 1.2 บุคลากร กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชน
- 1.3 ธรรมนูญสถานศึกษา
- 1.4 แผนปฏิบัติการ

ฯลฯ

2. ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยสภาพทั้งทางกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

- 2.1 จัดหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแนวการจัดการเรียนรู้
- 2.2 เตรียมกิจกรรมนักเรียน

2.3 จัดสภาพด้านกายภาพของสถานศึกษา

2.4 จัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์

ฯลฯ

3. การดำเนินการตามระบบไตรสิกขา เป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะการบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่ดำเนินการพัฒนาต้องประกอบด้วย นักเรียนและบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง

4. ดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด(กล้วยานมิตร) เป็นขั้นตอนของการดูแล นิเทศ ติดตามสนับสนุน รวบรวมข้อมูลและประเมินผลระหว่างดำเนินงาน

5. ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของการบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆมาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นด้วยองค์ธรรม อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา)

6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่สะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงหนึ่งๆ อาจเป็น1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำสู่การเผยแพร่ หรือรายงานผู้ที่เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้นๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ

ดังนั้นในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องมีการนำหลักการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธมาใช้ในการดำเนินงานดังนี้ 1) เตรียมการ 2) การดำเนินการ จัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ 6) การประเมินผล เผยแพร่ผลการดำเนินงาน

3. การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ✕

การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผ่านการพัฒนา " กิน อยู่ ดู ฟังเป็น "

ดังนั้นการบริหารโครงการทั้งในระดับชาติและระดับโรงเรียนจะยึดหลักการพัฒนาผู้เรียน ดังกล่าวข้างต้นทุกขั้นตอน ดังนี้

3.1 การเตรียมการ ✓

เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้สะดวกซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546: 19) ได้เสนอแนะประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ ดังนี้

1) การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องเกี่ยวในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

2) การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้ความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นให้เกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียน วิถีพุทธด้วยปัญญา รู้เข้าใจทิศทางจากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธ์ที่หลากหลาย การศึกษาดูงาน เป็นต้น

3) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะยาว ในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกัน ความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

ยอดทอง จันทาวัลย์ (<http://area.obec.go.th/udonthani> 3 viteeput/:3) กล่าวถึง การพัฒนาบริหารโรงเรียนวิถีพุทธขั้น เตรียมการ (ศรัทธาและฉันทะ) ไว้ดังนี้

1. หาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา เอกสารข้อมูล
2. เตรียมบุคลากร กรรมการสถานศึกษา
3. เตรียมนักเรียน
4. เตรียมผู้ปกครอง ชุมชน
5. กำหนดธรรมนูญสถานศึกษา และจัดทำแผนปฏิบัติการ

การเตรียมการเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่จะทำให้การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เดินหน้าต่อไปอย่างมีพลังจำเป็นต้องมีการเตรียมการในทุกๆด้านโดยเฉพาะบุคลากรซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ต้องมีความความตระหนักและศรัทธา ที่จะร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน และเอกสารข้อมูลต่างๆ เช่น ธรรมนูญสถานศึกษา แผนปฏิบัติการ ซึ่งจะเป็นการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาอย่างชัดเจน

3.2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ✓

เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยสภาพทั้งกายภาพ และองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง ยอดทอง จันทาวัลย์ (<http://area.obec.go.th/udonthani> 3

viteepuU/3) ได้เสนอแนวทาง การดำเนินการว่าเป็นการจัดหลักสูตรสถานศึกษา การเตรียมกิจกรรมนักเรียน การจัดสภาพด้านกายภาพของสถานศึกษาและการจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ และแนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่างๆ มีดังนี้

ด้านกายภาพ จัดสภาพใกล้ชีวิตธรรมชาติชวนมีจิตใจสงบและส่งเสริมการบริหารจิต และเจริญปัญญา

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต จัดกิจกรรมที่บูรณาการไตรสิกขา โดยเน้น การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะรู้คุณค่าแท้

ด้านการเรียนการสอน มีหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจนต่อเนื่อง

2.1 สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิพุทธ มีสภาพและองค์ประกอบ ดังนี้

1) หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถิพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง และ แนวคิดหนึ่งของการจัดก็คือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้(K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P)ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

2) การเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น “

3) การจัดสภาพด้านกายภาพ ซึ่งหมายถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น “ ในชีวิตประจำวัน

4) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้น

อย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น

การจัดสภาพของสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธนั้น สถานศึกษาต้องจัดสภาพในทุกด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น มีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา อันจะนำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาธรรม 4 ประการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 19) คือ

1. การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปริสสังเสวะ)
 2. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสนะ)
 3. การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)
 4. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรได้เหมาะสม (ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)
- ทั้งนี้การจัดสภาพสถานศึกษาจะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาธรรม 4 ประการ ดังนี้

1. สัปปริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู อาจารย์ ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

2. สัทธัมมัสสนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอน

3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

4. ธัมมานุวัตรปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

ถูกต้องตามธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545: 10)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ด้านกายภาพ คืออาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่นกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่างๆ ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น และด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจน มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดด้านกายภาพควรเป็นธรรมชาติ สภาพชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้ การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอนบูรณาการพุทธธรรม ในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์เอื้ออาทรเป็นกัลยาณมิตรต่อกันส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสวงปัญญา

✓ 3.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

คำว่า ไตรสิกขา กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 38) ให้คำอธิบายศัพท์ไว้ว่า หมายถึง ข้อที่ต้องศึกษา ปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือฝึกหัด อบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้น ไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน คือ

1. อธิศีลสิกขา (สิกขา คือศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง)
2. อธิจิตตสิกขา (สิกขา คือจิตอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่นสมาธิอย่างสูง)
3. อธิปัญญาสิกขา (สิกขา คือปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง) เรียกก่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 7 (2538: 132-145) ได้ให้ความหมายของ ศีล สมาธิ ปัญญา มีดังนี้

1. ศีล หมายถึง การปฏิบัติเพื่อควบคุมกาย วาจา ใจ ให้ทำดีพูดดี และคิดดีอยู่เสมอ ไม่ประพฤติสิ่งที่ล่วงละเมิดศีลต่าง ๆ คือ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และศีล 227 ผู้ที่ควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติดีได้ทั้งกาย วาจาและใจ อย่างสม่ำเสมอ ย่อมเป็นผู้มีใจบริสุทธิ์ ปราศจากโทษและกิเลสทั้งปวง เพราะกิเลสต้นเหตุต่าง ๆ จะถูกกำจัดให้น้อยลงหรือกำจัดให้หมดไป ซึ่งมีผลให้บุคคลกระทำความดีได้สะดวกยิ่งขึ้นพุทธศาสนิกชนจึงควรฝึกฝน และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีศีล เช่นการรักษาคำพูด การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การไม่ลักขโมย ซึ่งเป็นการฝึกอบรมทางด้านความประพฤติ และการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีความสุจริตทางกาย วาจา และการประกอบอาชีพ ซึ่งคุณสมบัติที่ดีเหล่านี้ จะเป็นพื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องและดีงามในขั้นที่สูงขึ้น คือ สมาธิ และปัญญา ต่อไป

2. สมาธิ หมายถึง การปฏิบัติเพื่อควบคุมจิตใจของตนเองให้สงบและไม่ฟุ้งซ่าน ตั้งใจแน่วแน่และมั่นคงอยู่กับสิ่งที่ปฏิบัติ กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยมีสติสัมปชัญญะ คือ รู้ลึกตัวเองอยู่เสมอว่าตนกำลังทำอะไรและจะทำสิ่งนั้นอย่างไร ผู้ที่มีจิตใจเป็นสมาธิ จะมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ แม้จะมีอุปสรรคหรือปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่ย่อท้อ จึงสามารถกระทำความต่าง ๆ ประสบความสำเร็จได้อย่างดียิ่ง สมาธิจึงเป็นการฝึกฝน และพัฒนาจิตใจ เป็นการปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต เช่น การฝึกควบคุมอารมณ์โกรธ การกำหนดกิริยาอาการขณะปฏิบัติงาน หรือการฝึกสมาธิวันละ 5-10 นาที เป็นต้น

3. ปัญญา หมายถึง การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งในธรรมะ หรือสภาพที่เป็นจริง ตามธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ปัญญาเกิดจากการฝึกใช้ความคิดพิจารณาและไตร่ตรองสภาพของสิ่งต่าง ๆ

ด้วยจิตใจที่สุจริต ผสมผสานกับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสภาพของสิ่งของต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งมีอยู่เดิม เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง การฝึกใช้ความคิดในการพิจารณาและไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดความฉลาดและรอบรู้เพราะได้สะสมความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นจำนวนมาก ซึ่งความรอบรู้เหล่านี้จะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายตลอดจนรู้เท่าทันโลกและชีวิตสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ จิตเป็นอิสระ ผ่องใสและเบิกบาน การฝึกปัญญา เช่น การค้นหาเหตุผลของความไม่สบายใจ การค้นหาข้อบกพร่องหรือสิ่งที่ควรปรับปรุง และแก้ไขตนเอง

การพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม "การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น" เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครู และผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยังบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาขึ้นเท่านั้น

การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดี ถ้าหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นตอนสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

✓ 3.4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2545: 53) ได้อธิบายความหมายของคำว่า กัลยาณมิตร คือ ผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และบุคคลแวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาหรือเข้าร่วมกับผู้ทรงปัญญามีความสามารถซึ่งจะช่วยสนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเกื้อกูลให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ คือสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม ควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้คือการนิเทศติดตามที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษา และชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปอย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการ

ประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ.2546: 21)

ดังนั้น โรงเรียนควรส่งเสริมให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์หรือปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยมีลักษณะของการมีความรัก ความปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งช่วยให้มีความสุขในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกัน ~~XX~~

5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อนำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆมาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้นโดยการพิจารณาจากปัจจัยนำเข้าซึ่งประกอบด้วย (บุญนำ ทานสัมฤทธิ์. 2546: 3-4)

1. ปรัชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ว่ามีความเข้าใจถูกต้อง เห็นแจ่มแจ้ง ตรงกัน และมีศรัทธา ค่านิยม เป้าหมายร่วมกัน หรือไม่

2. บุคลากร ผู้บริหาร ครู มีศีลธรรมนำด้วยเมตตา มีความเสียสละอดทน ตั้งมั่น

3. นักเรียน มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงปัญญา

4. กิจกรรมวิถีชีวิต เอาปัญญากับจิตใจ มาช่วยกันเรียนรู้และรักษา ศีล คือ การกิน การอยู่ การดูแล และการฟัง เป็น

5. หลักสูตร บริหารจิตเจริญปัญญาเพื่อเรียนรู้โลก เอาปัญญากับจิตใจมาใช้พัฒนาพฤติกรรมสัมพันธ์กับโลกสังคมและสิ่งแวดล้อม

6. สื่อ - เทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ หนังสือ ห้องสมุด กระดานข่าว เสียงตามสาย โทรทัศน์ นิทรรศการ ฯลฯ ซึ่งแสดงถึงโทษของอบายมุขทั้งปวง ไม่ยั่วยุ ไม่มอมเมา สร้างค่านิยมความรู้สึก ละอายชั่ว กลัวบาป ให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ ปลูกเร้าคุณธรรม สร้างค่านิยมใฝ่ดี รู้โลกกว้าง ทนการเปลี่ยนแปลง เห็นคุณค่าแท้ -เทียม คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างสร้างสรรค์

7. สภาพแวดล้อม ได้แก่ อาคารสถานที่ ต้นไม้ อาณาบริเวณภายในโดยรอบ ต้องมีคุณลักษณะ 4 ส ดังนี้

1. สวยงาม (ศีล) ร่มรื่น ร่มเย็น เป็นระเบียบ ลดความเร่งร้อน

2. สะอาด (ศีล) ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัยจากอบายมุขสิ่งมอมเมา ปลอดภัยอันตราย

3. สงบ (สมาธิ) ให้ความสงบ เย็นใจ ไม่ซุมนัว

4. สว่าง (ปัญญา) แวดล้อมด้วยสิ่งระลึกเตือนให้ละชั่ว ทำดี มีปัญญา

การปรับปรุงและพัฒนา เป็นการบริหารจัดการดำเนินการอย่างมีระบบ ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง วัดและชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งต้องมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม

การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีระบบการตรวจสอบและ เปิดโอกาสให้ มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ในการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการบูรณาการโครงการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียน มาจัด การดำเนินงานให้อยู่ในกรอบของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น อันเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งในการดำเนินโครงการย่อมพบกับปัญหา และอุปสรรค โรงเรียนจึงควรจัดให้มีการประเมินผล เพื่อตรวจสอบการทำงานและนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานครั้งต่อไป ได้มีผู้ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ ดังนี้

ไพศาล หวังพานิช (2544: 38) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการกำหนด คุณค่าของโครงการ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจว่าดี มีประสิทธิภาพได้ผลเพียงใด

สมบุญ ชิตพงศ์ (2544: 1 -11) กล่าวว่า การประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นการนำ ข้อมูลที่แสดงถึงคุณธรรมจริยธรรม ที่ได้จากการวัดมาพิจารณาลงสรุปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมต่อไป และแนวทางการวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมต้องใช้หลัก จิตวัดจิต ไม่ควรยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่อยู่ที่วิธีคิดของผู้เรียน หลักการวัดและประเมิน ด้านคุณธรรมไม่ควรใช้ดัชนีใดดัชนีหนึ่ง หรือเครื่องมือการวัดและประเมินเครื่องมือใดเครื่องมือหนึ่งแต่ ต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น ให้นักเรียนประเมินตนเองหรือใช้การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การพูดคุยกับผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่าพฤติกรรมที่สังเกตได้หรือคำตอบที่ได้จากแบบประเมินนั้นเกิดขึ้น เพราะอะไร

เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในเชิงเป้าหมายภาพรวมมีความชัดเจน และสามารถเป็น เครื่องมือแก่สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการนิเทศติดตาม ตลอดจนการทบทวนและประเมินผล การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 1-4) ได้กำหนดตัวชี้วัด การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านคือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ซึ่งในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านปัจจัย (Input) กำหนดเฉพาะปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักและส่งผลอย่างชัดเจน ต่อการพัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความ สำคัญเชิงเหตุและผลของการดำเนินการพัฒนา ซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งระบบโรงเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัยที่ต้องการ คือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการ บริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขา

ด้านกระบวนการ (Process) กำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจน รอบคอบ มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขา

มาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิด คือ โรงเรียนจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลักไตรสิกขาและบูรณาการในวิถีชีวิต

ด้านผลผลิต (Output) กำหนดเฉพาะผลที่เกิดกับผู้เรียน โดยวิเคราะห์จากหลักภาวนา 4 คือ มืองค์ประกอบด้าน กาย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นผลที่ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

มาตรฐานด้านผลผลิตที่ต้องการให้เกิด คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะกัลยาณธรรม อยู่ดี พึ่ง เป็น (ภาวนา 4) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข

ด้านผลกระทบ (Outcomes/ Impact) กำหนดจากผลการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ที่สถานศึกษาดำเนินการทั้งระบบแล้วก่อให้เกิดผลดีและผลต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยบ้าน(ผู้ปกครอง ชุมชน) วัด และราชการอื่นกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องและส่งผลดีต่อสังคมในวงกว้าง

มาตรฐานด้านผลกระทบที่ประสงค์ให้เกิด คือ วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง

การประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นขั้นตอนที่สะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปีหรือ 3 ปี เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมซึ่งจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินงานอื่น ๆ ต่อไป

4. คู่มือ

ในการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนจำเป็นต้องอาศัยคู่มือในการดำเนินการ เพราะคู่มือเป็นสิ่งที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการบริหาร เป็นแนวทางและมีวิธีการในการปฏิบัติตลอดจนการประเมินผลสำเร็จของการปฏิบัติ

4.1 ความหมายของคู่มือ

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ (2535: 77) ได้ให้ความหมายของคู่มือ หมายถึง เอกสาร หรือหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูใช้จัดการเรียนการสอนสามารถสอนให้เป็นไปตามจุดประสงค์

พริ้มเพรา คงธนะ (2537: 9) ได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายของคู่มือว่า เป็นหนังสืออ้างอิง ซึ่งเป็นแนวทางวิธีการจัดกิจกรรม ข้อเสนอแนะที่มีรายละเอียด เพื่อช่วยให้ดำเนินการ ตรงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ปรีชา ช้างขวัญยืน และคนอื่น ๆ (2539: 127) ให้ความหมายของคู่มือว่าเป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นหนังสือที่ให้แนวทางการปฏิบัติให้กับผู้ใช้ให้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

อำนาจ เถาตระกูล (2541: 8) ได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายของคู่มือว่า เป็นเอกสารที่มีรายละเอียดเสนอแนะแก่ผู้ใช้ให้สามารถเข้าใจแนวทางการใช้ และข้อพึงปฏิบัติที่จะช่วยให้การนำเรื่องนั้นไปใช้งานโดยตรงตามเจตนารมณ์

มงคล ชื่นชม (2545: 53) ได้ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ หมายถึงหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้คู่มือได้ศึกษาความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติตาม ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้สามารถกระทำในสิ่งนั้นๆ ได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และมาตรฐานใกล้เคียงกันมากที่สุด

ปราณี กรุณวงศ์ (2546: 10) ได้ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้คู่มือนำไปศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตามให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

สมพล ศักดิ์ทวีกุลกิจ (2546: 5) ได้ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้ใช้ โดยมุ่งหวังให้ผู้ใช้สามารถดำเนินการในเรื่องนั้นด้วยตนเองได้

นิชาภา เจริญรุ่งเรือง (2547: 39) ได้ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้ใช้สามารถดำเนินงานในเรื่องนั้นด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง

ปริศนา จันทัด (2547: 37) ได้ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือ เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้ได้ศึกษาทำความเข้าใจ และปฏิบัติตามเพื่อทำให้กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันมากที่สุด และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยตนเอง

เดล (Dale, 1969: 665) อธิบายตามความหมายของคู่มือการสอนว่าเป็นเครื่องมือ และอุปกรณ์ที่สำคัญเป็นแหล่งปฐมในด้านความคิดการสอนวิชาต่างๆ

จากพจนานุกรม เวบสเตอร์ (Webster, 1983: 1097-1098) ให้ความหมายของคู่มือการสอนว่า คู่มือการสอนคือหนังสือที่บรรจุเนื้อหาตามวิชา และใช้เป็นหลักการสอนระหว่างครูกับนักเรียน จากความหมายของคู่มือ ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า คู่มือเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้คู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจ และง่ายต่อการปฏิบัติตามได้ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันมากที่สุดและทำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถและทักษะที่ใกล้เคียงกัน

4.2 ประเภทของคู่มือ

ประดับ เรืองมาลัย (2524: 98) ได้แบ่งคู่มือออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. คู่มือการสอนหรือคู่มือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักการสอน วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งอาจเป็นกลุ่มประสบการณ์เป็นขั้นหรือเป็นการสอนในเรื่องทั่วไป เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน คู่มือปฏิบัติการกิจกรรมสร้างนิสัยของโรงเรียนประถมศึกษา คู่มือการเตรียมความพร้อมนักเรียนก่อนระดับประถมศึกษา คู่มือการอบรมหน้าเสาธง คู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียนที่เราต้องการอธิบายให้ใช้หนังสือเล่มนั้นให้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหา จึงมีลักษณะกึ่งแผนการสอน กึ่งคู่มือหนังสือเรียน

3. คู่มือการใช้สื่อหรือนวัตกรรม การที่ครูได้ทำหรือผลิตสื่อ นวัตกรรมขึ้นในโรงเรียนแล้ว และต้องการเผยแพร่ผลงานแสดงความรู้ความสามารถของผู้ทำผลงานให้ผู้อื่นสามารถนำไปใช้ถูกต้อง ก็อาจจัดทำคู่มือการใช้ เช่น การจัดทำชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ และคนอื่นๆ (2535: 77) แบ่งคู่มือเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือการสอนหรือคู่มือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับหลักสูตรการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน คู่มือปฏิบัติการกิจกรรมสร้างนิสัยของโรงเรียนประถมศึกษา คู่มือการอบรมหน้าเสาธง คู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียนที่เราต้องการอธิบายให้ใช้หนังสือเล่มนั้นให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหา จึงมีลักษณะกึ่งแผนการสอน กึ่งคู่มือหนังสือเรียน

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2539: 127) อธิบายว่าโดยทั่วไปหนังสือคู่มือที่พบกัน มีอยู่ 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. คู่มือครู เป็นหนังสือที่ให้แนวทางและคำแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับสาระ วิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลอ้างอิงต่าง ๆ ปกติใช้ควบคู่กับตำราเรียน

2. คู่มือผู้เรียน คือหนังสือที่ผู้เรียนใช้ควบคู่ไปกับตำราที่เรียนปกติประกอบด้วยสาระ คำสั่ง แบบฝึกหัด ปัญหาหรือคำถาม ที่ว่างสำหรับเขียนคำตอบและการทดสอบ

3. คู่มือทั่วไป เป็นหนังสือที่ให้ข้อความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้อ่านโดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้เข้าใจ และสามารถดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง

อำนาจ เกาตระกูล (2541: 8-10) ได้อธิบายเกี่ยวกับประเภทของคู่มือว่า คู่มือมี 3 ประเภทได้แก่

1. คู่มือหลักสูตร เป็นเอกสารที่มีรายละเอียดและข้อเสนอแนะแก่ผู้ใช้หลักสูตรสามารถเข้าใจแนวทางการใช้และข้อพึงปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ตรงตามเจตนารมณ์นั้น ๆ
2. คู่มือฝึกงาน เป็นเอกสารที่เสนอแนวทางการปฏิบัติการฝึกงานของผู้เรียนทั้งในสถานศึกษา หรือ สถานประกอบการรวมทั้งให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกงานได้มีแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกัน
3. คู่มือนักเรียนเป็นเอกสารแนะนำการปฏิบัติตนของนักเรียนที่อยู่ในสถานศึกษาแห่งนั้นโดยเสนอแนะเกี่ยวกับข้อมูลของสถานศึกษา อาคารที่ตั้ง กฎระเบียบ วิธีปฏิบัติ สิทธิประโยชน์ สิ่งที่เป็นบริการ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่นักเรียนจะได้รับ

กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้จัดทำคู่มือนิเทศการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นคู่มือที่หน่วยศึกษานิเทศก์จัดทำขึ้นเพื่อให้โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมนักเรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการพัฒนาประชาธิปไตยประกอบด้วย คำชี้แจงการใช้คู่มือ บทนำ รูปแบบการจัดกิจกรรม ตัวอย่างกิจกรรม แนวทางการใช้และรายงานผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมเป็นเอกสารใช้ประกอบการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ลักษณะการดำเนินกิจกรรม ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมและการประเมินผลกิจกรรม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา เป็นคู่มือที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษาประกอบด้วย บทนำ กิจกรรมเด็ก หลักการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก แนวการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก กิจกรรมต่างๆ วิธีปฏิบัติ และบันทึกความก้าวหน้า

กรมวิชาการ (2538) ได้จัดทำคู่มือการดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาชีพ การเรียนรู้ควบคู่การทำงานเป็นคู่มือจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน โรงเรียนในโครงการ นักเรียนในโครงการหลักสูตร การลงทะเบียน แนวทางดำเนินงานในโรงเรียน การวิเคราะห์งาน การจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินการเรียน บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า คู่มือแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิควิธีการสอน การใช้สื่อหรือนวัตกรรมที่สัมพันธ์กับรายวิชาใดวิชาหนึ่งหรือระดับชั้นเรียนต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้นๆ เช่น คู่มือรายวิชา คู่มือระดับชั้นเรียน คู่มือการใช้สื่อวัตกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

2. คู่มือการจัดกิจกรรมการสอนทั่วไป เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิควิธีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นคู่มือที่มีได้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อหา หรือคำอธิบายรายวิชาใดวิชาหนึ่งโดยตรง เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนคู่มือปฏิบัติการกรมสร้างนิสัยของโรงเรียนประถมศึกษา เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของคู่มือดังกล่าวข้างต้นผู้ศึกษามีความเห็นว่ คู่มือการจัดกิจกรรมเป็นคู่มือที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการจัดทำ เนื่องจากเป็นคู่มือที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยมุ่งให้ผู้ใช้คู่มือเข้าใจและนำไปใช้ได้อย่างสะดวกรวดเร็วและตรงเป้าหมายในการจัดกิจกรรม

4.3 องค์ประกอบของคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือนั้นมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ ที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้ดังได้รวบรวมความเห็นของนักวิชาการไว้ต่อไปนี้

นิพนธ์ เสือก้อน (2537) ได้จัดทำคู่มือการจัดทำแผนที่เน้นกระบวนการ มีส่วนประกอบคือ

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตร
2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ
3. การจัดแผนการสอนที่เน้นกระบวนการ

เรียงชัย จงพิพัฒนสุข (2542: 6-7) อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบการจัดทำคู่มือว่า ต้องประกอบด้วยคำชี้แจงการใช้คู่มือ วิธีการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลและข้อเสนอแนะ

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่น ๆ (2539: 129) อธิบายองค์ประกอบของคู่มือได้ดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
2. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่างๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อ เป็นต้น
3. เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการ
4. ความรู้เสริมหรือแบบฝึกหัดหรือแบบฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยในการฝึกฝน
5. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหา
6. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541: 54) องค์ประกอบของคู่มือครู คู่มือครูควรประกอบด้วย รายละเอียดที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยปกติจะครอบคลุมถึง
 - 1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ
 - 1.2 ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
 - 1.3 วิธีการใช้
 - 1.4 คำแนะนำ
2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระที่จะสอนโดยมีคำชี้แจง หรือ คำอธิบายประกอบและอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่จะอ่าน
3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้
 - 3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น
 - 3.2 การเตรียมวัสดุเอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัดและแบบปฏิบัติข้อสอบ คำเฉลย ฯลฯ
 - 3.3 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น
4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอนส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือ คู่มือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - 4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินการสอน
 - 4.2 คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะช่วยให้การสอนบรรลุผล
 - 4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด และสื่อต่างๆที่ใช้ในการสอน
 - 4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมักจะมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน ฯลฯ
5. การวัดและประเมินผลคู่มือที่ดี ควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอน อย่างครบถ้วน การวัดและการประเมินผลการสอนนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอน อีกองค์ประกอบหนึ่งที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่าง ๆ เช่น
 - 5.1 เครื่องมือวัด
 - 5.2 วิธีวัดผล
 - 5.3 เกณฑ์การประเมินผล
6. ความรู้เสริม คู่มือครูที่ดีจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้และสามารถคาดคะเน ได้ว่าผู้ใช้นั้นมักจะประสบปัญหาในเรื่องใดและจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้เขียนคู่มือควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมาพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การเป็นผู้มีประสบการณ์และสามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาช่วย ผู้ใช้หรือผู้อ่านให้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างราบรื่นไม่เกิดอุปสรรคปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือ ผู้เขียนคู่มือควรที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือ จึงถือได้ว่าได้ทำหน้าที่ของผู้เขียนหนังสือที่ดี

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ หนังสือที่ดีไม่ควรขาดการให้แหล่งอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือคู่นั้น เป็นหนังสือที่ใช้เป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสอน

จากความหมายและองค์ประกอบของคู่มือคู่นั้นพบว่าคู่มือคู่นั้นเป็นสิ่งที่เขียนให้สัมพันธ์โดยตรงกับเนื้อหาสาระในหลักสูตรเพื่อให้ความรู้ แนวทางและข้อเสนอแนะแก่ครูได้ปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอน

คู่มือทั่วไปมักจะเป็นเรื่องที่คนทั่วไปสนใจ และจะสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ด้วยตนเอง โดยมุ่งที่การให้ผู้ใช้ ผู้อ่านเข้าใจและสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากคู่มือครู

4.4 ลักษณะที่ดีของคู่มือ

ปรีชา ช่างขวัญยืน และ คนอื่นๆ (2539: 132) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะการเขียนคู่มือที่ดีว่า คู่มือจะต้องมีความชัดเจนให้รายละเอียดครอบคลุม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง การเขียนคู่มือต้องครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ควรระบุให้ชัดเจนว่า คู่มือนั้นเป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ต้องการให้ผู้ใช้ได้อะไรบ้าง
3. คู่มือนี้ช่วยผู้ใช้ได้อย่างไร ผู้ใช้จะได้ประโยชน์อะไรบ้าง
4. ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ในการใช้เครื่องมือเพื่อให้การใช้คู่มือ

เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัว การเตรียมวัสดุอุปกรณ์
6. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอน กระบวนการในการทำสิ่งใด สิ่งหนึ่ง
7. ควรมีคำถามหรือกิจกรรมให้ผู้ใช้คู่มือทำ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการอ่าน หรือการปฏิบัติขั้นตอนที่เสนอแนะ และเว้นที่ว่างสำหรับผู้ใช้คู่มือในการเขียนคำตอบรวมถึงมีคำถามหรือแนวในการตอบ

8. ควรใช้เทคนิคต่างๆ ในการช่วยให้ผู้ใช้คู่มือได้โดยสะดวก เช่น การจัดทำรูปเล่ม ขนาด การเลือกตัวอักษร ขนาดของตัวอักษร การใช้ตัวดำ การใช้สี การใช้ภาพ การเน้นข้อความบางตอน เป็นต้น

9. การใช้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นซึ่งอาจเป็นบรรณานุกรม รายชื่อชมรม รายชื่อรายชื่อสถาบัน รายชื่อบุคคลสำคัญ เป็นต้น

ในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธนั้นผู้รับผิดชอบในการจัดการบริหาร จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในแนวทางหรือวิธีการดำเนินการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด คู่มือเป็นสื่อที่จะช่วยสนองต่อความจำเป็นดังกล่าวให้บรรลุผลได้ แต่การจัดทำคู่มือผู้เขียนต้องมีความรู้ความเข้าใจในความหมาย องค์ประกอบ และแนวทางการเขียนคู่มือให้กระจ่างเสียก่อน ดังนั้นการสร้างคู่มือจึงต้องนำหลักการเขียนคู่มือที่ดีข้างต้นมาสร้างเป็นคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2531: 77) ได้อธิบายเกี่ยวกับคู่มือที่ดีว่า จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ ใช้ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย ใคร่ครวญถึงปัญหาและสถานการณ์อย่างทะลุปรุโปร่งเพื่อให้ผู้ใช้คู่มือใช้ได้เป็นอย่างดี ควรออกแบบคู่มือให้สวยงามน่าหยิบอ่าน มีรูปภาพหรือการ์ตูนประกอบเพื่อให้น่าสนใจ หากเป็นเล่มควรทำปกให้สวยงามและทนทานต่อการใช้ เขียนหน้าปกให้เด่นชัด

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และมาเรียม นิลพันธ์ (2542: 17-18) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะคู่มือที่ดีว่า แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านเนื้อหา รายละเอียดในคู่มือควรตรงกับเนื้อหาที่ศึกษาและไม่ยากเกินไปจนทำให้ไม่มีผู้สนใจหยิบอ่าน การนำเสนอเนื้อหาควรให้เหมาะสมกับพื้นความรู้ของผู้ที่จะศึกษา ข้อมูลที่มีในคู่มือที่ผู้อ่านสามารถประยุกต์ใช้ได้ เนื้อหาควรเหมาะสมที่จะนำไปใช้อ้างอิง ควรมีกรณีตัวอย่างประกอบบางเรื่องเพื่อทำความเข้าใจง่าย และควรมีการปรับปรุงให้ทันสมัยเสมอ

2 ด้านรูปแบบอักษรที่ใช้ควรมีขนาดตัวโตและรูปแบบที่ชัดเจนอ่านง่ายเหมาะสมกับผู้ใช้งาน ควรมีรูปภาพตัวอย่างประกอบลักษณะการจัดรูปเล่มทำให้น่าสนใจ ใช้ภาษาไทยให้เข้าใจง่ายเหมาะสมกับผู้ใช้งาน ระบบการนำเสนอควรเป็นระบบ จากง่ายไปหายากเป็นเรื่อยๆ ให้ชัดเจน

3. ด้านการนำไปใช้ ควรระบุขั้นตอน วิธีการใช้ให้ชัดเจน มีแผนภูมิ มีตารางมีตัวอย่างประกอบให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ มีข้อมูลสามารถใช้เพื่อการประสานงานต่างๆ ได้สะดวก บอกสิทธิประโยชน์และข้อความปฏิบัติให้เข้าใจง่าย

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541: 57) ได้ให้ความหมายของลักษณะที่ดีของคู่มือดังนี้

1. สามารถเข้าใจลักษณะเนื้อหาขอบข่ายหรือสิ่งที่จะสอนได้อย่างกระจ่างชัด เช่นมองเห็นโครงร่างของการสอนทั้งหมด

2. ช่วยให้สามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดี โดยสามารถดัดแปลงและยืดหยุ่นได้เองไม่เป็นแนวทางบังคับ ต้องเสนอแนะแนวทางโดยสามารถให้ปฏิบัติงานคล่องขึ้น

3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้นๆ เด็กสนใจปฏิบัติได้ จึงควรใช้และเลือกได้บ้าง

4. แนวการเขียนเน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดหมายอย่างต่อเนื่องจนเด็กมีแนวทางได้แนวทางแล้วจึงฝึกเป็นรายบุคคล เป็นต้น

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรม ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไปมิได้มุ่งกระจายให้แนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวปฏิบัตินั้น ๆ ต้องเป็นการปฏิบัติได้และ ได้ผลด้วย

6. รูปแบบและวิธีการ (ขั้นตอน) ที่เป็นแนวทางในการเขียนคงรูปแบบและขั้นตอนโดยสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกแก่การใช้ เป็นต้น

เทคนิคการเขียนคู่มือจะต้องเน้นแนวปฏิบัติที่สำคัญ ส่วนวิธีการจัดกิจกรรมนั้นต้องเขียนให้ละเอียดและปฏิบัติตามขั้นตอนได้และควรแสดงแผนภาพ แผนภูมิ แผนผังเพื่อช่วยให้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้ง่าย

4.5 แนวทางการเขียนคู่มือ

การเขียนคู่มือนั้นจะต้องเป็นแนวทางปฏิบัติสำคัญ ส่วนวิธีการการจัดกิจกรรมนั้นจะต้องเขียนให้ละเอียดที่สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้ และควรแสดงแผนภาพ แผนภูมิ แผนผัง เพื่อช่วยให้ครูปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้ง่าย การเขียนคู่มือผู้อ่านได้รับความรู้ทางภาษาเขียนแต่ไม่มีโอกาสซักถามผู้เขียนในประเด็นที่สงสัยได้ ฉะนั้นคู่มือจึงต้องมีความชัดเจน และมีรายละเอียดครอบคลุมประเด็นที่น่าสงสัยไว้ทั้งหมดเพื่อที่ผู้อ่านจะได้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนการเขียนคู่มือต้องครอบคลุมประเด็น (ปรีชา ช่างขวัญยืน และคณะ. 2539: 132 – 134) ดังนี้

1. ควรระบุให้ชัดเจนว่าคู่มือนั้นเป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ต้องการให้ผู้ใช้ได้อะไรบ้าง
3. คู่มือควรมีส่วนจะช่วยให้ผู้ใช้ได้อย่างไร มีประโยชน์อะไรบ้าง
4. ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ในการใช้เครื่องมือ เพื่อให้การใช้คู่มือเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5. มีส่วนที่แนะนำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัว เตรียมวัสดุ อุปกรณ์และสิ่งที่จำเป็นตามคู่มือแนะนำ

6. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

7. เนื้อหาสาระควรมีความถูกต้อง สามารถช่วยให้ผู้ใช้คู่มือทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ

7.1 มีข้อมูลรายละเอียดที่เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ

7.2 ต้องเรียงลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสม จึงจะช่วยให้ผู้ใช้ทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ประหยัด

7.3 สามารถใช้ภาษาสื่อให้ผู้ใช้เข้าใจตรงกับผู้เขียน ไม่คลุมเครือหรือทำให้ผู้ใช้เกิดความเข้าใจผิด ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย หากสิ่งใดยุ่งยากซับซ้อนควรใช้เทคนิคอื่น เช่น ภาพ ตาราง การยกตัวอย่าง การใช้สีจำแนก เป็นต้น

7.4 ควรแนะนำเคล็ดลับ หรือเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้ใช้กระทำสิ่งนั้น ๆ ได้ ซึ่งข้อมูลนี้จะมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน

7.5 ควรมีคำถามหรือกิจกรรมให้ผู้ใช้คู่มือทำ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจจากการอ่าน หรือปฏิบัติตามขั้นตอนที่เสนอแนะ

8. ควรใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการช่วยให้ผู้ใช้คู่มือใช้ได้สะดวก เช่น การจัดรูปเล่ม ขนาด การเลือกตัวอักษร ขนาดของตัวอักษร การใช้ตัวดำ การใช้สี การใช้ภาพ การใช้การตีกรอบ การเน้นข้อความบางตอน เป็นต้น

9. ควรใช้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นบรรณานุกรม รายชื่อ ชมรม รายชื่อสื่อ รายชื่อสถาบัน รายชื่อบุคคลสำคัญ เป็นต้น การจัดทำคู่มือนั้นมักพบข้อบกพร่องต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้ง เช่น

1. รายละเอียดเนื้อหาสาระไม่ชัดเจนเพียงพอ
2. คำอธิบายไม่กระชับ
3. ใช้คำที่สื่อความหมายไม่ตรงหรือผิดความหมาย
4. ภาพประกอบไม่ชัดเจน ขนาดเล็กเกินไป
5. ภาพประกอบไม่เหมาะสมและเป็นภาพที่สื่อความหมายไม่ตรงกับเนื้อหาสาระ
6. การพิมพ์ที่ใช้ตัวอักษรเล็กเกินไป
7. การพิมพ์ที่ผิดพลาด ผิดวรรคตอน และตกหล่น

ผู้เขียนหรือผู้จัดทำคู่มือต้องระมัดระวัง เพื่อไม่ให้เกิดข้อบกพร่องดังกล่าวข้างต้น เพราะจะทำให้คู่มือขาดความสมบูรณ์ และเพื่อให้คู่มือมีความกระชับชัดเจนควรใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การพิมพ์เน้นคำหรือข้อความสำคัญ เทคนิคการจัดหน้าคู่มือ และเทคนิคการจัดภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

วรณัฐ เหมือนพลอย (2537: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตเมือง กับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในเขตเมือง และชนบท โดยวัด คุณลักษณะ 5 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความกตัญญูกตเวที และความประหยัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 480 คน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2536 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของจังหวัดเชียงใหม่มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในทุกลักษณะ อยู่ในระดับ 4 ซึ่งเป็นระดับที่ยึดหลักการกระทำดีด้วยใจบริสุทธิ์ เพราะเห็นว่าถูกต้องโดยใช้สติปัญญา ตัดสินและไม่ใช้เหตุผลเพื่อประโยชน์เข้าข้างตนเอง 2) ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนเขตเมืองและชนบทในทุกลักษณะจริยธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ ระดับ .05 3) ความรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนในเขตเมืองสูงกว่าในเขตชนบทในทุกลักษณะ จริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและความรู้ด้านจริยธรรม ของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับ ปานกลาง

วีระ อำพันสุข (2538: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์พุทธธรรมในการบริหาร การศึกษาด้านบุคลากร พบว่าผู้บริหารร้อยละ 93 เห็นว่า พุทธธรรมสามารถแก้ปัญหาในการบริหาร งานบุคคลได้จริง ร้อยละ 97 เห็นว่าพุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการบริหารบุคลากรประสบผลสำเร็จจริง และร้อยละ 94 เชื่อว่าการบริหารจัดการ (ระดับหนึ่งของสมาธิ)ช่วยให้การบริหารบุคลากรประสบผลสำเร็จ จริง

มนูญ ดวงหาลัง (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษย สัมพันธ์ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัด อุตรธานี พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ ในหมวดฆราวาสธรรม 4 ราชธรรม 10 อปทานิยมธรรม 7 กัลยาณมิตร 7 สารณียธรรม 6 ผู้บริหารโรงเรียน มีระดับการปฏิบัติปานกลาง หมวดธรรมที่ผู้บริหารปฏิบัติมากที่สุด คือ ปฏิสังขาร 2 และหมวดธรรมที่ผู้บริหารปฏิบัติน้อยที่สุด คือ พรหมวิหาร 4 และสรุปทั้ง 10 หมวดธรรม ผู้บริหารปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

บุญชัย จงกลณี (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาเรื่องการปฏิบัติตน ตามหลักไตรสิกขา ของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ประธานกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้ปฏิบัติตน ตามหลักไตรสิกขาอยู่ในขั้นดีและเชื่อว่าการปฏิบัติตนดังกล่าวจะได้รับการไว้วางใจจากกลุ่มโรงเรียน

และพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขากับการปฏิบัติงานของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งมีส่วนทำให้เชื่อได้ว่าการปฏิบัติตนตามพุทธธรรมของผู้บริหารเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารได้ดีประการหนึ่ง เพราะการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติงานบริหารได้ดีด้วย

อุบล เลี้ยววาริณ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ พบว่า 1) ภายหลังการฝึกอบรมสิ้นสุดลง ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธมีความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธ ที่ระดับนัยสำคัญ .001 และ .05 ตามลำดับ ส่วนสุขภาพจิตไม่พบความแตกต่างระหว่างผู้ได้รับการฝึกอบรมและผู้ไม่ได้รับการฝึกอบรม 2) ภายหลังการสิ้นสุดการฝึกอบรม 6 สัปดาห์ ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธมีความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม และการปฏิบัติทางพุทธไม่แตกต่างจากภายหลังการสิ้นสุดฝึกอบรมทันที ส่วนสุขภาพจิตและวิถีชีวิตแบบพุทธ พบว่ามีความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญ .001 และ .01 ตามลำดับโดยคะแนนเฉลี่ยวัดภายหลังการฝึกอบรม 6 สัปดาห์สูงกว่าภายหลังการฝึกอบรมทันที 3) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเห็นว่า โครงการฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขา เป็นโครงการที่ดีมาก มีการจัดดำเนินการอย่างสมบูรณ์ มีลำดับขั้นตอนการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสอดคล้องกัน ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมมากขึ้น มีสุขภาพจิตใจสงบสุข เยือกเย็นขึ้น มีความสำนึกในบาป บุญคุณ โทษ และสำนึกในพระคุณของบิดามารดาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้จากการรายงานผลภายหลังการฝึกอบรม 6 สัปดาห์ พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการปฏิบัติในด้านการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาเพิ่มขึ้น ประณิบัติดูแลบิดา มารดาอย่างเหมาะสมมากขึ้น

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครู อาจารย์ มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมมากในด้านการมีวินัยในตนเอง คือ มีการอบรมเรื่องระเบียบวินัยประจำสัปดาห์ การมีสัจจะ คือ การปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในเรื่องการรักษาสัญญา และการประหยัด คือ เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยการทำความสะอาดและเก็บวัสดุที่เหลือไว้ใช้ครั้งต่อไปเมื่อเสร็จงานแล้ว และอบรมสั่งสอนนักเรียนสม่ำเสมอในด้านการใช้จ่ายต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะ และการประหยัด จำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษาประสบการณ์ในการสอน และระดับชั้นเรียน ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด ยกเว้นในด้านประสบการณ์ในการสอนที่มีความแตกต่างกันคือ ครู อาจารย์ ที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่าจะปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะ และการประหยัด ปัญหาที่พบคือขาดความรับผิดชอบในด้าน

การมีวินัยในตนเอง การรักษาสัญญา และวัสดุบางอย่างในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับบทเรียน ส่วนการแก้ไข และข้อเสนอแนะครูต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างสม่ำเสมอ โดยกล่าวเตือนหรือลงโทษเป็นบางครั้ง ส่วนในเรื่องของครูอาจารย์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะ และการประหยัด นั้นคือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติที่ดีในด้านการมีวินัยในตนเองแก่นักเรียน เช่นการตรงต่อเวลาในด้านการมีสัจจะ ครู อาจารย์ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการใช้จ่ายและการออม เช่น การแต่งกายให้พอเหมาะ การซื้อของใช้ต่างๆให้พอกับฐานะของตน

สมพงษ์ ติมิชัย (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนาของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าเยาวชนดังกล่าวมีความรู้ศีล 5 รู้อยู่ในระดับที่มาก แต่ความรู้ธรรม 5 รู้อยู่ในระดับที่น้อยมาก ส่วนความเข้าใจศีล 5 เยาวชนดังกล่าวมีความเข้าใจศีล 5 อยู่ในระดับปานกลางไม่มากนัก อยู่ในระดับแค่พอใช้ได้ เพราะไม่ได้รู้เรื่องศีล 5 เป็นอย่างดีนัก เมื่อมีความเข้าใจศีล 5 อยู่ในระดับปานกลาง การที่จะรักษาศีล 5 คงทำได้บ้างแต่ไม่อาจจะรักษาศีล 5 ได้อย่างถูกต้องครบถ้วนได้เพราะฉะนั้นเยาวชนก็อาจจะมีการทำผิดศีล 5 ได้บ้าง โดยไม่ตั้งใจในบางโอกาสหรืออาจจะเกิดขึ้นได้อยู่เสมอๆ ก็ได้ ในเมื่อตัวเองไม่เข้าใจว่าเป็นการผิดศีล ส่วนธรรม 5 นั้น มีความเข้าใจน้อยมากจนเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะการทำความดี การสะสมบุญกุศลไม่อาจจะกระทำได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตใจสูง ซึ่งชาวพุทธโดยทั่วไปจะต้องมีการปฏิบัติอยู่เสมอๆ เป็นประจำ และการปฏิบัติตามหลักธรรม 5 ในปัจจุบันจึงมีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีผู้ใดปฏิบัติอย่างจริงจังเลย

กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้จัดทำคู่มือพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตระดับประถมศึกษา เพื่อให้ครู อาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องได้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของผู้เรียนทุกด้าน เนื้อหาของคู่มือประกอบด้วย 1) ชุดตัวอย่างของกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิต 2) แนวทางการการจัดกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิต 3) ข้อควรปฏิบัติระหว่างจัดกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิตของครู 4) ข้อควรปฏิบัติระหว่างจัดกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียน 5) การบันทึกพัฒนาการของผู้เรียน 6) การประเมินผล

ผลการศึกษาและนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ อุตรดิตถ์ สระบุรี ยะลา และสมุทรปราการ แล้วพบว่า กิจกรรมดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตให้ผู้เรียนสามารถมีทักษะอยู่รอดปลอดภัยและปรับตัวในสังคมได้อย่างมีความสุข

วรารภรณ์ ชื่อประดิษฐ์กุล (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า 1) ครอบครัวมีอิทธิพลต่อความรู้ และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง 2) โรงเรียนมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับน้อย 3) สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้ และทัศนคติของเยาวชน

ที่มีต่อพุทธศาสนาในระดับมาก 4) เพื่อนมีอิทธิพลต่อความรู้ และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพุทธศาสนาในระดับปานกลาง

ไพโรจน์ ศรีรุ่งเรือง (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณกับคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) คุณภาพนักเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ทั้งภาพรวมและทุกตัวบ่งชี้อยู่ในระดับปานกลาง 3) การจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อนุชิต เริงจำเนียร (2545) ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียน นักศึกษา สังกัด กรมอาชีวศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะให้เป็นแนวทางในการบริหารการจัดกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการจะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความพร้อม สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา เนื้อหาของคู่มือประกอบด้วย 3 แผนงาน คือ 1) แผนงานโครงการเสริมสร้างบุคลิกภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม 2) แผนงานโครงการส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเอง 3) แผนงานโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม รูปแบบของคู่มือเป็นลักษณะการจัดกิจกรรมตามโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน นักศึกษา มีโครงการและแบบสอบถามทุกโครงการ

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ไรเมอร์ (Reimer 1988 : 2597-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของการพัฒนาตนเองกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นในเวเนซุเอล่า เพื่อสำรวจความเข้าใจของวัยรุ่นและโครงสร้างความรับผิดชอบ และประเมินถึงกระบวนการของความเข้าใจ และโครงสร้างความรับผิดชอบ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 72 คน อายุ 12 – 18 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ Regan Subject จำนวน 2 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การพัฒนาตนเอง ความรับผิดชอบเชิงจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความสัมพันธ์กับอายุและ เพศและชั้นของความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับชั้นของการพัฒนาตนเองมากกว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

วัตสัน (Watson 1989; 3229-A) ได้ศึกษาเรื่อง มโนทัศน์ทางจริยธรรมและจริยศึกษาของครู โดยศึกษาครู จำนวน 90 คน จาก 57 โรงเรียน เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์และให้คะแนนตามแนวทางของ Kohlberg ผลการวิจัยพบว่า มีครูเพียงร้อยละ 59 ที่มีระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม

อยู่ในระดับ 3 และ 4 โดยครูสตรีที่สอนวิทยาศาสตร์ และครูที่เคร่งเครียดต่อระเบียบวินัย ได้คะแนนต่ำกว่าครูประเภทอื่นๆ โดยส่วนใหญ่แล้วครูยังมีความคิดสับสนและให้ความสำคัญเพียงเล็กน้อยต่อจริยธรรม จึงสมควรมีการปรับปรุงเรื่องการตระหนักในความสำคัญ ของจริยศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตรโดยเร่งด่วน

ดันตัน (Dunton 1989 : 3306 -A) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่กับการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กผลการวิจัยพบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับของเด็กในขณะที่การปกครองแบบเข้มงวดของพ่อแม่ มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับต่ำของเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงจะมีภูมิปัญญาและความสามารถสูงด้วย

ลานีเยร์ (Lanier 1993: 1680-A) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ชั้นที่ 11 และ 12 ในโรงเรียนชนบท โดยมีแนวคิดที่ว่า เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิด และปฏิบัติตามต่อกันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกให้คำแนะนำและจัดประสบการณ์ สำหรับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนในโรงเรียนระดับกลางจนถึงระดับสูงสุด ผลการ วิจัยพบว่าการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

คาลวิน (Calvin: 1993 บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ของครูในเรื่องบทบาท และผลของการศึกษาจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้ของครูคือ สภาพที่อยู่อาศัย ประสบการณ์ในการสอน การได้รับการอบรมเทคนิคการสอนจริยธรรม และความเคร่งครัดในการปฏิบัติทางศาสนาของครู ซึ่งครูที่มีความเคร่งครัดทางศาสนาต่ำจะมีการหลีกเลี่ยงต่อการสอนจริยธรรมในห้องเรียน และยังพบว่าครูที่มีประสบการณ์สอนระหว่าง 11 – 25 ปี มีความเชื่อว่าในโรงเรียนต้องสอนจริยธรรมและค่านิยมแก่นักเรียนอย่างเพียงพอ

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็น เรื่องเกี่ยวกับความประพฤติและลักษณะนิสัยที่แสดงออกทั้งด้านส่วนตัว และสังคมส่วนรวม โดยมีคุณลักษณะของความคิด ความถูกต้อง อยู่บนรากฐานของศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีแนวทางแห่งการประพฤติและปฏิบัติเพื่อให้สังคมสงบเรียบร้อย มีสันติสุข ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่วัดได้สังเกตได้ และประเมินได้ จึงเชื่อได้ว่าพฤติกรรมของแต่ละบุคคลสามารถที่จะพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้นได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้มองเห็นแนวทางในการที่จะปลูกฝัง และ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมมาก

ยิ่งขึ้น โดยการจัดประสบการณ์ จัดกิจกรรม สภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนและจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรม ของบุคคลที่เป็นปัญหาต่างๆ สามารถนำมาสรุปเป็นแนวคิดได้ว่า คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดผลดีได้นั้นต้องเกิดจากการให้ความสำคัญ การมีส่วนร่วม ระหว่างผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และชุมชน รวมทั้งการปลูกฝัง และส่งเสริมโดยการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยมีการกำกับ ติดตาม และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ

บทที่ 3

ขั้นตอนและวิธีการจัดทำคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านท่ามะขาม อำเภอ
สวนผึ้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1 มีขั้นตอนและวิธีการจัดทำดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำโครงร่างคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำโครงร่างคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

การดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 เป็นการจัดทำโครงร่างคู่มือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
งานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

2. สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการ และคณะกรรมการดำเนินงานงานโครงการโรงเรียน
วิถีพุทธ โรงเรียนบ้านท่ามะขามเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน และ
ความต้องการการใช้คู่มือ ในการปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน

3. ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำคู่มือ

4. ศึกษาและวิเคราะห์หน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารโครงการ
โรงเรียนวิถีพุทธในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

5. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 – 4 เพื่อใช้ในการจัดทำโครงร่างของคู่มือ ซึ่งมีองค์ประกอบ
ดังนี้

ส่วนที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย

1. ภูมิหลัง
2. วัตถุประสงค์
3. ความสำคัญ
4. คำชี้แจงการใช้คู่มือ

ส่วนที่ 2 การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ประกอบด้วย

1. การเตรียมการ
2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด
5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง
6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

เมื่อจัดทำโครงร่าง คู่มือแล้วได้เชิญผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาโครงร่างคู่มือ ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี	อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ดร.จันทนา นนทิก	ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ 8
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
3. นางศรีจิตต์ สร้างเอี่ยม	ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ 8
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
4. นางลักขณา คำตรง	ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ 8
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
5. นายเสน่ห์ โอสุกรรม	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ระดับ 9
โรงเรียนวัดเขาวัง (แสง ช่างสุวนิช)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาคู่มือการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

เพื่อให้การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสม ผู้ศึกษาได้พัฒนาคู่มือ โดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผู้ศึกษานำโครงร่างคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน พร้อมแบบสอบถาม เสนอผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 2 จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศน แสงวงศ์ดี	อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหาร
การศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. นางปทุมรัตน์ พัทธสุข	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนบ้านทุ่งศาลา
(โรงเรียนนำร่องโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ)
3. นางชลดา แสงรักษ์	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนบ้านหนองหม้อข้าว
(โรงเรียนนำร่องโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ)

4. นางบุษบา ฤทธิสาร

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน

โรงเรียนวัดช่องลาภ

(โรงเรียนวิถียุทธดีเด่นราชบุรีเขต 1)

5. นายเฉลียว เกื่อนภา

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน

โรงเรียนบ้านตะโกกลาง

(โรงเรียนนาร่องโครงการโรงเรียนวิถียุทธ)

2.2. ผู้ศึกษาได้รวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 2 ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ปรับเนื้อหา 1.1 การเตรียมการและขั้นตอนการปฏิบัติให้มีความสัมพันธ์กัน

2) เพิ่มรายละเอียดเนื้อหา 5.1 การปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง

3) เพิ่มเติมเอกสาร 1.3 รายงานการสรุปผลการศึกษาลงปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง

4) การส่งเสริมควรควรเป็นกิจกรรมที่ครูปฏิบัติจริง

5) แบบบันทึก การกำกับ ติดตาม ควบคุม และนิเทศ การปฏิบัติงานในเดือน พฤษภาคมให้เพิ่มการดำเนินงานตามแผนและเปลี่ยนผู้รับผิดชอบเป็นคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถียุทธ

6) การประเมินโครงการโรงเรียนวิถียุทธควรเพิ่มการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

7) ให้แก้ไข คำว่า แบบวิเคราะห์ข้อมูลโครงการโรงเรียนวิถียุทธ เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลโครงการโรงเรียนวิถียุทธ

8) แบบประเมินกิจกรรมให้เปลี่ยนเป็นแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน

2.3 ผู้ศึกษาได้นำความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 2 มาปรับปรุงแก้ไข พร้อมจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาเพื่อจัดทำเป็นคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถียุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขามพร้อมทั้งส่งอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาอีกครั้ง

2.4 การประเมินคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถียุทธ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบความเป็นไปได้เพื่อประเมินคู่มือ ซึ่งดำเนินการดังนี้

2.4.1 ผู้ศึกษานำคู่มือที่ดำเนินการตามข้อ 2.4 แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 3 ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถียุทธในโรงเรียนเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. นางศรีจิตต์ สร้างเอี่ยม	ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ 8
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต 1
2. นางบุษบา ฤทธิสาร	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนวัดช่องลาก

ผู้ปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม จำนวน 10 คน ดังนี้

1. นางเมธี เทพทิพย์	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
2. นางฉัญชลี กล้าวรางกูร	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
3. นางวสุธา ชานู	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
4. นางจิตรา สดสวาท	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
5. จ.ส.ต.วิโรจน์ กล้าวรางกูร	ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 6
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
6. นางศุภากร ทัดน์ศรี	ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 5
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
7. นางพัชรี มาลัยพันธุ์	ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 5
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
8. นางสาวปิยนุช นาคน้อย	ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 5
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
9. นางสาวอัญชลี บุญยะวาศรี	ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 3
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
10. นายสมโชค ปัญญาวรรพงค์	ตำแหน่งครูอัตราจ้าง
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ผู้ปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธต่างโรงเรียน จำนวน 10 ท่าน

1. นางนิตยา จิตต์ประสงค์	ตำแหน่งอาจารย์ 3 ระดับ 9
โรงเรียนอนุบาลสวนผึ้ง
2. นางอำภา ปิ่นแก้ว	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ

3. นางสุนีย์ ไรจโนภาส	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ
4. นางณัฐกานต์ สำรวมจิตต์	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านสวนผึ้ง
5. นางสาววันเพ็ญ มาลัยศรี	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านสวนผึ้ง
6. นางประทุม สุขสวัสดิ์	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 6
โรงเรียนวัดนาขุนแสน
7. นางปรีดา วรวิทย์	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านหนองหม้อข้าว
8. นายโสภณ ฤทธิสาร	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนวัดช่องลาภ
9. นายณรงค์ ชัยสนาม	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนวัดหนองพันจันทร์
10. นางพรพิมล เกื้อนภา	ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนวัดหนองพันจันทร์

2.4.2 ผู้ศึกษา ได้สร้างแบบสอบถามโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจสอบ

ความถูกต้องของเนื้อหา แบบสอบถามนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า และตอนที่ 2 เป็นลักษณะปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น โดย ได้กำหนดเกณฑ์การตรวจสอบความเป็นไปได้ เป็นมาตราส่วน 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในการการนำคู่มือไปใช้ได้มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในการการนำคู่มือไปใช้ได้มาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในการการนำคู่มือไปใช้ได้ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในการการนำคู่มือไปใช้น้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในการการนำคู่มือไปใช้น้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมาย ของค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 แปลความหมายว่า มีความเป็นไปได้ในการการนำคู่มือไปใช้ได้มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 แปลความหมายว่า มีความเป็นไปได้ในการการนำคู่มือไปใช้ได้มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 แปลความหมายว่า มีความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้ได้
ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 แปลความหมายว่า มีความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้ได้
น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 แปลความหมายว่า มีความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้ได้
น้อยที่สุด

2.4.3. ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้จากผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 3

ปรากฏผลดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย และระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ขั้นตอนการเตรียมการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ			
1.1 เนื้อหาเรื่องการเตรียมการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้	4.55	.51	มากที่สุด
1.2 ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการเตรียมการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้	4.45	.51	มาก
1.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ มีความสะดวกขึ้น	4.55	.51	มากที่สุด
2. ขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ			
2.1 เนื้อหาเรื่องการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ โรงเรียนวิถีพุทธ มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้	4.45	.51	มาก
2.2 ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ โรงเรียนวิถีพุทธได้	4.45	.51	มาก
2.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ มีความสะดวกขึ้น	4.64	.49	มากที่สุด
3. ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา			
3.1 เนื้อหาเรื่องการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามีความเหมาะสมกับการนำไปใช้	4.41	.50	มาก
3.2 ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ได้	4.50	.51	มากที่สุด
3.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ มีความสะดวกขึ้น	4.45	.60	มาก
4. ขั้นตอนการการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด			
4.1 เนื้อหาเรื่องการการดูแลสนับสนุนใกล้ชิดมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้	4.45	.51	มาก

ตาราง 1 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
4.2 ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติ ตามขั้นตอนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิดได้	4.59	.50	มากที่สุด
4.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้ การปฏิบัติหน้าที่ มีความชัดเจนขึ้น	4.59	.50	มากที่สุด
5. ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง			
5.1 เนื้อหาเรื่องการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องมี ความเหมาะสมกับการนำไปใช้	4.50	.51	มากที่สุด
5.2 ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติ ตามขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องได้	4.59	.50	มากที่สุด
5.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้ การปฏิบัติหน้าที่ มีความชัดเจนขึ้น	4.55	.51	มากที่สุด
6. ขั้นตอนการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน			
6.1 เนื้อหาเรื่องการประเมินผลและเผยแพร่ผล การดำเนินงานเหมาะสมกับการนำไปใช้	4.50	.51	มากที่สุด
6.2 ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอน การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานได้	4.59	.50	มากที่สุด
6.2 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้ การปฏิบัติหน้าที่ มีความชัดเจนขึ้น	4.68	.48	มากที่สุด
รวม	4.61	.34	มากที่สุด

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้ในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ในภาพรวม ส่วนใหญ่เห็นว่าคู่มือมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.61$)

บทที่ 4

คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ผู้ศึกษาได้จัดทำคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม
โดยดำเนินการจัดทำคู่มือ เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 บทนำ

ส่วนที่ 2 เนื้อหาการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ส่วนที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

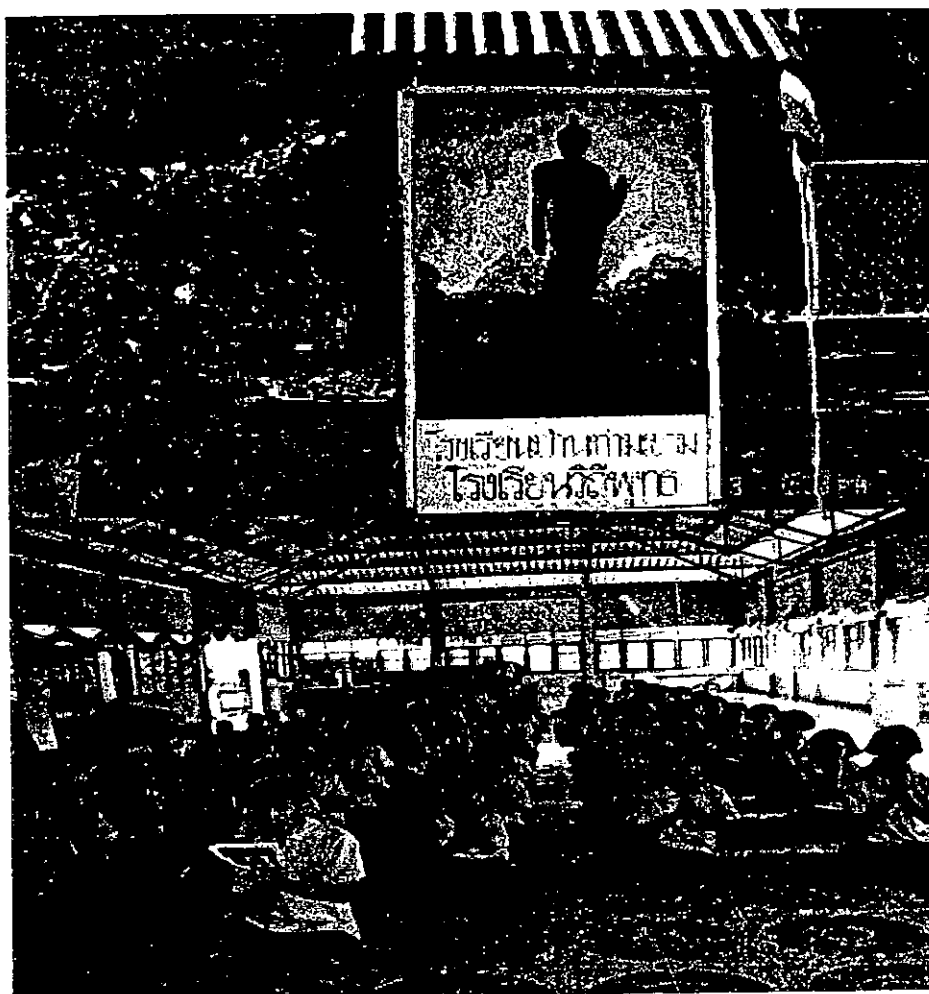
การศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของคนดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ทรงกล่าวว่า " ...นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศของเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมืองให้ความเก่งเป็นปัจจัย และพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประดับประดาคุณงามความดี ให้เป็นไปในทางที่ถูก ที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์..." (พยุหศักดิ์ จันทรสุนทร. 2542: 3) ในภาวะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วตลอดเวลาและเป็นโลกแห่งการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุดนี้ การศึกษาจึงจำเป็นจะต้องพัฒนาคน ให้มีความเข้มแข็งทางปัญญา มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสร้างความรู้ใหม่ได้ รวมทั้งอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์อย่างสันติสุข

ดังนั้นเพื่อให้เกิดการปฏิรูปอย่างแท้จริง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดตั้งโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นใหม่ที่กลมกลืนกับภูมิหลังทางวัฒนธรรมของชาติ และเป็นแกนอันสำคัญที่จะช่วยประสานให้สถานศึกษาได้ริเริ่มดำเนินการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้พุทธธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา ดังที่ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต) .(2541: 4) ได้กล่าวว่า การพัฒนาตนของมนุษย์และการพัฒนาการศึกษาโดยใช้พุทธธรรมเป็นฐานสำคัญในการพัฒนา เพราะว่าแก่นแท้ของพุทธศาสนา คือการพัฒนาปัญญา บุคคลใดตั้งใจศึกษาและฝึกฝนตนตามหลักธรรมคำสอนก็จะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในชีวิต เข้าใจความเป็นไปของโลก รู้จักดำรงตนให้เกิดความสุข พุทธธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆของมนุษย์ และปัญหาของชาติได้เป็นอย่างดี

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นหากสถานศึกษาได้นำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มาใช้ในการบริหารจัดการและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน อันจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ซึ่งเป็นองค์รวมสู่ชีวิตที่สมบูรณ์อย่างชัดเจน

ผู้ศึกษาจึงได้จัดทำคู่มือเพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถใช้คู่มือดังกล่าวในการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

นางพจนพร จิตเจริญทวีโชค
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

คำนำ

การจัดทำคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ผู้จัดทำมีความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนได้มีแนวทางในการปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนคู่มือที่จัดทำขึ้นนี้ มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน มีเอกสารประกอบทุกขั้นตอน

เนื้อหาของคู่มือ ประกอบด้วย แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน มี 6 ขั้นตอน

1. การเตรียมการ
2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา
4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด
5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง
6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือเล่มนี้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของโรงเรียนซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่มีความชัดเจนและเกิดประโยชน์สูงสุด

พจนพร จิตเจริญทวีโชค

สารบัญ

หน้า

ส่วนที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
วัตถุประสงค์.....	2
คำชี้แจงในการใช้คู่มือ.....	2
ส่วนที่ 2 เนื้อหา การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม.....	4
1. การเตรียมการ.....	4
เนื้อหา.....	4
ขั้นตอนการปฏิบัติ.....	4
เอกสารประกอบ.....	6
2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ.....	10
เนื้อหา.....	10
ขั้นตอนการปฏิบัติ.....	10
เอกสารประกอบ.....	12
กิจกรรมการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ.....	13
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา.....	52
เนื้อหา.....	52
ขั้นตอนการปฏิบัติ.....	52
เอกสารประกอบ.....	54
โครงการ / กิจกรรม การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา.....	55
4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด.....	75
เนื้อหา.....	75
ขั้นตอนการปฏิบัติ.....	75
เอกสารประกอบ.....	76
5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง.....	77
เนื้อหา.....	77

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ขั้นตอนการปฏิบัติ.....	77
เอกสารประกอบ.....	78
ส่วนที่ 2	
6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน.....	79
เนื้อหา.....	79
ขั้นตอนการปฏิบัติ.....	80
เอกสารประกอบ.....	81
เอกสารอ้างอิง.....	82
ภาคผนวก.....	84
บทสรุป.....	120

ดังนั้นคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของคู่มือ

1. เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้เป็นคู่มือในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม
2. เพื่อให้ ครู และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่มีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นขั้นตอน ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่สะดวกขึ้น

ความสำคัญ

การจัดทำคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขามเล่มนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ คือ ผู้บริหาร ครูและผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธนำไปใช้ในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม เป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่มีความชัดเจนในเรื่องของบริหารงาน ดังนี้ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง 6) การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติและเอกสารประกอบ

คำชี้แจงการใช้คู่มือ

เมื่อผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้รับคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเล่มนี้แล้วให้ปฏิบัติตามขั้นตอน การใช้คู่มือ ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดในคู่มือเล่มนี้ให้ชัดเจน เพื่อสามารถชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
2. เมื่อผู้บริหารโรงเรียนได้ศึกษารายละเอียดในคู่มือแล้ว ให้ดำเนินการตามขั้นตอนการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
3. คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขามเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหา ขั้นตอนการปฏิบัติ และตัวอย่างเอกสารประกอบ ซึ่งผู้ศึกษาได้ค้นคว้า รวบรวมและได้รับการตรวจสอบจากคณะผู้เชี่ยวชาญ นำมาจัดทำเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ โดยจัดทำแนวปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ครู และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตามหัวข้อ ดังนี้

1. การเตรียมการ
2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา
4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด
5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง
6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ส่วนที่ 2 เนื้อหา

การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เนื้อหาของคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม มีดังนี้

1. การเตรียมการ
2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา
4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด
5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง
6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

1. การเตรียมการ

1.1 เนื้อหา

การเตรียมการ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จในการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ พัฒนาไปโดยสะดวก การเตรียมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวทางการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งต้องมีการเตรียมการในสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง โดยเฉพาะที่ปรึกษาต้องเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีความรู้ชัดในพุทธธรรม ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล
2. บุคลากรซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องมีความตระหนักและศรัทธาเพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนไปในทิศทางเดียวกัน
3. การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจน ทั้งในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี

1.2 ขั้นตอนการปฏิบัติ

การเตรียมการมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดและแต่งตั้งคณะกรรมการในการเตรียมการ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม คณะกรรมการในการเตรียมการควรมีจำนวน 7 คน ประกอบด้วย

1. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมนักเรียน
2. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

3. หัวหน้าฝ่ายงานอาคารสถานที่
4. หัวหน้างานฝ่ายการเงินและพัสดุ
5. ผู้ปกครองนักเรียน
6. ประธานนักเรียน
7. หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

หน้าที่ของคณะกรรมการเตรียมการ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม มีหน้าที่ดังนี้

1. สำรวจความพร้อมเบื้องต้น การจัดเตรียมสภาพแวดล้อม กิจกรรม บุคลากร อุปกรณ์ด้านต่างๆที่มีความจำเป็นในการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

2. จัดอันดับความสำคัญของปัญหา พร้อมทั้งกำหนดวิธีการแก้ปัญหา ทางเลือกทุกขั้นตอน

3. จัดทำรายงานเสนอ ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขอความเห็นชอบในการดำเนินการต่อไป

2. กำหนดและจัดเตรียมนักเรียน บุคลากร อาคารสถานที่ ความพร้อมด้านต่างๆที่มีความจำเป็นในการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกับผู้รับผิดชอบในการกำหนดและจัดเตรียม ดังนี้

ก. บุคลากร สำรวจดูว่ากลุ่มบุคคลที่จะให้มาช่วยเหลือโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนได้มากน้อยเพียงใด เช่น พระภิกษุ ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชนและคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข. ด้านสถานที่ สำรวจดูว่าหากดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธแล้วจะต้องดำเนินการจัดสภาพและบรรยากาศที่เหมาะสม เชื้อต่อการพัฒนา ซึ่งจะต้องปรับปรุงและพัฒนาอย่างไรบ้าง

3. แต่งตั้ง คณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ก. คณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขามควรมีจำนวน 10 คน ประกอบด้วย

1. เจ้าอาวาสวัดท่ามะขาม
2. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม
3. ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมนักเรียน
5. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ
6. หัวหน้าฝ่ายงานอาคารสถานที่
7. หัวหน้างานฝ่ายการเงินและพัสดุ

8. ผู้ปกครองนักเรียน
9. ประธานนักเรียน
10. หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ข. หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน

บ้านท่ามะขาม โดยให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ สนับสนุนและแก้ปัญหาพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขามเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

4. ประชุมชี้แจง ถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะเกิดจากการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ซึ่งผู้บริหารกระทำในลักษณะของการเสนอโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยผู้บริหารเป็นผู้ลงนามอนุมัติโครงการแจ้งให้คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนทราบ

5. คณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขามร่วมกันกำหนดจุดเน้น วิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ กำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนานักเรียน

6. จัดทำธรรมนูญ และแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อเป็นหลักประกันความชัดเจนสำหรับการดำเนินงานโครงการที่จะพัฒนาผู้เรียน ✕.

1.3 เอกสารประกอบ

เอกสารประกอบในการดำเนินการเตรียมการ มีดังนี้

1. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ (เอกสารประกอบหมายเลข 1.1)
2. แบบสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 1.2)
3. แบบสรุปการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 1.3)
4. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 1.4)
5. บันทึกข้อความเรื่องขอเชิญประชุม ครู คณะกรรมการสถานศึกษา (เอกสารประกอบหมายเลข 1.5)
6. บันทึกข้อความเรื่องขอเชิญประชุมผู้ปกครองนักเรียน (เอกสารประกอบหมายเลข 1.6)
7. รายงานการประชุม (เอกสารประกอบหมายเลข 1.7)

8. ธรรมนูญสถานศึกษา (เอกสารประกอบหมายเลข 1.8)
9. แผนปฏิบัติการประจำปี (เอกสารประกอบหมายเลข 1.9)

(ดูตัวอย่างเอกสารในภาคผนวก)

การจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

4. วางแผนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
5. ผู้รับผิดชอบโครงการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
6. ดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
7. ติดตาม กำกับ ดูแล และนิเทศ การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
8. ประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

5. งบประมาณ

10,000 บาท

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาเป็นองค์รวมสู่ชีวิตที่สมบูรณ์ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น
2. นักเรียนเป็นคนดี มีประโยชน์ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและอบายมุขทั้งปวง
3. บุคลากรและผู้ปกครองร่วมกิจกรรมพัฒนาอย่างปิติสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตที่ดีงามร่วมกัน
4. โรงเรียนเป็นแบบอย่างต่อสังคมและเป็นพลังสำคัญต่อการพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้น

7. การติดตามประเมินผล

1. ประเมินผลจากการสอบถามในการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
2. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
3. ประเมินผลจากการสัมภาษณ์
4. ประเมินผลจากสมุดบันทึกความดี
5. ประเมินผลจากแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อนุมัติโครงการ

2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

2.1 เนื้อหา

เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆของการพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านกายภาพ และองค์ประกอบต่างๆที่จะนำไปสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนสภาพและองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นต้องจัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดวิฤทธิ มีดังนี้

1. การจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงกระบวนการเรียนการสอนที่ต้องบูรณาการหลักสูตรรวมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักสูตร (P) ในทุกองค์ประกอบของหลักสูตรควรมีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขา การจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติจริง รวมทั้งเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักสูตรในการพัฒนาตนเองและผู้อื่น

2. การเตรียม กิจกรรมนักเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องคิด และ กำหนดให้มีความเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน กิจกรรมต้องมีความหลากหลาย มีทั้ง กิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำโอกาส / พิเศษ และกิจกรรมวิถีชีวิต ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้รู้จัก การกิน การอยู่ การดูแล และการฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ รู้คุณค่าแท้

3. การจัดสภาพด้านกายภาพ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อม ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา ศิล สมาธิ และปัญญา เช่น มีพระพุทธรูปเด่น เหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรมบริหารจัดการเจริญภาวนาเหมาะสม การตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติชวนให้มีใจสงบส่งเสริมปัญญา เช่น รั้วรั้ว มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม ไม่มีเสียงอึกทึก

4. การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาจะต้องส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ แสวงปัญญา มีปฏิสัมพันธ์โดยเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีการเคารพ อ่อนน้อมต่อกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน ส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิก อบายมุข การเสียสละ เป็นต้น

2.2 ขั้นตอนการปฏิบัติ

การจัดสภาพและองค์ประกอบ ดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา โดยพิจารณาจุดเน้น วิสัยทัศน์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป้าหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนมาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

2. เตรียมกิจกรรม โดยกำหนดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ดังนี้

2.1 กิจกรรมประจำวัน ประกอบด้วย

1. กิจกรรมรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ)
2. กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ แม่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ)
3. กิจกรรมนั่งไหว้พี่
4. กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท
5. กิจกรรมไหว้พระพุทธรูปก่อนเข้าห้องเรียน
6. กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ
7. กิจกรรมทำสมาธิ 1 นาทีก่อนเรียนรูปแบบต่างๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยาน และ ทำสมาธิเคลื่อนไหวต่างๆ

2.2 กิจกรรมประจำสัปดาห์ ประกอบด้วย

1. กิจกรรมพึงธรรมทุกวันศุกร์
2. กิจกรรมเข้าร่วมชุมนุมตามกลุ่มสนใจ
3. กิจกรรมกีฬาสัปดาห์ละวัน
4. กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะ

2.3 กิจกรรมประจำเดือน

1. ตักบาตรเดือนละครั้ง

2.4 กิจกรรมพิเศษ

1. กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เช่นวันสำคัญของชาติและศาสนาและพระมหากษัตริย์
2. กิจกรรมพัฒนาชุมชนและวัด
3. กิจกรรมวันอำลาสถานศึกษา
4. กิจกรรมยกย่องผู้กระทำความดี
5. กิจกรรมต้นไม้พูดได้
6. กิจกรรมทอดผ้าป่าขยะ

2.5 กิจกรรมวิถีชีวิต ประกอบด้วย

1. กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหาร
2. กิจกรรมรับประทานอาหารเช้าอย่างมีสติ โดยมีกติกาว่า ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ
3. กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร
4. กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม (ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน วัดและชุมชน)
5. กิจกรรมบันทึกความดี

กิจกรรมการดำเนินงานการจัดสภาพและองค์ประกอบ

กิจกรรม สวดมนต์ไหว้พระ แม่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ)

แนวคิด

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย การจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม ก่อนเข้าชั้นเรียน ให้นักเรียนได้รำลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นับว่าเป็นการปฏิบัติตนของชาวพุทธที่ตรงตามหลักของพระพุทธศาสนา อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์

วัตถุประสงค์

1. สร้างเสริมความศรัทธาต่อพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติไทย
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของศาสนา

ระยะเวลา 20 นาที

สถานที่ สนามหน้าเสาธงโรงเรียน

อุปกรณ์ เครื่องขยายเสียง

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

หลังจากนักเรียนเคารพธงชาติเรียบร้อยแล้ว ผู้นำนักเรียนจะนำสวดมนต์ไหว้พระ นำกล่าวคำ แม่เมตตา และยืนสงบนิ่ง (สมาธิ) นักเรียนทุกคนปฏิบัติตามด้วยความสำรวมกาย วาจา และใจ การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ)

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสงบและตั้งใจ			
2. นักเรียนสำนึกในการประพฤติธรรมของตนในทุกอิริยาบถ			
3. นักเรียนทำกิจกรรมด้วยความสำรวมกาย วาจา ใจ			
4. นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของการสวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ)			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน

ระดับคุณภาพ

12 - 10

ดี

9 - 7

พอใช้

6 - 4

ปรับปรุง

กิจกรรม นื่องไหวพี่

แนวคิด

การเคารพผู้ที่อาวุโสกว่า คือมารยาทของคนไทยที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และสมควรที่จะอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามของคนไทยให้คงอยู่ตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมบรรยากาศของความเคารพนบถที่น้องแสดงต่อพี่
2. สร้างบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ระหว่างน้องกับพี่
3. ส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีไทยในการเคารพและให้เกียรติผู้อาวุโสกว่า

ระยะเวลา 5 นาที

สถานที่ สนามหน้าเสาธงโรงเรียน

อุปกรณ์ เครื่องขยายเสียง

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมนื่องไหวพี่ จัดขึ้นหลังจากนักเรียนได้เคารพธงชาติเรียบร้อยแล้ว โดยปฏิบัติดังนี้

1. นักเรียนเข้าแถวตอนเป็นรายชั้น หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมรำลึกชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แล้วนักเรียนชั้นอนุบาล 1 จะหันหน้าเข้าหาพี่อนุบาล 2 แล้วเด็กผู้หญิงกล่าวว่า "สวัสดีค่ะ" ส่วนเด็กผู้ชายกล่าวว่า "สวัสดีครับ"

2. นักเรียนอนุบาล 2 รับไหว้น้องชั้นอนุบาล 1 แล้วหันหลังกลับมาทักทายว่า "สวัสดีค่ะ / ครับ" กับพี่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รับไหว้น้องชั้นอนุบาล 2 แล้วหันหลังกลับมาทักทายว่า "สวัสดีค่ะ / ครับ" กับพี่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 รับไหว้น้องชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หันหลังกลับมาทักทายว่า "สวัสดีค่ะ / ครับ" กับพี่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

5. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ทำเช่นเดียวกัน จนแล้วเสร็จกิจกรรม

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. การสัมภาษณ์

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมน้องไหว้พี่**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนไหว้ได้ถูกต้องตามหลักการไหว้			
2. นักเรียนไหว้ด้วยกิริยาแสดงความเคารพนอบน้อม			
3. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจ ยิ้มแย้ม แจ่มใส			
4. นักเรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของการไหว้ซึ่งเป็นประเพณีของไทย			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน

ระดับคุณภาพ

12 - 10

ดี

9 - 7

พอใช้

6 - 4

ปรับปรุง

กิจกรรม พุทธศาสนสุภาษิตวันละบท

แนวคิด

ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา และมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ การนำพุทธศาสนสุภาษิตมาเป็นข้อคิดและคติเตือนใจเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับ นักเรียนได้นำไปเป็นข้อเตือนใจในการปฏิบัติตน

วัตถุประสงค์

1. นำข้อคิดจากพุทธศาสนสุภาษิตไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. เข้าใจจุดมุ่งหมายของพุทธศาสนสุภาษิตและสามารถใช้เป็นคติเตือนใจ

ระยะเวลา 10 นาที

สถานที่ ป้ายนิเทศหน้าอาคารเรียน 1

อุปกรณ์ ป้ายนิเทศ บัตรคำพุทธศาสนสุภาษิตพร้อมคำแปล

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ครูผู้รับผิดชอบนำบัตรคำพุทธศาสนสุภาษิตพร้อมคำแปลติดที่ป้ายนิเทศทุกวัน
2. นักเรียนผู้รับผิดชอบจดบันทึกพุทธศาสนสุภาษิตแล้วนำไปอ่านออกเสียงตามสาย

เวลาเช้าแถวตอนเช้าเป็นประจำทุกวัน

3. นักเรียนที่สนใจจดบันทึกพุทธศาสนสุภาษิตไว้เพื่อรับรางวัลปลายภาคเรียนสำหรับผู้จด

พุทธศาสนสุภาษิตได้มากที่สุด

การประเมินผล

1. การสัมภาษณ์
2. การตรวจผลงาน

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนให้ความร่วมมือปฏิบัติกิจกรรม				
2. นักเรียนจัดเวลาสำหรับการจดบันทึก				
3. นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน				
4. นักเรียนศึกษาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
16 - 13	ดีมาก
12 - 10	ดี
9 - 8	ปานกลาง
7 - 6	ปรับปรุง

กิจกรรม ไหว้พระพุทธรูปประจำโรงเรียนก่อนเข้าห้องเรียน

แนวคิด

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและประเพณีไทย

การเลือกปฏิบัติที่เหมาะสมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันถือว่าเป็นมารยาทของชาวพุทธ
วัตถุประสงค์

1. เป็นการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีตามหลักพุทธศาสนา
2. สร้างเสริมคุณลักษณะที่ดีงามที่เกิดจากการปฏิบัติพิธีกรรม

ระยะเวลา 10 นาที

สถานที่ ศาลาพระพุทธรูปประจำโรงเรียน

อุปกรณ์ -

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. เวลาเข้านักเรียนเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์
2. ครูเฝ้าประจำวันอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
3. นักเรียนเดินเข้าห้องเรียน ก่อนจะเดินเข้าห้องเรียน นักเรียนทุกคนต้องเดินไปที่ศาลาพระ

พุทธรูปประจำโรงเรียนข้างเสาธงเพื่อไหว้พระก่อน เดินเข้าห้องเรียน ทุกคนเดินเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ
ไม่พูดคุย ไม่ส่งเสียงดัง

การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมไหว้พระพุทธรูปประจำโรงเรียนก่อนเข้าห้องเรียน

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดีมาก (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเคารพ สงบ และตั้งใจ			
2. นักเรียนสำนึกในการประพฤติธรรมของตนในทุกอิริยาบถ			
3. นักเรียนทำกิจกรรมด้วยความสำรวมกาย วาจา ใจ			
4. นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของการไหว้พระ			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
16 - 13	ดีมาก
12 - 10	ปานกลาง
9 - 7	ปรับปรุง

กิจกรรม เดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ

แนวคิด

การฝึกสมาธิโดยสติกำหนดพิจารณาอริยาบถการเดิน เป็นการฝึกให้รู้จักตนเองอยู่ตลอดเวลาว่าต้องเดินด้วยความระมัดระวังมิให้เท้าสะดุดกับสิ่งใดหรือเดินตกหลุม

วัตถุประสงค์

1. เป็นการปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัย
2. สร้างเสริมคุณลักษณะที่ดีงามที่เกิดจากการปฏิบัติในการเดินแถว

ระยะเวลา 10 นาที

สถานที่ หน้าเสาธง ถึง ห้องเรียน

อุปกรณ์ -

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

เมื่อครูเวรประจำวันปล่อยให้นักเรียนเดินเข้าห้องเรียน นักเรียนทุกคนเดินอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เล่นหรือคุยกันในแถว ต้องเดินด้วยความสงบและมีสติพร้อมกับท่องคติธรรมในใจจนกระทั่งถึงห้องเรียน

การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนเดินแถวภายในโรงเรียนอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย				
2. ในขณะที่เดินไม่แตกแถว และแซงหน้าเพื่อน				
3. นักเรียนไม่คุย และเล่นกันในขณะเดินแถว				
4. นักเรียนสำนึกในทุกอิริยาบถของการเดินด้วยสติ				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
16 - 13	ดีมาก
12 - 10	ดี
9 - 7	ปานกลาง
6 - 4	ปรับปรุง

กิจกรรม **ทำสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน**

แนวคิด

การฝึกจิตให้สงบ แน่วแน่ มั่นคง ทำให้เกิดความสุขุม รอบคอบ มีความจำดี สามารถทำงานต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
2. เห็นคุณค่าของความสำคัญในการทำสมาธิก่อนเรียน

ระยะเวลา 1 นาที

สถานที่ ห้องเรียน

อุปกรณ์

-

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

ก่อนทำการเรียนการสอนในกลุ่มสาระวิชาต่างๆ ครูประจำวิชาจะให้นักเรียนทำสมาธิก่อนดำเนินการสอนเป็นเวลา 1 นาที เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของนักเรียนให้เกิดสมาธิก่อนเริ่มการเรียนการสอน ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การท่องอาขยาน ท่องสูตรคูณ ท่องบทร้อยกรอง หรือ นั่งสมาธิ เป็นต้น ตามข้อตกลงร่วมกันของนักเรียน

การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมทำสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง 1
1. นักเรียนพอใจในการทำสมาธิก่อนเวลาเรียน ทุกครั้ง				
2. นักเรียนมีโอกาสฝึกสมาธิได้ด้วยตนเอง				
3. เป็นกิจกรรมจัดให้เพื่อสร้างความพร้อม ก่อนเรียน				
4. เป็นกิจกรรมที่สร้างสมาธิให้กับนักเรียนในการ ฟัง อ่าน คิด ถาม เขียน ก่อนเรียน				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
16 - 13	ดีมาก
12 - 10	ดี
9 - 7	ปานกลาง
6 - 4	ปรับปรุง

กิจกรรม ฟังธรรมทุกวันศุกร์

แนวคิด

การดำรงพระพุทธศาสนา ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมโดยการฟังธรรมจากพระภิกษุสงฆ์โดยตรง เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทำให้เกิดความศรัทธา ความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ วัตถุประสงค์

1. สามารถนำหลักธรรมคำสั่งสอนที่ได้ฟังไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
2. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติธรรมจากพระภิกษุสงฆ์โดยตรง

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง

สถานที่ สวนพุทธศาสตร์

อุปกรณ์ เครื่องขยายเสียง

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ทุกวันศุกร์เวลา 14.30 – 15.30 น. ทางโรงเรียนจะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์วัดท่ามะขามมาที่โรงเรียน

2. พระภิกษุสงฆ์ให้การอบรมและสั่งสอนหลักธรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอน และวิธีปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาจากเพื่อเป็นศรัทธานำไปสู่การมีปัญญา และเกิดสัมมาทิฐิ (ความเห็นถูก) โดยตนเอง

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. สมุดบันทึกการเข้าฟังธรรม
3. การสอบถาม การสัมภาษณ์

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมฟังธรรมทุกวันศุกร์**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนมีความตั้งใจในการฟังธรรมะทุกครั้ง				
2. นักเรียนฟังธรรมจากพระเพื่อเรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น				
3. นักเรียนฟังธรรมด้วยความสำรวมกาย วาจา ใจ				
4. นักเรียนมีความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียนในการฟังธรรม				
5. นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
16 - 13	ดีมาก
12 - 10	ดี
9 - 7	ปานกลาง
6 - 4	ปรับปรุง

กิจกรรม การเรียนรู้เสริมหลักสูตร

แนวคิด

การบูรณาการเรียนการสอนโดยการเสริมทักษะการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากการเรียนเป็น การจัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะการสอนให้รู้ ทำให้ดู และอยู่ให้เห็น นักเรียนจะมีความรู้ทั้งด้าน กาย ความประพฤติ และปัญญา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนนอกเหนือจากวิชาเรียน
2. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกชุมนุมตามความต้องการของตนเพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง

สถานที่ ห้องเรียนที่จัดเป็นชุมนุมต่างๆ

อุปกรณ์ วัสดุ สื่อการสอน

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ฝ่ายวิชาการโรงเรียนประชุมชี้แจงเรื่องการจัดตั้งชุมนุมในโรงเรียนให้นักเรียนทราบ
2. ประกาศเปิดรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมชุมนุมตามความสนใจจัดชุมนุมให้นักเรียนเลือกดังนี้
 1. ชุมนุมภาษาไทย
 2. ชุมนุมภาษาอังกฤษ
 3. ชุมนุมพุทธศาสตร์
 4. ชุมนุมห้องสมุด
 5. ชุมนุมศิลปะ
 6. ชุมนุมพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
 7. ชุมนุมคอมพิวเตอร์
 8. ชุมนุมวิทยาศาสตร์
 9. ชุมนุมอาหารและโภชนาการ
 10. ชุมนุมรักษาดนตรี
3. จัดชั่วโมงชุมนุมของนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทุกวันอังคาร เวลา 14.30 - 15.30 น. การเลือกชุมนุมของนักเรียนจะเลือกด้วยความสมัครใจ โดยแต่ละชุมนุมจะมีนักเรียนทุกชั้น ละครึ่งไป เป็นการเรียนรู้เสริมหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน โดยมี ศิลป สมาธิและปัญญา เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวัน

การประเมินผล การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนมีการวางแผนในการเลือกชุมนุม				
2. นักเรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นได้				
3. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง				
4. นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม				
5. นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
20 - 16	ดีมาก
15 - 10	ดี
9 - 7	ปานกลาง
6 - 4	ปรับปรุง

กิจกรรม กีฬาสัปดาห์ละวัน

แนวคิด

กีฬาเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาให้นักเรียนได้เรียนรู้การเป็นคนดีมีน้ำใจ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความเพียร กีฬาจึงนับว่ามีส่วนสำคัญที่จะพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข อันเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตในสังคมให้เกิดความสงบสุข

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตใจที่แจ่มใสและร่างกายที่แข็งแรง
2. เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของกิจกรรมกีฬาในการใช้เวลาว่างเพื่อ สุขภาพของตนเอง และไม่หลงมัวเมาไปกับสิ่งเสพติดและอบายมุขทั้งปวง
3. เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสดแสดงออกซึ่งความสามารถในด้านกีฬา
4. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุข

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง

สถานที่ สนามกีฬาโรงเรียน

อุปกรณ์ อุปกรณ์กีฬาตามชนิดของกีฬา

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. จัดชั่วโมงกีฬา ทุกวันพุธเวลา 14.30 – 15.30 น.
2. ให้สัณฐานบอกเวลาชั่วโมงกีฬา นักเรียนทุกคนมาเข้าแถวพร้อมกันที่สนามฟุตบอลโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6
3. นักเรียนเข้าแถวเป็นวงกลมซ้อนกันสองวง วงในเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 วงนอกเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6
4. นักเรียนบริหารร่างกายก่อนจะ去玩เล่นกีฬาต่างๆ โดยผู้นำนักเรียนเป็นผู้นำกายบริหาร ประมาณ 10-15 ท่า จากนั้นนักเรียนจะแยกแถว去玩เล่นกีฬาที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ สภาพร่างกาย และเป็นไปตามความต้องการของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุข

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. ทดสอบสมรรถภาพ

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมกีฬาสัปดาห์ละวัน

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง) (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนมีการวางแผนในการเลือกกีฬาที่ตนถนัด				
2. นักเรียนมีจิตใจที่แจ่มใสและร่างกายที่แข็งแรง				
3. นักเรียนมีน้ำใจเป็นนักกีฬารู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย				
4. นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา				
5. นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์				
6. นักเรียนไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติด				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
24 - 20	ดีมาก
19 - 15	ดี
14 - 10	ปานกลาง
9 - 5	ปรับปรุง

กิจกรรม สวดมนต์สรภัญญะ

แนวคิด

การสวดมนต์สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย เป็นการเสริมสิริมงคลแก่ตนเอง จะทำให้เกิดความสงบทั้งทางกาย วาจา ใจ เป็นศรัทธานำไปสู่การมีปัญญา และจิตใจผ่องใส เป็นศาสนกิจที่ชาวพุทธทุกคนควรพึงปฏิบัติในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการน้อมระลึกถึงคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์
2. เพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยงสถาพรสืบไป
3. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง

สถานที่ ห้องประชุม

อุปกรณ์ -

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. จัดชั่วโมงประชุมนักเรียน ทุกวันศุกร์เวลา 14.30 – 15.30 น.
2. ให้สัญญาณนักเรียนทุกคนเข้าแถวเดินเข้าห้องประชุมอย่างมีสติ
3. นักเรียนจะร่วมกันสวดมนต์ก่อน โดยผู้นำนักเรียนกล่าวนำสวดมนต์สรภัญญะบทต่างๆ ดังนี้
 - บทสวดนมัสการ
 - บทสวดพระพุทธรูป
 - บทสวดพระธรรมคุณ
 - บทสวดพระสังฆคุณ
 - บทสวดเคารพครูบาอาจารย์
 - บทสวดชัยสิทธิคาถา

นักเรียนทุกคนสวดมนต์ด้วยความสำรวมทั้งกาย วาจา ใจ เกิดความสะอาดด้วยศีล ได้แก่ ความระมัดระวัง เกิดความสงบด้วยสมาธิ ได้แก่ความตั้งใจ เกิดความสว่างด้วยปัญญา ได้แก่ การใคร่ครวญ

4. ครูกล่าวอบรมและตักเตือนนักเรียน หรือมีเรื่องต้องแจ้งให้ทราบ

การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะ

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดีมาก (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเคารพ สงบ และตั้งใจ			
2. นักเรียนสำนึกในการประพฤติธรรมของตนในทุกอิริยาบถ			
3. นักเรียนทำกิจกรรมด้วยความสำรวมกาย วาจา ใจ			
4. นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของการไหว้พระสวดมนต์			
5. นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระอย่างสม่ำเสมอ			
6. นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
18 - 16	ดีมาก
15 - 12	ปานกลาง
11 - 9	ปรับปรุง

กิจกรรม ดักบาตรเดือนละครึ่ง

แนวคิด

การธำรงพระพุทธศาสนาของชาวพุทธอีกแบบหนึ่ง คือ การทำบุญดักบาตร ที่พึงปฏิบัติ เป็นการรักษาประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ตอบสนองนโยบายของโรงเรียนวิถีพุทธที่ประสงค์ให้วัด โรงเรียน บ้าน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

วัตถุประสงค์

1. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียน บ้าน
2. สืบทอดประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง

สถานที่ สนามฟุตบอล

อุปกรณ์ เครื่องขยายเสียง และ อาหารสำหรับดักบาตร

กลุ่มเป้าหมาย คณะครู-นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ร่วมกำหนดวัน เวลาในการทำบุญดักบาตร ทุกวันอังคารที่ 2 ของเดือน สร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างคณะครู – นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และพระภิกษุสงฆ์ อันที่จะช่วยสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา
2. ประกาศแจ้งให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบโดยใช้เสียงตามสายและจดหมายข่าวจากทางโรงเรียนถ้าเดือนใดมีวันสำคัญทางศาสนาเช่นวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น การดักบาตรจะกำหนดให้มีขึ้นก่อนวันสำคัญทางศาสนานั้น 1 วัน
3. โดยนิมนต์พระภิกษุจากวัดท่ามะขามมารับบิณฑบาตที่โรงเรียน
4. คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนทุกคนนำอาหารมาร่วมกันดักบาตร รับพร กรวดน้ำ หลังจากนั้นนิมนต์พระภิกษุสงฆ์กลับไปฉันอาหารที่วัด
5. นักเรียนเข้าห้องเรียนตามปกติ

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. การร่วมกิจกรรมของผู้ปกครอง

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมดักบาตรเดือนละครั้ง**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดีมาก (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการทำบุญดักบาตร			
2. นักเรียนชักชวนให้คนอื่นปฏิบัติกิจกรรม			
3. นักเรียนหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรม			
4. นักเรียนให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัด			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน

ระดับคุณภาพ

12 - 10

ดีมาก

9 - 7

ปานกลาง

6 - 4

ปรับปรุง

กิจกรรม วันสำคัญต่างๆ เช่นวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แนวคิด

การรำลึกถึงสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อันเป็นที่เคารพและเทิดทูนของชาวไทยทุกคน ทางโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของวันสำคัญดังกล่าว จึงจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามสืบต่อไปรวมทั้งสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างวัด โรงเรียน บ้าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวันสำคัญต่างๆ
2. เพื่อสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย
3. เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของวันสำคัญได้ถูกต้อง
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตนเองอย่างสมดุล ทั้งทางกาย (ศีล) จิตใจ (สมาธิ)

และสติปัญญา (ปัญญา)

ระยะเวลา	ช่วงสัปดาห์ของวันสำคัญนั้นๆ
สถานที่	บริเวณโรงเรียนตามความเหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้น
อุปกรณ์	ตามกิจกรรมที่จัดขึ้น
กลุ่มเป้าหมาย	คณะครู-นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. กำหนดแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมแต่ละประเภททั้งด้านวิชาการ และด้านกิจกรรมนักเรียน
2. จัดให้มีการประกวดกิจกรรมด้านวิชาการ โดยมีกิจกรรม วาดภาพ คัดลายมือ เขียนเรียงความ เขียนคำขวัญ ร้องเพลง ฯลฯ โดยแบ่งการประกวดออกเป็นระดับชั้น ผู้ชนะจะได้รับเกียรติบัตรจากโรงเรียน
3. กิจกรรมนักเรียนจะดำเนินการจัดกิจกรรมตามความสำคัญของวันสำคัญนั้นๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันเด็กแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. การร่วมกิจกรรมของผู้ปกครอง

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เช่น วันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนได้รับการพัฒนาตนเองทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา				
2. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญที่โรงเรียนจัด ให้เสมอ				
3. นักเรียนปฏิบัติตนในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่าง ถูกต้องและเหมาะสม				
4. นักเรียนคิดว่ากิจกรรมวันสำคัญเป็นประเพณีที่ ดีงามควรอนุรักษ์และปฏิบัติตาม				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
16 - 13	ดีมาก
12 - 9	ดี
8 - 5	ปานกลาง
4 - 2	ปรับปรุง

กิจกรรม พัฒนาชุมชนและวัด

แนวคิด

การจัดกิจกรรมจากสถานศึกษาสู่ชุมชนและวัด เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ระหว่างวัด โรงเรียน บ้าน ที่จะได้เกื้อกูลสนับสนุน และส่งเสริมซึ่งกันและกัน เป็นการพัฒนาให้เยาวชนได้รู้จักสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน โรงเรียน วัด
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม
3. เพื่อให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนและวัด

ระยะเวลา วันสำคัญทางศาสนา และพระมหากษัตริย์

สถานที่ ชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน และวัดท่ามะขาม

อุปกรณ์ ตามกิจกรรมที่จัดขึ้น

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. กำหนดให้มีการพัฒนาวัดและชุมชน ในวันสำคัญทางศาสนาและพระมหากษัตริย์ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ
2. คณะครู ผู้ปกครองนักเรียนร่วมมือกันทำความสะอาดสถานที่ต่างๆของชุมชนและวัด

การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมพัฒนาชุมชนและวัด**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนและผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม				
2. นักเรียนร่วมมือกันรักษาความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียนบ้านและวัด				
3. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่มอบหมาย				
4. นักเรียนช่วยเหลือและเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
16 - 13	ดีมาก
12 - 8	ดี
7 - 5	ปานกลาง
4 - 2	ปรับปรุง

กิจกรรม วันอำลาสถานศึกษา

แนวคิด

ความรัก และความผูกพันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อสถานศึกษา นับจากวันแรกที่เริ่มเข้าเรียนจนถึงวันสุดท้ายที่จะต้องจบออกจากโรงเรียนไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายาม อุตทน จึงทำให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นคณะครู ผู้ปกครองและนักเรียนทุกคนจึงได้ร่วมกันภาคภูมิใจในความสำเร็จ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและนักเรียน
2. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนทุกคน
3. เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความสำเร็จ
4. เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนรุ่นต่อไป

ระยะเวลา ปลายเดือนมีนาคมของทุกปี

สถานที่ บริเวณโรงเรียน

อุปกรณ์ ตามกิจกรรมที่จัดขึ้น

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมครูและคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อกำหนดวันและกิจกรรม
2. กิจกรรมแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ภาคเช้าจัดพิธีสงฆ์ เพื่อให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง

ได้ร่วมกันทำบุญตักบาตร

3. นักเรียนทุกชั้นเข้าห้องประชุมด้วยความเรียบร้อย ผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวให้โอวาทกับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา

4. ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3—5 กล่าวแสดงความรู้สึกต่อนักเรียนรุ่นพี่ และตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กล่าวความรู้สึกที่มีต่อโรงเรียนและอำลาน้องๆ

5. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกคน เข้าแถวเดินขึ้นบนเวทีเพื่อกราบลาคุณครูทุกท่าน

6. นักเรียนรุ่นน้องตั้งแถวสองข้างจับมือประสานกันยกเหนือศีรษะเพื่อให้พี่ ป.6 ลอดอำลา

7. คณะครู นักเรียน รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน

8. ภาคค่ำ ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครู รับประทานอาหารร่วมกัน

และชมการแสดงของนักเรียนจากใจน้องสู่พี่

7. พิธีมอบประกาศนียบัตร และส่งมอบลูกศิษย์กลับคืนอ้อมอกพ่อแม่

8. กิจกรรมการแสดงฝากความระลึกนึกถึงจากใจพี่สู่น้องๆ

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. การสัมภาษณ์

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมวันอำลาสถานศึกษา

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จ				
2. นักเรียนให้ความสนใจและตั้งใจร่วมกิจกรรมวันอำลาสถานศึกษา				
3. นักเรียนมีความประทับใจในการจัดกิจกรรมวันอำลาสถานศึกษา				
4. นักเรียนมีความรักและผูกพันต่อโรงเรียนและคณะครู				
5. คณะครูและผู้ปกครองนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
20 - 16	ดีมาก
15 - 11	ดี
10 - 7	ปานกลาง
6 - 3	ปรับปรุง

กิจกรรม ยกย่องผู้กระทำความดี

แนวคิด

การปฏิบัติตนตามหลักธรรม อันเป็นทางแห่งความดีอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลให้เป็นผู้ที่สังคมยอมรับว่าเป็นคนดี สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อยกย่องผู้ที่กระทำความดีเป็นแบบอย่าง
2. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนทำความดีต่อไป

ระยะเวลา ตลอดปีการศึกษา

สถานที่ ห้องประชุม ห้องเรียน

อุปกรณ์ ป้ายนิเทศ กระดาษ ปากกา

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนทุกคนของโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ครูประจำชั้นและครูเวรประจำวันชี้แจงให้นักเรียนทราบ
2. เมื่อนักเรียนเข้าสู่โรงเรียนนักเรียนทุกคนจะสังเกตพฤติกรรมของกันและกันถ้าเห็นว่าใครกระทำความดีปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวม หรือ เป็นที่ยกย่องชมเชยจากครูและนักเรียนด้วยกัน นักเรียนผู้นั้นจะเป็นคนดีประจำห้องในวันนั้น
3. ครูประจำชั้นมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบการบันทึกความดีประจำห้องโดยบันทึกชื่อไว้ที่บอร์ดป้ายประกาศหน้าห้องของทุกห้องในแต่ละวันเพื่อรวบรวมผู้ที่กระทำความดีมากที่สุดเสนอต่อครูประจำชั้น
4. ทางโรงเรียนจัดทำเกียรติบัตรมอบเพื่อเป็นเกียรติต่อผู้กระทำดีนั้นๆ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. แบบบันทึกบุคคลทำความดี

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมยกย่องผู้กระทำความดี**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมทำความดีทุกวัน			
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น			
3. นักเรียนกระทำความผิดน้อยลง			
4. นักเรียนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมากขึ้น			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
12 - 10	ดีมาก
9 - 7	ปานกลาง
6 - 3	ปรับปรุง

กิจกรรม ต้นไม้พูดได้

แนวคิด

การส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนได้ตระหนักว่าการอ่านคือสิ่งสำคัญในวิถีชีวิตการใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ตลอดชีวิต การจัดกิจกรรมต้นไม้พูดเป็นการส่งเสริมการอ่านได้ดีเช่นกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการอ่านให้กับนักเรียนด้วยการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
2. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนการอ่านทั้งในและนอกห้องเรียน
3. เพื่อกระตุ้นและจูงใจให้นักเรียนพอใจเมื่อได้อ่าน
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการแสวงหาปัญญา

ระยะเวลา

ตลอดปีการศึกษา

สถานที่

ต้นไม้บริเวณโรงเรียน

อุปกรณ์

ป้ายข้อความต่างๆ ติดไว้ตามต้นไม้บริเวณโรงเรียน

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนทุกคนของโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ครูผู้รับผิดชอบจัดทำป้ายข้อความต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนสุภาษิต บทอรรถกถาเกี่ยวกับพุทธศาสนา คำคม หลักธรรมต่างๆ
2. นำป้ายที่เขียนแล้วไปติดตามต้นไม้รอบบริเวณโรงเรียน ให้นักเรียนได้อ่าน หรือชักชวนกันอ่านเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความรู้แก่ตนเองและเพื่อน

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. การสัมภาษณ์

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมต้นไม้พูดได้**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนใช้เวลาว่างในการอ่านป้ายความรู้ตามต้นไม้			
2. นักเรียนชักชวนเพื่อนมาอ่านป้ายความรู้ตามต้นไม้			
3. นักเรียนแนะนำและช่วยเหลือเพื่อนในการอ่าน			
4. นักเรียนมีส่วนร่วมการจัดทำป้ายความรู้ติดตามต้นไม้			
5. นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
15 – 12	ดีมาก
11 – 8	ปานกลาง
7 – 3	ปรับปรุง

กิจกรรม พิจารณาอาหารและรับประทานอาหารอย่างมีสติ

แนวคิด

การพิจารณาอาหารเพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญารู้เข้าใจ เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งมากระทบ ทำให้เกิดสติสัมปชัญญะ เป็นการฝึกให้รู้จักตนเอง อยู่ตลอดเวลาในการกระทำสิ่งต่างๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการปฏิบัติตนให้อยู่ในความระเบียบเรียบร้อยและมีสติในการรับ ประทานอาหาร
2. เพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะที่ดีงามที่เกิดจากการปฏิบัติตนอย่างมีสติ
3. เพื่อฝึกความระมัดระวัง ไคร้ครวญ พินิจพิจารณา

ระยะเวลา 20 นาที

สถานที่ โรงอาหาร

อุปกรณ์ อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. เมื่อนักเรียนเดินมาถึงโรงอาหาร ทุกคนต้องไปล้างมือก่อนรับประทานอาหาร

2. รับประทานอาหารแล้วนั่งรอที่โต๊ะเพื่อรอรับประทานอาหารพร้อมกัน ก่อนรับประทานอาหาร

นักเรียนต้องพิจารณาอาหารก่อน ดังนี้ “ ข้าวทุกจาน อาหารทุกอย่าง อย่ากินทิ้งขว้าง เป็นของมีค่า หลายคนเห็น้อยาก ลำบากหนักหนาสงสารบรรดา คนยากคนจน ในโลกนี้ยังมีคนที่จนยาก แสน ลำบากอดคัดและขัดสน อย่ากินทิ้งขว้างตามใจตน สงสารคนอื่นที่ไม่มีกิน ”

3. เมื่อนักเรียนกล่าวจบแล้วให้กล่าวกตिकाของการรับประทานอาหารว่า “ นักเรียนทุกคนจะ รับประทานอาหารโดยมีกตिकाว่า “ ไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ”

4. นักเรียนกล่าวขอบคุณผู้มีพระคุณดังนี้ “ ขอขอบคุณ ขอขอบคุณ ขอขอบคุณ ขอขอบคุณที่กรุณา เมตตา นำอาหารมาให้ พวกเราซาบซึ้งน้ำใจ นับแต่นี้ต่อไป ตั้งใจทำความดีตอบแทน ขอขอบคุณค่ะ / ครับ ”

5. นักเรียนรับประทานอาหารพร้อมกันอย่างมีสติ เมื่อรับประทานอาหารหมดแล้วจึงลุกขึ้น แล้วนำจานไปล้างด้วยตนเองและเก็บเข้าที่ตามที่ได้จัดไว้อย่างมีระเบียบและไม่มีเสียงดัง

การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนรับประทานอาหารหมดจานทุกครั้ง			
2. นักเรียนเลือกรับประทานอาหารอย่างมีคุณค่าตามหลักโภชนาการ			
3. นักเรียนเข้าแถวรับอาหารตามลำดับก่อนหลัง			
4. นักเรียนปฏิบัติตามกติกาสของการรับประทานอาหาร			
5. นักเรียนรู้คุณค่าของอาหาร			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
15 - 12	ดีมาก
11 - 8	ปานกลาง
7 - 3	ปรับปรุง

กิจกรรม สร้างสรรค์สังคม (ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนตามหมู่สี)

แนวคิด

การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสดำเนินงานร่วมกัน เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ มีความอดทน เสียสละ มีความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมทักษะในการปฏิบัติ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของการทำความดีของตนเอง และบุคคลอื่นในสังคม

ระยะเวลา 10 นาที

สถานที่ บริเวณโรงเรียน ชุมชนและวัด

อุปกรณ์ เครื่องมือทำความสะอาด

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามทุกคน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ให้สัญญาณ นักเรียนเข้าแถวตามกลุ่มสีของตนเพื่อทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนตามกลุ่มสีที่รับผิดชอบ จำนวน 7 กลุ่มสี ดังนี้

- สีแดง รับผิดชอบบริเวณอุทยานการศึกษา
- สีเหลือง รับผิดชอบบริเวณห้องน้ำ
- สีน้ำเงิน รับผิดชอบบริเวณสวนพุทธศาสตร์
- สีชมพู รับผิดชอบบริเวณโรงอาหาร
- สีน้ำตาล รับผิดชอบบริเวณหน้าอาคารเรียน
- สีเขียว รับผิดชอบบริเวณสนามเด็กเล่น
- สีม่วง รับผิดชอบบริเวณโรงฝึกงาน

2. ให้สัญญาณหมดเวลาการทำความสะอาด นักเรียนทุกกลุ่มเตรียมเก็บอุปกรณ์ การทำความสะอาด เข้าที่ให้เรียบร้อย และ ล้างมือทำความสะอาดร่างกาย

3. นักเรียนทุกคนเข้าแถวเพื่อเตรียมเข้าห้องเรียนภาคบ่ายโดยพร้อมเพรียงกัน

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. การสัมภาษณ์

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม (ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนตามหมู่สี)

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย			
2. นักเรียนปฏิบัติตามข้อตกลงกลุ่มสี			
3. นักเรียนจัดเก็บอุปกรณ์ทำความสะอาดอย่างเป็นระเบียบ			
4. นักเรียนรับผิดชอบตนเองในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย			
5. นักเรียนไม่หลีกเลี่ยงงานในหน้าที่รับผิดชอบของกลุ่มสี			
รวม			

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
15 – 12	ดีมาก
11 - 8	ปานกลาง
7 - 3	ปรับปรุง

กิจกรรม บันทึกรักความดี

แนวคิด

การเรียนรู้ สืบสานและอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมนักสร้างสรรค์สังคม ด้วยการบันทึกเป็นนิจเมื่อทำความดี เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการพัฒนาผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ และความดี
2. เพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะที่ดีงามที่เกิดจากการปฏิบัติความดี

ระยะเวลา ตลอดปีการศึกษา

สถานที่ โรงเรียนและบ้าน

อุปกรณ์ สมุดบันทึก

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. เมื่อเปิดเรียนภาคเรียนที่ 1 นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ทุกคน จะได้รับสมุดบันทึกความดีคนละ 1 เล่ม
2. ให้นักเรียนทุกคนบันทึกความดีของตนเอง โดยมีรายละเอียดของการทำความดีในแต่ละวัน เมื่อนักเรียนคนใดทำความดี ก็ให้บันทึกลงในสมุดที่ได้รับแล้วนำไปให้ผู้รับรองการกระทำ เช่น ผู้ปกครอง หรือครูประจำชั้น ลงชื่อ เพื่อรับรองว่าได้ปฏิบัติความดีนั้นจริง เป็นการสะสมคะแนน เพื่อรับรางวัลผู้ทำความดี
3. เมื่อสิ้นปีการศึกษา ทางโรงเรียนมอบรางวัล และเกียรติบัตรผู้ทำความดีเพื่อยกย่องและส่งเสริมให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนต่อไป

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. ตรวจสมุดบันทึก

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมบันทึกความดี**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	ปานกลาง (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนสนใจข้อตกลงของสมุดบันทึกความดีและ พร้อมปฏิบัติตาม				
2. นักเรียนคิดว่าตนเองสามารถปฏิบัติตามข้อตกลง ของสมุดบันทึกความดีได้				
3. นักเรียนชักชวน แนะนำ ช่วยเหลือเพื่อนให้ ประพฤติตน เป็นคนดี				
4. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี				
รวม				

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
20 – 16	ดีมาก
15 - 11	ดี
10 - 6	ปานกลาง
5 - 2	ปรับปรุง

3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

3.1 เนื้อหา

เป็นขั้นตอนของการดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดกิจกรรมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆที่ส่งเสริม การ กิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น เพื่อเป็นการพัฒนาองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ ดังนั้นการจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงการพัฒนาองค์รวมทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพ คือการอบรมจิตใจของผู้เรียนให้มีสติ สมาธิและโยนิโสมนสิการ พร้อมในการเรียนวิชาอื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ฯลฯ
2. การพัฒนาสมรรถภาพ คือการฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถ ทำงานเป็นทีม มีภาวะผู้นำตามหลักพุทธศาสนาและที่สำคัญเรียนรู้จากภูมิปัญญา มีความเคารพในการศึกษาความรู้จากผู้อาวุโสในท้องถิ่น
3. พัฒนาคุณภาพ จัดการเรียนการสอนที่ปลูกฝังให้เด็กมี พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 รู้รักสามัคคี มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น
4. พัฒนามนุษยภาพ เป็นการสอนให้รู้จักควบคุมกิเลส ตัณหา รู้จักการแสวงหาความสงบจิตใจด้วยการปฏิบัติธรรม มีทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต หรือดับทุกข์ด้วยปัญญา

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ได้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดกิจกรรมและโครงการเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้านอย่างสมดุล
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)
3. ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การเข้ารับการอบรม ประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน และศึกษาเอกสารด้วยตนเอง และการปฏิบัติธรรม

3.2 ขั้นตอนการปฏิบัติ

จากการนำแนวทางดังกล่าวข้างต้นมาจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขา สถานศึกษาควรดำเนินการดังนี้

1. ประชุมครู และคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อร่วมกันกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งโรงเรียนได้กำหนดจัดทำโครงการและกิจกรรม ดังนี้

1.1 โครงการเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีกิจกรรมปลูกผัก เลี้ยงปลา เพาะเห็ดนางฟ้า ทำปุ๋ยหมัก เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีทักษะในการดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียงตามฐานะของตน

1.2 โครงการธนาคารขยะ เพื่อปลูกฝังการดูแลรักษาและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1.3 โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 โครงการส่งเสริมสุขภาพ เพื่อการส่งเสริมการดูแลสุขภาพให้ผู้ถูกสุลักษณะ (อยู่เป็น อยู่อย่างมีสติ)

1.5 โครงการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการ กินเป็น กินอย่างมีสติ

1.6 โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยและวินัยนักเรียน เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน(พัฒนาศีล / วินัย ด้วยปัญญา)

1.7 โครงการเข้าค่ายพุทธบุตร เพื่อการอบรมจิตใจให้เป็นผู้ประพฤติดี ทั้งทางกาย วาจา ใจ

1.8 กิจกรรมรณรงค์การอ่านสามสัปดาห์ เพื่อส่งเสริมการใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและวัฒนธรรมแสวงปัญญา

1.9 กิจกรรมอ่านข่าวเสียงตามสาย เพื่อการรู้จักรับฟังคำบอกเล่าจากผู้อื่นแล้วนำมาคิด วิเคราะห์พิจารณาความน่าเชื่อถือด้วยเหตุและผล

2. ส่งเสริมให้ครู บุคลากร ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

2.1. จัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธ

2.2 จัดส่งครู บุคลากร ไปเข้ารับการอบรม และพัฒนาจิต

2.3 ส่งเสริมให้ครู บุคลากรได้ศึกษา ปฏิบัติธรรม ด้วยตนเอง โดยจัดห้องสมุด และสื่อต่างๆให้ยืมหรือใช้ศึกษา และ จัดสร้างสวนพุทธศาสตร์ มีศาลาพัฒนาจิตในสวน

2.4 ส่งเสริมคณะครู บุคลากร ไปศึกษาดูงานการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

2.5 ส่งเสริมการถือศีล 5 เป็นวิถีชีวิต

2.6 จัดฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ

2.7 ส่งเสริมการประเมินผลการปฏิบัติธรรม

3.3 เอกสารประกอบ

เอกสารประกอบในเรื่องการของการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ประกอบด้วย

1. แบบรายงานการศึกษาดูงาน การอบรม การประชุมสัมมนา (เอกสารประกอบ หมายเลข 3.1)
2. แบบประเมินผลการปฏิบัติธรรม (เอกสารประกอบ หมายเลข 3.2)

โครงการ / กิจกรรม การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

ชื่อโครงการ เกษตรผสมผสาน
ผู้รับผิดชอบโครงการ
สถานที่ดำเนินงาน โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

1. หลักการและเหตุผล

การจัดทำโครงการเกษตรผสมผสานของโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ได้ดำเนินการตามโครงการพระราชดำริเกษตรพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยทางโรงเรียนยึดหลักเศรษฐกิจแบบพอมีพอกินอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ด้วยการปลูกผัก การเลี้ยงปลา การเพาะเห็ดนางฟ้าและทำปุ๋ยหมัก โดยไม่ทำลายธรรมชาติ กระบวนการผลิตไม่สร้างมลภาวะให้กับสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่สมดุล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาสามารถนำความรู้ประสบการณ์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความซื่อสัตย์ อดทน และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รวมทั้งการนำผลผลิตจากโครงการมาใช้ในการประกอบอาหารกลางวันให้กับนักเรียนได้อย่างมีคุณค่าตามหลักโภชนาการ

2. วัดภูประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความรับผิดชอบ และทักษะในการประกอบอาชีพ
2. เพื่อนำผลผลิตที่ได้สนับสนุนโครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

3. เป้าหมาย

1. นักเรียนนำความรู้และทักษะจากประสบการณ์ไปใช้ในการดำรงชีพได้
2. นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่ดีมีคุณค่าตามหลักโภชนาการ
3. นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ร้อยละ 80

4. แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดทำโครงการเกษตรผสมผสานเพื่ออาหารกลางวัน
2. แต่งตั้งผู้รับผิดชอบบริหารงานโครงการ และผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ
3. วางแผนการดำเนินงานโครงการเกษตรผสมผสาน
4. ผู้รับผิดชอบโครงการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานโครงการเกษตรผสมผสาน
5. ดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติงานโครงการเกษตรผสมผสาน
6. ติดตาม กำกับ ดูแล และนิเทศ การดำเนินงานโครงการเกษตรผสมผสาน
7. ประเมินผลโครงการเกษตรผสมผสานและรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

5. งบประมาณ

รายรับ

- เงินบำรุงการศึกษา
- เงินวัสดุการศึกษา
- เงินสนับสนุนจากการบริจาค

รายจ่าย

- ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์
- ค่าพาหนะ

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. นักเรียนได้ประสบการณ์จริงสามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตประจำวันได้
2. นักเรียนได้รับอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการ
3. นักเรียนเกิดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ

7. การติดตามประเมินผล

1. ประเมินผลจากการสอบถามในการจัดกิจกรรมโครงการเกษตรผสมผสาน
2. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
3. ประเมินผลจากการสัมภาษณ์
4. ประเมินผลจากการสมุดบันทึกรายรับรายจ่ายนักเรียน
5. ประเมินผลจากการแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อนุมัติโครงการ

ชื่อโครงการ อนามัยชายะ
 ผู้รับผิดชอบโครงการ
 สถานที่ดำเนินงาน โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

1. หลักการและเหตุผล

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่คุกคามต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตมากขึ้นทุกวัน เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำเน่าเสีย การขจัดขยะมูลฝอย สารเคมีจากการเกษตร โดยเฉพาะปัญหาการขจัดขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไข ทางโรงเรียนจึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการอนามัยชายะขึ้นเพื่อปลูกจิตสำนึกในด้านความสะอาด ความปลอดภัยจากเชื้อโรค และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ พร้อมกับสร้างนิสัยให้รู้จักการออม การประหยัดของนักเรียน โดยมีครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียน เป็นต้นแบบ สะท้อนการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ตามหลักพัฒนาของไตรสิกขาในการดำรงชีวิตประจำวัน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้มีจิตสำนึกในการจัดการและให้ความร่วมมือในการกำจัดขยะ
2. เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะในพื้นที่ของโรงเรียนบ้านท่ามะขามและชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่
3. เพื่อเป็นการขจัดขยะที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล และป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค
4. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการออม และประหยัด

3. เป้าหมาย

1. นักเรียนร้อยละ 80 รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนให้สะอาดน่าอยู่
2. นักเรียนร้อยละ 80 รู้จักวิธีการคัดแยกขยะและนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ของตน
3. นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการออม และการประหยัด

4. แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดทำโครงการอนามัยชายะ
2. แต่งตั้งผู้รับผิดชอบบริหารงานโครงการ และผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ
3. วางแผนการดำเนินงานโครงการอนามัยชายะ
4. ผู้รับผิดชอบโครงการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานโครงการอนามัยชายะ
4. ดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติงานโครงการอนามัยชายะ
5. ติดตาม กำกับ ดูแล และนิเทศ การดำเนินงานโครงการอนามัยชายะ

6. ประเมินผลโครงการธนาคารขยะ และรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

5. งบประมาณ

รายรับ

- เงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี
- เงินวัสดุการศึกษา
- เงินสนับสนุนจากการบริจาค

รายจ่าย

- ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์
- ค่าพาหนะ

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. นักเรียนได้ประสบการณ์จริงสามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตประจำวันได้
2. นักเรียนมีรายได้จากการนำขยะมาขายให้กับโครงการ
3. นักเรียนรู้จักการออม และการประหยัด
4. สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนสะอาดน่าอยู่

7. การติดตามประเมินผล

1. ประเมินผลจากการสอบถามในการจัดกิจกรรมโครงการธนาคารขยะ
2. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
3. ประเมินผลจากการสัมภาษณ์
4. ประเมินผลจากการสมุดบันทึกรายรับรายจ่ายนักเรียน
5. ประเมินผลจากการแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อนุมัติโครงการ

7. ประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

5. งบประมาณ

รายรับ

- เงินบำรุงการศึกษา
- เงินวัสดุการศึกษา
- เงินสนับสนุนจากการบริจาค

รายจ่าย

- ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์
- ค่าพาหนะ

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. นักเรียนได้ประสบการณ์จริงสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้
2. นักเรียนมีรายได้จากการการทำภูมิปัญญาท้องถิ่น (ไผ่ไล่กวาง)
3. นักเรียนเกิดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ
4. นักเรียนมีจิตสำนึกและร่วมมือกันในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การติดตามประเมินผล

1. ประเมินผลจากการสอบถามในการจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
3. ประเมินผลจากการสัมภาษณ์
4. ประเมินผลจากการสมุดบันทึกรายรับรายจ่ายนักเรียน
5. ประเมินผลจากการแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้อนุมัติโครงการ

ชื่อโครงการ	ส่งเสริมสุขภาพ
ผู้รับผิดชอบโครงการ	
สถานที่ดำเนินงาน	โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

1. หลักการและเหตุผล

การมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิต เป็นที่พึงปรารถนาของมนุษย์ทุกคน เพราะการมีสุขภาพดี นั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จก้าวหน้า ทางโรงเรียนจึงเอาใจใส่ให้นักเรียนอย่าง ใกล้ชิด เพื่อดูแลสุขภาพอนามัยที่ดี อันจะส่งผลให้นักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีโอกาสเรียนรู้และ รับประสบการณ์ต่างๆที่โรงเรียนจัดให้อย่างเต็มที่ และสามารถช่วยผู้ปกครองทำงานเต็มความสามารถ เนื่องจากสุขภาพกายดี การมีสุขภาพจิตดีนั้นชาวไทยผู้นับถือพุทธศาสนา จะนำหลักธรรมคำสั่งสอน ต่างๆ มายึดถือและปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจให้ตั้งมั่น มีความ เข้มแข็งและสงบสุข มีปัญญา มีความรู้ ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเพราะการมี สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

2. วัดถ้ำประแสงค์

1. เพื่อให้ดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของนักเรียน
2. เพื่อให้นักเรียนร่วมมือกันในการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สะอาดและปลอดภัย
3. เพื่อประสานงานกับหน่วยงานสาธารณสุขของรัฐให้บริการด้านสุขภาพอนามัยนักเรียน
4. เพื่อให้นักเรียนดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกหลักอนามัย
5. เพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพของลูกหลาน
6. เพื่อเป็นพลเมืองของชาติที่มีพลามัยสมบูรณ์แข็งแรง

3. เป้าหมาย

1. นักเรียนร้อยละ 80 รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองได้
2. นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลสุขภาพกายและจิตจากโรงเรียน
3. นักเรียนทุกคนดำรงชีวิตได้อย่างถูกหลักอนามัย

4. แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพ
2. แต่งตั้งผู้รับผิดชอบบริหารงานโครงการ และผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ
3. วางแผนการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสุขภาพ
4. ผู้รับผิดชอบโครงการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมสุขภาพ

5. ดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมสุขภาพ
6. ติดตาม กำกับ ดูแล และนิเทศ การดำเนินงานโครงการส่งเสริมสุขภาพ
7. ประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพ และรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

5. งบประมาณ

รายรับ

- เงินบำรุงการศึกษา
- เงินวัสดุการศึกษา
- เงินสนับสนุนจากการบริจาค

รายจ่าย

- ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์
- ค่าพาหนะ

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. นักเรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี
2. นักเรียนรู้จักการดูแลสุขภาพของตนเอง
3. สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนสะอาดน่าอยู่

7. การติดตามประเมินผล

1. ประเมินผลจากการสอบถามในการจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมสุขภาพ
2. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
3. ประเมินผลจากการสัมภาษณ์
4. ประเมินผลจากการสมุดบันทึกการดูแลสุขภาพนักเรียน
5. ประเมินผลจากการแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้อนุมัติโครงการ

- เงินวัสดุการศึกษา
- เงินสนับสนุนจากการบริจาค

รายจ่าย

- ค่าอุปกรณ์ยารักษาโรค
- ค่าพาหนะ

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. นักเรียนเลือกอุปโภค บริโภค สิ่งที่มีประโยชน์และถูกหลักอนามัย
2. นักเรียนดูแลสุขภาพตนเองได้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ
3. นักเรียนมีคุณลักษณะกัลยาณี อยู่ ดู ฟังเป็น ตามหลักไตรสิกขาในดำเนินชีวิตประจำวัน

7. การติดตามประเมินผล

1. ประเมินผลจากการสอบถามในการจัดกิจกรรมโครงการคุ้มครองผู้บริโภค
2. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
3. ประเมินผลจากการสัมภาษณ์
4. ประเมินผลจากการสมุดบันทึกการดูแลสุขภาพนักเรียน
5. ประเมินผลจากการแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อนุมัติโครงการ

5. งบประมาณ

รายรับ

- เงินบำรุงการศึกษา
- เงินวัสดุการศึกษา

รายจ่าย

- ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์
- ค่าพาหนะ

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. นักเรียนได้ประสบการณ์จริงสามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตประจำวันได้
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
3. นักเรียนเกิดความรู้และทักษะในกระบวนการประชาธิปไตย
4. นักเรียนมีความเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี

7. การติดตามประเมินผล

1. ประเมินผลจากการสอบถามในการจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมประชาธิปไตย
2. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
3. ประเมินผลจากการสัมภาษณ์
4. ประเมินผลจากการสมุดบันทึกการประชุมสภานักเรียน
5. ประเมินผลจากการแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อนุมัติโครงการ

5. ดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติงานโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร
6. ติดตาม กำกับ ดูแล และนิเทศ การดำเนินงานโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร
7. ประเมินผลโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร และรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

5. งบประมาณ

รายรับ

- เงินบำรุงการศึกษา
- เงินวัสดุการศึกษา

รายจ่าย

- ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์
- ค่าพาหนะ

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. นักเรียนเกิดความศรัทธา เลื่อมใสในพุทธศาสนา
2. นักเรียนเข้าใจเรื่องมรยาท และ วัฒนธรรมชาวพุทธ ศาสนพิธี
3. นักเรียนมีการพัฒนาในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี

7. การติดตามประเมินผล

1. ประเมินผลจากการสอบถามในการจัดกิจกรรมโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร
2. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
3. ประเมินผลจากการสัมภาษณ์
4. ประเมินผลจากการสมุดบันทึกการเข้าค่ายพุทธบุตร
5. ประเมินผลจากการแบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้เสนอโครงการ

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้อนุมัติโครงการ

กิจกรรม รักการอ่านสานสัมพันธ์

แนวคิด

การอ่าน คือ เส้นทางสู่ความสำเร็จ อันเป็นคุณลักษณะของการใฝ่รู้ การแสวงหาความรู้ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

วัตถุประสงค์

1. จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างหลากหลาย สม่ำเสมอ ครอบคลุมทั้งด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน
2. ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่าน
3. สร้างแรงจูงใจส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน
4. พัฒนาการอ่านของนักเรียน ตั้งแต่ อ่านออก อ่านเป็น อ่านสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัย

ระยะเวลา ตลอดปีการศึกษา

สถานที่ บริเวณโรงเรียน

อุปกรณ์ สมุดบันทึกการอ่าน

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนบ้านท่ามะขามชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. เมื่อเปิดภาคเรียนแรก นักเรียนทุกคนจะได้รับแจกสมุดบันทึกการอ่าน คนละ 1 เล่ม ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ซึ่งนักเรียนจะนำไปบันทึกการอ่านทุกวัน " วางทุกงานอ่านทุกคน "
2. กิจกรรมหน้าห้องสมุด จะจัดกิจกรรมช่วงพักกลางวันทุกวันประมาณ 15 นาที ดังนี้ ยอदनักอ่าน เล่านิทาน แนะนำหนังสือ ร้องเพลง ภาษาวันละคำ สำนวนไทย ทายปัญหาจากสารานุกรม คำที่มักเขียนผิด เป็นต้น
3. การแข่งขัน Reading Rally จัดขึ้นในช่วงวันสำคัญต่างๆ เช่นวันรักภาษาไทย วันแม่แห่งชาติ สัปดาห์วันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งใช้เวลาจัดกิจกรรมประมาณครึ่งวัน
4. การจัดกิจกรรมจะแบ่งเป็นฐานการเรียนรู้รอบบริเวณโรงเรียน นักเรียนจะมีทีมของตน ประมาณ 8-10 คน ในทีมจะมีแผนผังบอกทางไปฐานต่างๆ และสมุดบันทึกการเข้าฐานจะใช้เวลาในฐานต่างๆประมาณ 10 นาที โดยมีครูควบคุมดูแลกิจกรรมทุกฐาน เช่น ฐานการอ่าน ฐานเกม ฐานนักร้อง ฐานสัมภาษณ์ ฐานนักเขียน ฐานนักวาด เป็นต้น

การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

**แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมรักการอ่านสานสัมพันธ์**

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	การปฏิบัติ		
	ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)
1. นักเรียนใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือ			
2. นักเรียนเลือกอ่านหนังสือที่ตนชอบเท่านั้น			
3. นักเรียนเป็นผู้รู้จักการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ			
4. นักเรียนรับผิดชอบต่อตนเองในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย			
5. นักเรียนกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม			
6. นักเรียนยอมรับความคิดเห็นของกลุ่มเสมอ			

เกณฑ์การตัดสิน

18-16 ดีมาก

15-13 ดี

12-10 พอใช้

กิจกรรม อ่านข่าวเสียงตามสาย

แนวคิด

การพิจารณา การวิเคราะห์ คัดเลือกข่าวที่มีสาระ เนื้อหาน่าสนใจจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง รวมทั้งการพูดซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง การพูดที่ดีผู้พูดควรรู้จักเลือกพูดในเรื่องที่มีเนื้อหา สาระและน่าสนใจ ใช้ท่าทาง น้ำเสียงและจังหวะการพูดที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกทักษะในการใช้ภาษาพูด และภาษาท่าทางในการสื่อสารของนักเรียน
2. นักเรียนรู้จักเลือกข่าวที่มีสาระควรรู้นำมาอ่านเผยแพร่
3. นักเรียนมีความสามารถในการแสดงออก
4. นักเรียนรู้จักการฟังและคิดพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณ

ระยะเวลา ตลอดปีการศึกษา

สถานที่ ห้องสำนักงานโรงเรียน

อุปกรณ์ หนังสือพิมพ์ และ สมุดบันทึกการอ่านข่าว เครื่องขยายเสียง ไมโครโฟน

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมมอบหมายให้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4- 6 เป็นผู้รับผิดชอบ ในหาข่าวและการอ่านข่าวทุกวันโดยจัดเวรประจำวัน

2. ให้ความรู้แก่นักเรียนเรื่องการ พิจารณา การวิเคราะห์ คัดเลือกข่าวที่มีสาระ เนื้อหา น่าสนใจ เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง และทันเหตุการณ์ปัจจุบัน

3. อบรมวิธีการพูด การอ่าน และการนำเสนอข่าวอย่างถูกต้องและ ชัดเจน

4. นักเรียนนำเสนอข่าวทุกวันในช่วงเวลาพักรับประทานอาหารกลางวัน

วันละ 3 คน นำเสนอ คนละ 1 เรื่อง

การประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมอ่านข่าวเสียงตามสาย

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนเลือกข่าวที่ทันเหตุการณ์ในการนำเสนอ				
2. นักเรียนอ่านออกเสียงได้ถูกต้องตามอักขระ				
3. นักเรียน ผู้ฟังให้ความสนใจต่อข่าวที่นำเสนอ				
4. นักเรียนปรับปรุงวิธีการนำเสนอข่าวให้เข้าใจอยู่เสมอ				
5. นักเรียนรู้เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้จากการฟังข่าวเสียงตามสาย				
6. นักเรียนรู้จักการคิด วิเคราะห์ข่าวจากการฟัง				
7. การอ่านและการฟังข่าว เป็นการฝึกสมาธิ				
รวม				

เกณฑ์การตัดสิน

28- 24	ดีมาก
23- 20	ดี
19-17	พอใช้
16-14	ปรับปรุง

กิจกรรม ทอดผ้าป่าขยะ

แนวคิด

การปลูกจิตสำนึกในด้านความสะอาด ความปลอดภัยจากเชื้อโรค และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่พร้อมกับสร้างนิสัยให้รู้จักแบ่งปัน การเสียสละการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความทุกข์
วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเงินผ้าป่าบริจาคถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์สมเด็จพระนางเจ้า

พระบรมราชินีนาถในวันแม่แห่งชาติ

2. เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะการช่วยเหลือแบ่งปัน เกิดความรัก ความเมตตาและการเสียสละ
3. เพื่อปลูกจิตสำนึกในการรักความสะอาด การจัดการและให้ความร่วมมือในการกำจัดขยะ

ระยะเวลา วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ (วันแม่แห่งชาติ)

สถานที่ สนามหน้าโรงเรียน

- อุปกรณ์
1. อุปกรณ์รองรับขยะ
 2. เครื่องชั่ง
 3. พุ่มเสียบเงิน

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนทุกคนและผู้ปกครองนักเรียน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ติดต่อผู้รับซื้อขยะมารับบริการซื้อขยะที่โรงเรียนในวันแม่แห่งชาติ
2. เวลา 8.00 น คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน นำอาหารมาทำบุญตักบาตรพร้อมด้วยนำขยะทั้งที่บ้านและในโรงเรียนมารวมกัน
3. เวลา 8.30 น.คณะครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ร่วมกันตักบาตรเลี้ยงพระ และพิธีทอดผ้าป่าที่ได้จากการขายขยะที่นักเรียน ครู ผู้ปกครองนำมาบริจาคเพื่อนำเงินช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเอดส์และ HIV
4. นำเงินที่ได้จากการทอดผ้าป่าขยะส่งมอบให้กับเจ้าหน้าที่ของอำเภอเพื่อนำเงินสมทบกองทุนช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเอดส์และ HIV เป็นลำดับต่อไป

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. การสัมภาษณ์

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน
กิจกรรมทอดผ้าป่าขยะ

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความจริง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. นักเรียนนำขยะมาขายและบริจาคเป็นพระราชกุศล				
2. เป็นกิจกรรมที่บำเพ็ญประโยชน์และได้กุศล				
3. นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง				
4. นักเรียนรู้ค่าของขยะ				
5. เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงการช่วยเหลือซึ่งและกัน และความเสียสละ ความเป็นน้ำใจ				
รวม				

เกณฑ์การตัดสิน

20- 16	ดีมาก
15-12	ดี
11- 7	พอใช้
6- 3	ปรับปรุง

4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

4.1 เนื้อหา

เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและปรารถนาดีต่อกัน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นตอนนี้ คือ

1. การนิเทศ ติดตาม ดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้
2. การสนับสนุนทั้งทรัพยากร ข้อมูล และเครื่องมือต่างๆที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไป

อย่างราบรื่นและสะดวก

3. การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ

4.2 ขั้นตอนการปฏิบัติ

การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

1. การนิเทศติดตามการดำเนินงาน

ก. กำหนดและแต่งตั้งคณะกรรมการ กำกับ ติดตาม ควบคุม และนิเทศ การปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยการโรงเรียน
2. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ
3. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมนักเรียน
4. หัวหน้าฝ่ายอาคารสถานที่
5. หัวหน้าฝ่ายการเงินและพัสดุ
6. หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ให้คณะกรรมการดังกล่าวข้างต้น มีหน้าที่กำกับ ติดตาม ควบคุมและนิเทศการปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน โดยให้คำปรึกษา เสนอแนะและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมทุกกิจกรรม ถ้าพบปัญหาให้รายงานให้ผู้บังคับบัญชาเพื่อปรึกษาหารือและหาแนวทางแก้ไข

ข. กำหนดปฏิทินและรายละเอียดในการกำกับ ติดตาม ควบคุม และนิเทศ การปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

2. การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการทำงาน

- บุคลากร
- งบประมาณค่าใช้จ่าย

- วัสดุอุปกรณ์

3. รวบรวมข้อมูล พร้อมสรุปรายงานการประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ให้ผู้บังคับบัญชาทราบทุกขั้นตอน เพื่อใช้ในการประเมินผลต่อไป

4.3 เอกสารประกอบ

เอกสารประกอบของขั้นตอนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด มีดังนี้

1. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตาม ควบคุม และนิเทศ การปฏิบัติงาน

(เอกสารประกอบหมายเลข 4.1)

2. ปฏิทินการกำกับ ติดตาม ควบคุม และนิเทศ การปฏิบัติงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 4.2)

3. แบบบันทึก การกำกับ ติดตาม ควบคุม และนิเทศ การปฏิบัติงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 4.3)

4. แบบสรุป การกำกับ ติดตาม ควบคุม และนิเทศ การปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารหมายเลข 4.4)

(ดูตัวอย่างเอกสารในภาคผนวก)

5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

5.1 เนื้อหา

เป็นขั้นตอนของการนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆมาพิจารณาวิเคราะห์กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างคณะครูและคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เกี่ยวกับวิธีการทำงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ อุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดีขึ้น โดยการพิจารณาจากปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วย

1. ปรัชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ว่ามีความเข้าใจถูกต้อง เห็นแจ่มแจ้ง ตรงกัน และมีศรัทธา ค่านิยม เป้าหมายร่วมกัน หรือไม่

2. บุคลากร ผู้บริหาร ครู มีศีลธรรมนำด้วยเมตตา มีความเสียสละอดทน ตั้งมั่น

3. นักเรียน มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนแสวงปัญญา

4. กิจกรรมวิถีชีวิต เอาปัญญากับจิตใจ มาช่วยกันเรียนรู้และรักษา ศีล คือ การกิน การอยู่ การดู และการฟัง เป็น

5. หลักสูตร บริหารจิตเจริญปัญญาเพื่อเรียนรู้โลก เอาปัญญากับจิตใจมาใช้พัฒนาพฤติกรรมสัมพันธ์กับโลกสังคมและสิ่งแวดล้อม

6. สื่อ - เทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ หนังสือ ห้องสมุด กระดานข่าว เสียงตามสาย โทรทัศน์ นิทรรศการ ฯลฯ ซึ่งแสดงถึงโทษของอบายมุขทั้งปวง ไม่ยั่วยุ ไม่มอมเมา สร้างค่านิยมความรู้สึกละอายชั่ว กลัวบาป ให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ ปลูกเจ้าคุณธรรม สร้างค่านิยมใฝ่ดี รู้โลกกว้าง ทนการเปลี่ยนแปลง เห็นคุณค่าแท้-เทียม คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างสร้างสรรค์

7. สภาพแวดล้อม ได้แก่ อาคารสถานที่ ต้นไม้ อาณาบริเวณภายในโดยรอบ ต้องมีคุณลักษณะ 4 ส ดังนี้

1. สวยงาม (ศีล) ร่มรื่น ร่มเย็น เป็นระเบียบ ลดความเร่งร้อน

2. สะอาด (ศีล) ถูกสุขลักษณะ ปลอดจากอบายมุขสิ่งมอมเมา ปลอดภยันตราย

3. สงบ (สมาธิ) ให้ความสงบ เย็นใจ ไม่ขุ่นมัว

4. สว่าง (ปัญญา) แวดล้อมด้วยสิ่งระลึกเตือนให้ละชั่ว ทำดี มีปัญญา

5.2 ขั้นตอนการปฏิบัติ

การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของการนำข้อมูลของการดำเนินงานตั้งแต่ต้นมาพิจารณาซึ่ง สามารถสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติได้ ดังนี้

1. มอบหมายให้คณะกรรมการ ติดตาม ควบคุม และนิเทศ การปฏิบัติงานโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนทำการวิเคราะห์หัตถ์ ศาสตร์ และเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน
2. ส่งเสริมบุคลากร ผู้บริหารและครู รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การปฏิบัติตามระเบียบ วินัย ความเสียสละ ความอดทนมุ่งมั่นในการทำงานและความรับผิดชอบ
3. จัดกิจกรรมอย่างหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งด้านกาย ด้านความประพฤติและด้านปัญญา
4. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสัมพันธ์กับโลกสังคมและสิ่งแวดล้อม
5. จัดหาสื่อ นวัตกรรมต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้เรียนรู้โลกกว้างทันต่อการเปลี่ยนแปลง
6. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีความสวยงาม สะอาด สว่าง สงบและมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนา

5.3 เอกสารประกอบ

เอกสารประกอบขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง มีดังนี้

1. แบบรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ (เอกสารหมายเลข 5.1)
2. แบบรายงาน (เอกสาร หมายเลข 5.2)

6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

6.1 เนื้อหา

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธนับว่าเป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งต้องจัดทำควบคู่กันไปกับการปฏิบัติและการประเมินผลจะช่วยให้ผู้บริหารทราบถึงการปฏิบัติงานตามแผนงานโครงการที่กำหนดไว้ เช่น วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่วางไว้ สำเร็จตามแผนมากน้อยเพียงใด มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไร เพื่อที่จะนำข้อมูลมาพิจารณา ปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานในครั้งต่อไป เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อเป็นแนวทางการประเมิน ดังนี้

ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

1. โรงเรียนมีบุคลากรที่มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
2. มีวิสัยทัศน์ หรือปรัชญา เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ
3. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนร่วม
4. มีการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง
5. มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
6. สภาพและบริเวณโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติ ปราศจากสิ่งเลวติดและอบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process)

1. จัดการเรียนรู้มีการบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา
 2. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
 3. นิมนต์พระสงฆ์ หรือเชียววิทยากรภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ
 4. มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลัก
- ภาวนา 4 (กาย ศิล จิต ปัญญา) โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นและยกย่อง เชิดชู ผู้ทำความดี เป็นประจำ

ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)

นักเรียนมีลักษณะ ดังนี้

1. บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม รู้จักการดูแลร่างกาย และการแต่งกาย สะอาด เรียบร้อย ดำรงชีวิต อย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม
2. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา
3. มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ
4. มีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ต่อกัน
5. ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร สามารถพึ่งตนเองได้
6. ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงและใฝ่สร้างสรรค์และ พัฒนางานอยู่เสมอ
7. รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์
8. รู้เท่าทัน แก้ปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes/ Impac)

1. บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น
2. ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น
3. โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

6.2 ขั้นตอนการปฏิบัติ

เมื่อผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ตามหัวข้อดังกล่าวข้างต้น ให้ผู้บริหารดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดและแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล ผู้ปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทุก

ขั้นตอน ผู้บริหารลงนามและแจ้งให้คณะครูทราบ (เอกสารหมายเลข 6.1)

2. กำหนดเครื่องมือ การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ (เอกสารหมายเลข 6.2)
3. กำหนดเครื่องมือการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน (เอกสารหมายเลข

6.3)

4. กำหนดแบบรายงานการประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และรายงานให้ผู้บริหารโรงเรียนทราบ (เอกสารหมายเลข 6.4)

6.3 เอกสารประกอบ

1. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 6.1)
2. เครื่องมือการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 6.2)
3. เครื่องมือการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 6.3)
4. แบบรายงานการประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม (เอกสารประกอบหมายเลข 6.4)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *คู่มือการติดตามประเมินผลแผนและโครงการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.
-(2546). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- นิชาภา เจริญรุ่งเรือง. (2547). *คู่มือการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนคอนิมพลี
พิทยาคม*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทศนีย์ วงศ์ยืน. (2547). *แนวทางการใช้ชุดฝึกอบรมคุณธรรม "ค่ายพุทธบุตร-ค่ายพุทธธรรม"*
(เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูเป็นวิทยากรจัดค่าย" พุทธบุตร-ค่ายพุทธธรรม"ระหว่าง
วันที่ 15 -19 พฤศจิกายน 2547)
- ทิพย์รัตน์ ไชยลังกา. (2538). *การทดลองสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากลุ่มสร้างเสริมลักษณะ
นิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์*. หน่วยศึกษานิเทศก์: ฝ่ายวิจัยและประเมิน
ผลทางการศึกษา.
- ปริศนา จันทัด. (2547). *คู่มือการให้คำปรึกษาสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี*.
สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พยุงค์ดี จันทร์สุรินทร์. (2541). *หยาดเพชรหยาดธรรมภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2546). *กระบวนการเสริมสร้างจริยธรรม บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
และชุมชน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก. (2547). *แจ้งข่าวการศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถีพุทธ*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547,
จาก <http://www.stou.ac.th/Thai/Schools/sed/Webbord/Question.asp?GID=454>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *หยาดเพชร หยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*.
กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้าการพิมพ์.
- พระมหาพงศ์นรินทร์ . (2546). *การศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถีพุทธ*. (เอกสารประกอบคำสอน).
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ: ทิศทางการศึกษาไทย*. สืบค้นเมื่อ 29
กันยายน 2547, จาก http://www.mcu.ac.th/article/html/way_thaiEdu/007.html.

- ยอดทอง จันดาวัลย์. (2547). โรงเรียนวิถีพุทธ. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก <http://area.obec.go.th/udonthani3/viteepu/>.
- สิริกร มณีรินทร์. (2546). จดหมายเปิดผนึกโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- สิริกร มณีรินทร์. (2547). ทำไมต้องจัดโรงเรียนวิถีพุทธ. คำบรรยายเปิดปฐมนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธ. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก <http://area.obec.go.th/udonthani3/viteepu/>.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. (2548). การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธประจิม (เอกสารประกอบการประชุม วันที่ 14 มกราคม 2548)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ..(2541). คู่มือประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2545). รายงานผลการดำเนินโครงการนาร่องระดับชาติเรื่องการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนาร่อง. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). หลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- อนุชิต เิงจำเนียร. (2545). คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา. สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาคผนวก

เอกสารประกอบหมายเลข 1.1

คำสั่งโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ที่ /

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเพื่อดำเนิน
กิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ปีการศึกษา

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ดำเนิน
ไปตามวัตถุประสงค์ ตามเจตนารมณ์ของทางราชการ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาสภาพปัจจุบัน
ปัญหาและความต้องการ ดังนี้

- 1..... ประธานกรรมการ
- 2..... รองประธาน
- 3..... กรรมการ
- 4..... กรรมการ
- 5..... กรรมการ
- 6..... กรรมการ
- 7..... กรรมการและเลขานุการ

ให้คณะกรรมการทุกท่าน สำนวความพร้อมเบื้องต้น การจัดเตรียมสภาพแวดล้อม
กิจกรรม บุคลากร อุปกรณ์ด้านต่างๆที่มีความจำเป็นในการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จัดอันดับ
ความสำคัญของปัญหา พร้อมทั้งกำหนดวิธีการแก้ปัญหา ทางเลือกทุกขั้นตอน แล้วทำรายงานเสนอ
ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขอความเห็นชอบในการดำเนินการต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สั่ง ณ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เอกสารประกอบหมายเลข 1.2

แบบสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ
ของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

คำชี้แจง

1. แบบสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของครู และคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

2. แบบสอบถามนี้เป็นแบบเลือกตอบ และแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะแบบปลายเปิด

1. ข้อมูลด้านบุคลากร

1. โรงเรียนมีการประชุมเรื่องการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้คณะครูทราบ

☐

มี

☐

ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

2. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

☐

มี

☐

ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

3. ท่านต้องการให้โรงเรียนได้จัดทำเอกสารเผยแพร่ข่าวสารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ทราบ

☐

ต้องการ

☐

ไม่ต้องการ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

4. โรงเรียนควรมีผู้รับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธจากคณะครู

☐

ควรมี

☐

ไม่ควรมี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

5. ผู้บริหารได้มีการดำเนินการตามแผนที่วางไว้

☐

มี

☐

ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

6. คณะครูพึงพอใจในรูปแบบการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน

☐ พอใจ ☐ ไม่พอใจ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

การจัดสภาพและองค์ประกอบมีความสอดคล้อง

4. การจัดสภาพและองค์ประกอบมีความเหมาะสมกับการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

5. หลักสูตร มีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยสะท้อนถึงการ พัฒนา ศิล สมาธิ ปัญญา

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

9. การจัดสภาพแวดล้อม ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา ศิล สมาธิ ปัญญา

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

10. การจัดกิจกรรมนักเรียน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ที่ส่งเสริมการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

11. การจัดบรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ ส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงปัญญา และ บุคลากรมีความเป็นกัลยาณมิตร

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

12. มีการวางแผนพัฒนาครู บุคลากร ให้มีความเข้าใจและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

13. มีการส่งเสริมให้ครู บุคลากร ได้รับการพัฒนาตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดี

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

14. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟัง

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

15. มีการจัดกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟัง

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

16. มีการนิเทศ ติดตามดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

17. มีการจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

18. มีการจัดเก็บ รวบรวมข้อมูล และการประเมินผลระหว่างดำเนินการ

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

19. มีการปรับปรุงและพัฒนา หาข้อดี ข้อที่ควรแก้ไข เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุ

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

20. มีการกำหนดแนวทาง แก้ไข ร่วมกันเพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

การประเมินผล

21. มีการกำหนดมอบหมายผู้ประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียน

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

22. มีการจัดทำเครื่องมือการประเมิน ครอบคลุมทุกองค์ประกอบ

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

23. มีการจัดทำรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

24. มีการนำผลการดำเนินงานเผยแพร่ต่อสาธารณชน

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

25. นำข้อคิดเห็นมาปรับปรุงและพัฒนางานเพื่อให้เกิดการพัฒนา

☐ มี ☐ ไม่มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

เอกสารประกอบหมายเลข 1.3

แบบสรุปการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ
ของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

สภาพปัญหา	ความต้องการ
1. ด้านบุคลากร	
.....	
.....	
.....	
2. การจัดสภาพและองค์ประกอบ	
.....	
.....	
.....	
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	
.....	
.....	
.....	
4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	
.....	
.....	
.....	
5. การประเมินผล	
.....	
.....	
.....	
.....	

เอกสารประกอบหมายเลข 1.4

คำสั่งโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ที่...../.....

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

.....

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ดำเนินไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1. เจ้าอาวาสวัดท่ามะขาม	ที่ปรึกษาโครงการ
2. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม	ประธานกรรมการ
3. ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	รองประธาน
4. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมนักเรียน	กรรมการ
5. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ	กรรมการ
6. หัวหน้าฝ่ายงานอาคารสถานที่	กรรมการ
7. หัวหน้างานฝ่ายการเงินและพัสดุ	กรรมการ
8. ผู้ปกครองนักเรียน	กรรมการ
9. ประธานนักเรียน	กรรมการ
10. หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	กรรมการและเลขานุการ

ให้คณะกรรมการทุกท่านปฏิบัติหน้าที่โดยให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ สนับสนุนและแก้ปัญหาพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขามเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ เดือน.....พ.ศ.....

สั่ง ณ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เอกสารประกอบหมายเลข 1.5

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ที่..... วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เรื่อง ขอเชิญประชุม

เรียน ครู อาจารย์ทุกท่าน / คณะกรรมการสถานศึกษา

ด้วยโรงเรียนมีข้อราชการที่ต้องปรึกษาหารือในเรื่อง การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียน

วิถิพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเกิดประโยชน์สูงสุดกับการพัฒนาผู้เรียน จึงขอเรียนเชิญครู อาจารย์ทุกท่านเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกันในวันที่..... เดือน.....พ.ศ..... เวลา.....น ณ ห้อง.....

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เอกสารประกอบหมายเลข 1.6

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ที่..... วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เรื่อง ขออนุญาตประชุม

เรียน ผู้ปกครองนักเรียน

ด้วยโรงเรียนมีข้อราชการที่จะแจ้งให้ทราบในเรื่อง การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนบ้านท่ามะขาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้เป็นแนวทางเดียวกัน

จึงขอเรียนเชิญผู้ปกครองนักเรียนทุกท่านเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกันในวันที่..... เดือน.....

พ.ศ..... เวลา.....น ณ ห้อง.....

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เอกสารประกอบหมายเลข 1.7

แบบรายงานการประชุมคณะครู/ คณะกรรมการสถานศึกษา / ผู้ปกครองนักเรียน

โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ครั้งที่...../.....

เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... ณ.....

ผู้มาประชุม

1..... 2.....
 3..... 4.....

ผู้ไม่มาประชุม

1..... 2.....

ผู้เข้าร่วมประชุม (ถ้ามี).....

เริ่มประชุมเวลา.....

วาระที่ 1 เรื่องที่ประธานแจ้งให้ทราบ

.....

วาระที่ 2 เรื่องการรับรองรายงานการประชุม

.....

วาระที่ 3 เรื่องเสนอเพื่อทราบ

.....

วาระที่ 4 เรื่องเสนอเพื่อพิจารณา

.....

วาระที่ 5 เรื่องอื่นๆ (ถ้ามี)

.....

เลิกประชุมเวลา.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้จัดรายงานการประชุม

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ตรวจรายงานการประชุม

เอกสารประกอบหมายเลข 1.8

ธรรมนูญสถานศึกษา

โรงเรียน.....

ปีการศึกษา.....

1. ประวัติโรงเรียน
2. ข้อมูลโรงเรียน
3. ลักษณะชุมชน
4. ปรัชญาโรงเรียน
5. นโยบายโรงเรียน
6. เป้าหมายของโรงเรียน
7. จุดเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. แผนยุทธศาสตร์
9. แผนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน
 - 9.1 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
10. บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
 - 10.1 ผู้บริหารสถานศึกษา
 - 10.2 คณะกรรมการสถานศึกษา
 - 10.3 ครู
 - 10.4 ผู้ปกครองนักเรียน
 - 10.5 นักเรียน
11. แผนการใช้จ่ายงบประมาณ
12. การกำกับตรวจสอบรายงาน
13. สัตยาบัน

เอกสารประกอบหมายเลข 1.9

แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา.....

โรงเรียน.....

1. ประวัติโรงเรียน.....
.....
2. ผลงานและความสำเร็จของโรงเรียน.....
.....
3. ข้อมูลบุคลากร.....
.....
4. แผนผังการบริหารงานโรงเรียน
.....
5. นโยบายของโรงเรียน
.....
6. ข้อมูลพื้นฐาน
.....
7. ปรัชญาของโรงเรียน
.....
8. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย
.....
9. โครงการงานวิชาการ
.....
10. โครงการงานบุคลากร
.....
11. โครงการงานงบประมาณ
.....
12. โครงการงานบริหารทั่วไป
.....

เอกสารประกอบหมายเลข 2.1

หลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียน.....

อำเภอ..... จังหวัด

ความนำ...

วิสัยทัศน์โรงเรียน

พันธกิจ

เป้าหมาย

คุณลักษณะที่พึงประสงค์

รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้.

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระ

เอกสารประกอบหมายเลข 2.2

หน่วยการเรียนรู้.....

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ชั้นประถมศึกษาปีที่.....

จำนวนหน่วยการเรียนรู้.....หน่วย

เวลา.....ชั่วโมง.....

หน่วยการเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้ / หน่วยย่อยการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
1	 1.1..... 1.2..... 1.3.....	
2	2.1..... 2.2.....	
3	3.1.....	
4		
5		

เอกสารประกอบหมายเลข 2.3

แผนการจัดการเรียนรู้ที่.....

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....

หน่วยการเรียนรู้ที่.....เรื่อง.....เวลาเรียน.....ชั่วโมง
 ชั้น.....ภาคเรียนที่.....ปีการศึกษา.....

1. สาระที่.....

2. มาตรฐานการเรียนรู้.....

3. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง.....

4. จุดประสงค์การเรียนรู้
 - 1.....
 - 2.....
 - 3.....
 - 4.....
5. บูรณาการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้ากับการเรียนการสอนโดยการสอนสอดแทรกเนื้อหา.....

6. ภาระงาน / ชิ้นงาน.....

7. สาระการเรียนรู้.....

8. สื่อ / แหล่งการเรียนรู้
 - 1.....
 - 2.....
 - 3.....
9. การวัดผลและประเมินผล

10. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

11. คุณธรรมที่สอดแทรก

.....

.....

12. บันทึกผลการเรียนรู้ หลังสอน / อุปสรรค / การแก้ไข

.....

.....

13. ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

.....

.....

(ลงชื่อ)

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เอกสารประกอบหมายเลข 2.4

คำสั่งโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ที่...../.....

เรื่อง แต่งตั้งครูผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

.....

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ดำเนินไปตาม
วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมการดำเนิน
งาน ดังนี้

1. กิจกรรมประจำวัน ผู้ดูแลรับผิดชอบ คือ

1.1

1.2

1.3

1.4

2. กิจกรรมประจำสัปดาห์ ผู้ดูแลรับผิดชอบ คือ

2.1

2.2

2.3

2.4

3. กิจกรรมประจำเดือน ผู้ดูแลรับผิดชอบ คือ

3.1

3.2

3.3

3.4

4. กิจกรรมวิถีชีวิต ผู้ดูแลรับผิดชอบ คือ

4.1.....

4.2.....

4.3.....

4.4.....

5. กิจกรรมพิเศษ ผู้ดูแลรับผิดชอบ คือ

3.4

3.5

3.6

3.4.....

ให้คณะกรรมการที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่ ดำเนินกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ อย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนทุกคน หากมี
ปัญหาใดให้รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ เดือน.....พ.ศ.....

สั่ง ณ วันที่ เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

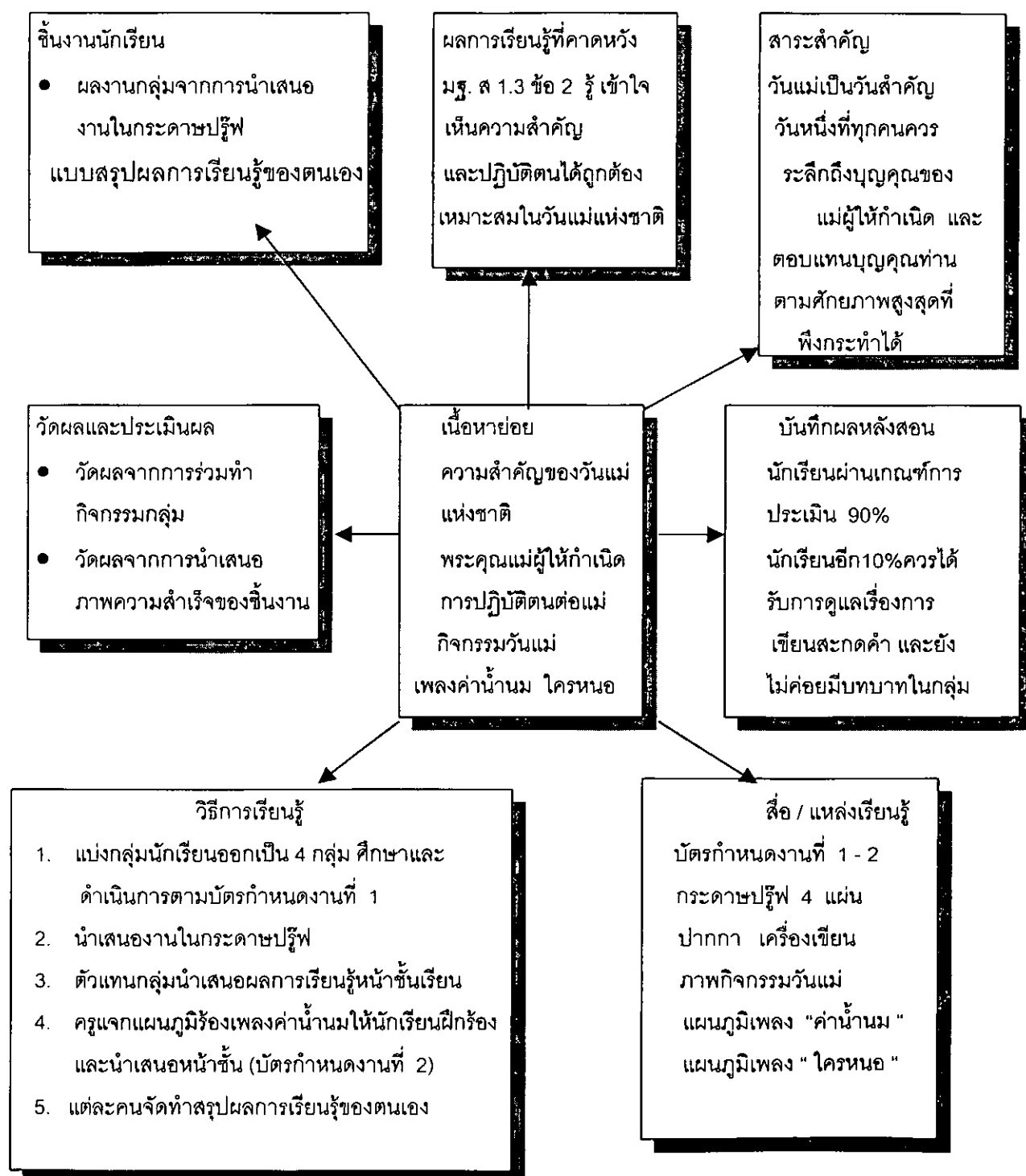
(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เอกสารประกอบหมายเลข 2.5

แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการครั้งที่ 1 เวลาโดยประมาณ 15 คาบ
เรื่องแม่ผู้มีพระคุณ

เอกสารประกอบหมายเลข 2.6

4 ฐานการเรียนรู้ 7 จุดการเรียนรู้

โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 1

แนวคิดหลัก	เปลี่ยนบรรยากาศห้องเรียนสู่ฐานการเรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้สู่ชุมชน สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับชีวิตจริงและความสนใจของนักเรียน
การจัดสถานที่เป็นฐานการเรียนรู้	ศาลาสวนพุทธศาสตร์ โรงอาหารโรงเรียน
การจัดเวลา	ทุกวันพฤหัสบดี จัดการเรียนรู้และกิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี วันจันทร์ถึงวันพุธ และวันศุกร์ จัดตารางเวลาให้ครูเปลี่ยนกันนำนักเรียนมา จัดกิจกรรมต่างๆตามตารางสอนปกติ
การจัดครู	ครูประจำชั้นและครูที่สอนลูกเสือ - เนตรนารี กิจกรรมจุดการเรียนรู้ 7 จุด เป็นการเรียนกับครูในโรงเรียนและผู้มีประสบการณ์
การนิเทศและนักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง	
จุดการเรียนรู้ 7 จุด	7 เนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่น
จุดเรียนรู้ที่ 1	ห้องพยาบาลน้ำรู้
จุดเรียนรู้ที่ 2	สมุนไพรรอบตัว
จุดเรียนรู้ที่ 3	รอบรู้เศรษฐกิจ
จุดเรียนรู้ที่ 4	พัฒนาจิตในสวนธรรม
จุดเรียนรู้ที่ 5	พรรณไม้نانา
จุดเรียนรู้ที่ 6	ลัดเลาะห้องเรียนธรรมชาติ
จุดเรียนรู้ที่ 7	มหัศจรรย์ธนาคารขยะ

เอกสารประกอบหมายเลข 3.2

แบบประเมินผลการปฏิบัติธรรม

ชื่อ.....ตำแหน่ง.....

ไตรสิกขา	พฤติกรรม	ระดับคุณภาพ		
		ดีเยี่ยม 3	ปานกลาง 2	ปรับปรุง 1
ศีล	1. ความระมัดระวัง 2. ความรอบคอบ 3. ความมีระเบียบ 4. การติดต่อสื่อสาร			
สมาธิ	5. ความตั้งใจทำงาน 6. ความเอาใจใส่ในการทำงาน 7. ความสนใจในการทำงาน 8. มีความสุขในการทำงาน			
ปัญญา	9. ความใคร่ครวญ 10. การใช้วิจารณ์ญาณ 11. ความชัดเจนในการทำงาน 12. ความไม่ประมาท			

คะแนนรวมเฉลี่ยต่ำกว่า 18 ต้องปรับปรุง / พัฒนา

เอกสารประกอบหมายเลข 4.1

คำสั่งโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ที่...../.....

เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการ กำกับ ติดตาม ควบคุม นิเทศการปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนบ้านท่ามะขาม

.....

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม เป็นไปด้วยดีและบรรลุ
ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โรงเรียนจึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการ กำกับ ติดตาม ควบคุมและนิเทศโครง
การโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1. ผู้อำนวยการโรงเรียน	ประธาน
2. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ	รองประธาน
3. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมนักเรียน	กรรมการ
4. หัวหน้าฝ่ายงานอาคารสถานที่	กรรมการ
5. หัวหน้าฝ่ายการเงินและพัสดุ	กรรมการ
6. หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	กรรมการและเลขานุการ

ให้คณะกรรมการทุกท่าน ปฏิบัติหน้าที่ กำกับ ติดตาม ควบคุม และนิเทศการปฏิบัติงาน
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยให้คำปรึกษา เสนอแนะและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมทุก
กิจกรรม ถ้ามีปัญหารายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบเพื่อปรึกษาหารือและแก้ไขปัญหาต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เป็นต้นไป.

สั่ง ณ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เอกสารประกอบหมายเลข 4.2

ปฏิทินการกำกับ ติดตาม ควบคุมและนิเทศการปฏิบัติงาน
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ปีการศึกษา.....

วัน เดือน ปี	รายการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
1 พ.ค..... 25 พ.ค....	- การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ - การเตรียมการ (จัดทำหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้) - นิเทศการปฏิบัติงานโครงการ - การจัดสภาพและองค์ประกอบตามสมควร	คณะกรรมการบริหารงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
มิ.ย.....	- การดำเนินงาน - การจัดสภาพ - การจัดกิจกรรม /โครงการ - การจัดบรรยากาศ - การเรียนการสอน	คณะกรรมการบริหารงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
ก.ค....	- การดำเนินงาน - การจัดสภาพ - การจัดกิจกรรม /โครงการ - การจัดบรรยากาศ - การเรียนการสอน	คณะกรรมการบริหารงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
ส.ค.....	- การดำเนินงาน - การจัดสภาพ - การจัดกิจกรรม /โครงการ - การจัดบรรยากาศ - การเรียนการสอน	คณะกรรมการบริหารงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
ก.ย.....	- การดำเนินงาน - การจัดสภาพ - การจัดกิจกรรม /โครงการ	คณะกรรมการบริหารงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

วัน เดือน ปี	รายการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
	การจัดบรรยากาศ - การเรียนการสอน	
ต.ค.....	สรุป ประเมินผลการกำกับ ติดตาม ควบคุม นิเทศ การปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	คณะกรรมการบริหารงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
ภาคเรียนที่ 2	ปฏิบัติเช่นเดียวกับภาคเรียนที่ 1	

เอกสารประกอบหมายเลข 4.3

แบบบันทึกการกำกับ ติดตาม ควบคุม นิเทศ

ชื่อผู้กำกับ ติดตาม ควบคุม นิเทศ.....

ตำแหน่ง.....

วัน เดือน ปี

ข้อ	รายการ	ผู้ปฏิบัติ	ระยะเวลา	ปัญหา อุปสรรค	วิธีการแก้ ปัญหา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1.	ด้านการเตรียมการ					
1.1	ความคิดเห็นของครู					
1.2	ด้านบุคลากร					
1.3	งบประมาณ					
1.4	สถานที่					
1.5						
2.	การดำเนินการจัดสภาพ					
2.1	การจัดทำหลักสูตร - แผนการจัดการเรียนรู้ - ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.2	การจัดกิจกรรมประจำวัน					
2.3	การจัดกิจกรรมประจำ สัปดาห์					
2.4	การจัดกิจกรรมประจำ เดือน					
2.5	การจัดกิจกรรมวิถีชีวิต					
2.6	การจัดการเรียนการสอน					
2.7	บริเวณโรงเรียน/ สภาพ แวดล้อมของโรงเรียน					
2.8	การพัฒนาตนเองของครู					

ข้อ	รายการ	ผู้ปฏิบัติ	ระยะเวลา	ปัญหา อุปสรรค	วิธีการแก้ ปัญหา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
3.	การดำเนินการพัฒนา ตามระบบไตรสิกขา					
3.1	การจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตาม หลักสูตร					
3.2	การจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน กิจกรรมวิถีชีวิต					
4.	การควบคุมดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด					
4.1	การนิเทศ กำกับ ติดตาม					
5.	การปรับปรุงและการ พัฒนาต่อเนื่อง					
6.	การประเมินผลและ เผยแพร่ผลการดำเนิน งาน					

ข้อเสนอแนะ / ความคิดเห็นเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ตำแหน่ง.....

เอกสารประกอบหมายเลข 4.4

แบบสรุปกำกับ ติดตาม ควบคุมและนิเทศการปฏิบัติงาน
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ข้อ	เรื่อง	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางแก้ไข
1.	การเตรียมการ	1..... 2..... 3.....	1..... 2..... 3.....
2.	ดำเนินการจัดสภาพและ องค์ประกอบ	1..... 2..... 3.....	1..... 2..... 3.....
3.	ดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	1..... 2..... 3.....	1..... 2..... 3.....
4.	ดูแลสนับสนุนใกล้ชิด	1..... 2..... 3.....	1..... 2..... 3.....
5.	ปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง	1..... 2..... 3.....	1..... 2..... 3.....
6.	ประเมินผลและเผยแพร่ผล การดำเนินงาน	1..... 2..... 3.....	1..... 2..... 3.....

ลงชื่อ.....

(.....)

หัวหน้าคณะกรรมการ กำกับ ติดตาม ควบคุมและนิเทศ
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

หมายเหตุ เรียงลำดับปัญหามากไปยังปัญหาน้อยที่สุด

เอกสารประกอบหมายเลข 5.1

**แบบรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
ในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม**

การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม	
1. ขั้นเตรียมการ	
2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ	
3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบ ไตรสิกขา	
4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด(ักลยาณมิตร)	
5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง	
6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	

เอกสารประกอบหมายเลข 5.2

แบบรายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ข้อ	รายการ	ผลการประเมิน			แนวทางแก้ไข
		ดี	พอใช้	ปรับปรุง	
1.	ขั้นเตรียมการ				
	1.1 ปรัชญาวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์				
	1.2 บุคลากร ผู้บริหาร ครู				
	1.3 นักเรียน				
2.	การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ				
	2.1 หลักสูตร				
	2.2 กิจกรรมนักเรียน				
	2.3 สภาพแวดล้อม บรรยากาศ				
3.	การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา				
	3.1.การเรียนรู้การสอน				
	3.2 สื่อ เทคโนโลยี				
	การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด				
4.	4.1 การนิเทศ กำกับติดตาม				
5.	การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง				
	5.1 การวิเคราะห์ข้อมูล				
	5.2 แนวทางแก้ไข				
6.	การประเมินผลและเผยแพร่ผล				
	การดำเนินงาน				
	6..1 การประเมิน				
	6.2 การรายงานผล				

เอกสารประกอบหมายเลข 6.1

คำสั่งโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ที่ .../.....

เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เพื่อให้การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ดำเนินไปด้วยดี
 บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โรงเรียนจึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลโครงการโรงเรียน
 วิถีพุทธ ดังนี้

1. ผู้อำนวยการโรงเรียน	ประธาน
2. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมนักเรียน	รองประธาน
3. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ	กรรมการ
4. หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	กรรมการ
5. หัวหน้างานอาคารสถานที่	กรรมการ
6. หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	กรรมการและเลขานุการ

ให้คณะกรรมการทุกท่านปฏิบัติหน้าที่ ประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียน
 บ้านท่ามะขามในเรื่องของการเตรียมการ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการ
 พัฒนาตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน ใกล้เคียง การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง การประเมิน
 ผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน แล้วจัดทำสรุปรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สั่ง ณ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

เอกสารประกอบหมายเลข 6.2

เครื่องมือ การประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ชื่อโครงการ.....

แผนงาน.....

ผู้รับผิดชอบ.....

ระยะเวลาดำเนินงาน.....

ขั้นตอนการดำเนินงาน	ผลที่ปรากฏ
1. ผลการดำเนินงาน	☐ ดำเนินการแล้ว ☐ กำลังดำเนินการ ☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ
2. ผลการดำเนินงานเปรียบเทียบกับเป้าหมายด้านคุณภาพ	☐ สูงกว่าเป้าหมาย ☐ เท่ากับเป้าหมาย ☐ ต่ำกว่าเป้าหมาย
3. ผลการดำเนินงานเปรียบเทียบกับเป้าหมายด้านปริมาณ	☐ สูงกว่าเป้าหมาย ☐ เท่ากับเป้าหมาย ☐ ต่ำกว่าเป้าหมาย
4. จำนวนบุคลากร ผู้ดำเนินการ.....คน มีความเหมาะสมเพียงใด	☐ มากเกินไป ☐ พอดี
5. ความร่วมมือในการดำเนินการของผู้ร่วมงาน	☐ น้อยเกินไป ☐ ได้รับความร่วมมือมาก ☐ ได้รับความร่วมมือปานกลาง ☐ ได้รับความร่วมมือน้อยมาก
6. กิจกรรมการดำเนินการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ	☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย
7. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมเพียงใด	☐ ดีมาก ☐ พอใช้ ☐ ต้องปรับปรุงแก้ไข(โปรดระบุ).....

ขั้นตอนการดำเนินงาน	ผลที่ปรากฏ
8. สภาพแวดล้อม บรรยากาศ มีความเหมาะสมเพียงใด	() มาก () ปานกลาง () น้อยต้องปรับปรุง
9. ความร่วมมือในการดำเนินการของผู้เกี่ยวข้อง	() ได้รับความร่วมมือมาก () ได้รับความร่วมมือพอสมควร () ได้รับความร่วมมือน้อย
10. ระยะเวลาในการดำเนินการตามโครงการ	() ตรงตามที่ระบุในแผน () เร็วกว่าที่ระบุในแผน () ช้ากว่าที่ระบุในแผน สาเหตุ เพราะ.....
11. มีเกณฑ์วัดความสำเร็จของกิจกรรม / โครงการ หรือไม่	() มี คือ..... () ไม่มี
12. เกณฑ์วัดความสำเร็จของกิจกรรม / โครงการ มีความเหมาะสมเพียงใด	() มาก () ปานกลาง () น้อย

13. ปัญหาและ อุปสรรค (เลือกทำได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1. กิจกรรม/ โครงการไม่สอดคล้องกับความต้องการ หรือปัญหาของโรงเรียน
- () 2. กิจกรรม/ โครงการ ไม่สอดคล้องกับนโยบายที่ระบุในแผน
- () 3. ขาดการประสานงานระหว่างคณะดำเนินการหรือผู้เกี่ยวข้อง
- () 4. ขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรม / โครงการบางขั้นตอนไม่เป็นไปตามขั้นตอน และเวลาที่กำหนด เพราะ.....
.....
- () 5. ขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรม / โครงการ ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เพราะ.....
.....
- () 6. กิจกรรม/ โครงการ /อบรม ประชุมปฏิบัติการ
- มีผู้เข้าร่วมอบรม ประชุม จำนวน.....คน
 - จำนวนผู้สำเร็จการอบรม ประชุม จำนวน.....คน

() 7. โครงการนี้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพผู้เรียน โรงเรียน และเมื่อพิจารณาถึง
ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการดำเนินการของโครงการแล้ว ควรดำเนินโครงการนี้อีก
ในปีการศึกษาต่อไป หรือไม่ เพราะ.....

() 8. ข้อเสนอแนะ แนวทางปรับปรุง แก้ไข

.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้รายงานการประเมิน
(.....)

ตำแหน่ง.....

เอกสารประกอบหมายเลข 6.3

เครื่องมือการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นักเรียน โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
 ชั้น.....ภาคเรียนที่.....ปีการศึกษา.....

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมบ่งชี้	ระดับคะแนน			
		ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	รวม
1. มีความซื่อสัตย์และ กตัญญู	1. มีความจริงใจ มีสัจจะ 2. ไม่ลัทธิขโมย 3. ไม่ยืมสิ่งของของผู้อื่น 4. มีความกตัญญู				
2. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เสียสละ	1. มีความเมตตากรุณา 2. การรู้จักความพอดี 3. ความไม่เห็นแก่ตัว 4. การรู้จักความเสียสละ				
3. มีมารยาทและระเบียบ วินัย	1. การพูด 2. การทำความเคารพ 3. การเข้าแถว 4. การตรงต่อเวลา				
4. มีความรับผิดชอบ	1. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง 2. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 3. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม				
5. รักความสะอาด	1. การแต่งกาย 2. การแปรงฟัน 3. การทำงาน 4. ความสะอาดบริเวณโรงเรียน				

เอกสารประกอบหมายเลข 6.4

แบบสรุป การรายงาน การประเมินผลโครงการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ข้อ	รายการ	ผลสรุป
1.	ผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	1.....
1.1	ด้านนักเรียน	2..... 3.....
1.2	ด้านหลักสูตร	1..... 2..... 3.....
1.3	ด้านการเรียนการสอน	1..... 2..... 3.....
1.4	ด้านการจัดกิจกรรม/ โครงการ	1..... 2..... 3.....
1.5	ด้านอาคารสถานที่และบรรยากาศ	1..... 2..... 3.....
2.	ด้านการกำกับ ติดตาม ควบคุม นิเทศ การดำเนินงาน	1..... 2..... 3.....
3.	ด้านปัญหา และอุปสรรค การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	1..... 2..... 3.....
4.	แนวทางแก้ไข	1..... 2..... 3.....

ลงชื่อ.....

ผู้สรุปโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

บทสรุป

ในการจัดทำคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ผู้จัดทำมีความมุ่งหมายที่จะให้ได้แนวทางการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตลอดจนครูผู้เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจถูกต้อง เหมาะสมกับการบริหารงานและการปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ขอบเขตในการจัดทำคู่มือ ผู้ศึกษาได้จัดทำขึ้นโดยยึดแนวการดำเนินงานโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้นำเสนอไว้ ดังนี้ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง 6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

การดำเนินการจัดทำคู่มือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 จัดทำโครงร่างคู่มือแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 1 จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบโครงร่าง และรายละเอียดของคู่มือ ส่วนขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาคู่มือ ผู้ศึกษาได้จัดทำรายละเอียดของคู่มือแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 2 จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาคู่มือและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 3 จำนวน 22 คน ประเมินคู่มือ ผลการประเมินคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขามอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นเฉลี่ย 4.61

ผลการดำเนินการจัดทำ คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม จะเกิดประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ดังนี้

1. ผู้บริหารมีคู่มือไว้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวทางการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการและมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของโรงเรียน

2. ครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเหมาะสม ชัดเจน เป็นขั้นตอน พร้อมทั้งมีตัวอย่าง เอกสาร ประกอบซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสะดวก ชัดเจน บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพรรณ บุญธรรม. (2540). พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา นาคสกุล. (2546, กรกฎาคม). ปฏิรูปการศึกษากับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย. วารสารวิชาการ. 6(7) : 2-5.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). คู่มือการดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาชีพและการเรียนรู้
ควบคู่การทำงาน. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ.
-(2535). คู่มือการนิเทศก์การจัดกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2539). การวางแผนพัฒนาคุณภาพในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาการพิมพ์.
- (2542).แนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาเพื่อ
ประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม
ปลัดกระทรวง.
- (2543). คู่มือพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
การศาสนา.
- (2544ก) คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2544ข). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
องค์การดำรงสงสันค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (2546). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การ
รับสงสันค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กิตติพงศ์ วงษ์สุนทร. (2537, 15 กันยายน). จริยธรรมพื้นฐานที่สอดแทรกได้ทุกวิชา. วารสารมิตร
ครู. 27(26): 82-85.
- ศิริบุญ จงวุฒิเวทย์; และ มาเรียม นิลพันธุ์. (2542). รายงานการศึกษาและจัดทำคู่มือปฏิบัติ
โครงการดูแลรุดกทางศิลปวัฒนธรรม. คณะศึกษาศาสตร์ นครปฐม: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

- ณิชาภา เจริญรุ่งเรือง. (2547). *คู่มือการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนดอนฉิมพลีพิทยาคม*. สารนิพนธ์ กศ. ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดิลก บุญเรืองรอด. (2543). *การวางแผนการศึกษาในระดับสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- ดิลก พัฒนวิชัยโชติ; และคนอื่นๆ. (2540). *คู่มือการปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา*. อุทัยธานี: อุทัยธานีการพิมพ์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2522). *จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักพฤตินิยมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ทิตนา แหมมณี; และคนอื่นๆ. (2542). *กระบวนการเรียนรู้ : ความหมาย แนวทางการพัฒนาและปัญหาข้อใจ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). *องค์การและการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นิพนธ์ เสือก้อน. (2537). *การจัดทำแผนการสอนเน้นกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- บุญชัย จงกลนี้. (2539). *การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารการศึกษาจังหวัดขอนแก่น*. ศษ.ม.(การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2531). *นวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- บุญนำ ทานสัมฤทธิ์. (2546). *ภารกิจเสริมวิถีพุทธ*. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- ประกาศรี สีหอำไพ. (2535). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ ยอดยิ่ง. (2537). *จริยธรรมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรในสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. นครราชสีมา: หน่วยศึกษานิเทศ กรมอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ปริศนา จันทัด. (2547). *คู่มือการให้คำปรึกษาสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี*. สารนิพนธ์ กศ. ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน; และคนอื่นๆ. (2539). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปราณี กรณวงษ์. (2546). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโมเดลซิปปาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนวัดแสงสรรค์*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2546). *กระบวนการเสริมสร้างจริยธรรม บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก. (2547). *แจ้งข่าวการศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถิพุทธ*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก <http://www.stou.ac.th/Thai/Schools/sed/Webbord/Question.asp?GID=454>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *หยาดเพชร หยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้าการพิมพ์.
- พระมหาพงศ์นรินทร์ . (2546). *การศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถิพุทธ*. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- พริ้มเพรา คงณะ. (2537). *รายงานการวิเคราะห์หนังสือและคู่มือวิชาการงาน การดูแลรักษาบ้าน มัธยมศึกษาปีที่ 1,2 และ 3*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ไพโรจน์ ศรีรุ่งเรือง. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณ กับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน*. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ไพศาล หวังพานิช. (2544). *การประเมินโครงการ*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มนูญ ดวงหาค้าง. (2538). *การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษย์สัมพันธ์ตามแนวพุทธของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี*. ปริญญาานิพนธ์. กศ.ม (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547). *โรงเรียนวิถิพุทธ: ทิศทางการศึกษาไทย*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก http://www.mcu.ac.th/article/html/way_thaiEdu/007.html.
- มงคล ชื่นชม. (2545). *คู่มือการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เมธี เทพพิทย. (2548. 30 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย พจนพร จิตเจริญพิโชค. โรงเรียน

บ้านท่ามะขาม

ยนต์ ชุ่มจิต. (2546). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.

ยอดทอง จันดาวัลย์. (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก

<http://area.obec.go.th/udonthani3/viteeput/>.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2531). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ: อักษร
เจริญทัศน์.

เริงชัย จงพิพัฒน์สุข. (2542). *คู่มือผู้ปกครอง และครู*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

วรรณ เหมือนพลอย. (2537). *ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ใน
โรงเรียนเขตเมืองกับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.(การประถมศึกษา
ศึกษา). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วราภรณ์ ชื้อประดิษฐ์กุล. (2543). *ความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุค
โลกาภิวัตน์*. ภาควิชาการศึกษา คณะวิทยาการจัดการ. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2542). *การศึกษาบทบาทของครูอาจารย์ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่
นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์. ค.บ.(การประถมศึกษา)
กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

วีระ อำพันสุข. (2539). *การประยุกต์พุทธธรรมในการบริหารการศึกษาด้านบุคลากร*. วิทยานิพนธ์
ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์; และคนอื่นๆ. (2537). *เส้นทางความก้าวหน้าของข้าราชการครู : คู่มือการจัด
ทำผลงานทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ประดิพัทธ์การพิมพ์.

สมนึก ปฏิพานนท์. (2542). *คุณลักษณะของครูสังคมศึกษายุคใหม่*. *วารสารข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษา*. 24(4): 32-35.

สมพงษ์ ติมีชัย. (2542). *ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาของเยาวชน
ไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันพัฒนาบริหาร
ศาสตร์.

สิริกร มณีรินทร์. (2546). *จดหมายเปิดผนึกโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.

..... (2547). *ทำไมต้องจัดโรงเรียนวิถีพุทธ*. คำบรรยายเปิดปฐมนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธ.

สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547 , จาก <http://area.obec.go.th/udonthani3/viteeput/>.

- สุพร พวงวราพันธ์. (2533). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ทางการพยาบาลกับพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล*. วิทยานิพนธ์. พบ.ม. สาขาพยาบาลศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์. (2543). *การวางแผนพัฒนายุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. บุรีรัมย์: เรวดีการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2538). *รายงานการจัดการศึกษาประจำปีงบประมาณ 2537*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ.
- (2540). *ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ระดับสูง เล่ม 3*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา.
- (2544). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพร้อมรับประกันภายนอก*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2538). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2540-2544)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2545). *รายงานการประเมินคุณภาพสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ.
- อัมพรรัตน์ วัฒนโชติ. (2536). *ผลการใช้โปรแกรมการสอนตามแนวคิดของราชส์ ฮาร์มิน และไซมอนที่มีต่อขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา*. วิทยานิพนธ์. ค.ม.(การประถมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อธิปัตย์ คลีสุนทร; และคนอื่นๆ. (2544). *การวางแผนการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2547, จาก <http://www.Moe.Go.th/Mainz/artieie/edu.plan.ap.htm>.
- อนุชิต เริงจำเนียร. (2545). *คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียน นักศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรุณศรี เหลืองไทรงาม. (2538). *การส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี*. ปรินญาณิพนธ์.กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อุบล เลี้ยววาริณ. (2542). ผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของ
บุคคลในวัยผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
สวนสุนันทา.

ฤกษ์ชัย คุณูปการ. (2539). หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา
และการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.

Calvin, Owens Ray.(1993. June). Teacher Perceptions Concerning their Role and the
Efficacy of Moral Education in Public Elementary Schools. *Dissertation
Abstracts International*. (53: 4191-A)

Dunton,Kethryn Jones.(1989, May). " Parental practices associated with their children' s
Moral lessoning development ". *Dissertation Abstracts International*. 49 :
3306 -A

Lanier, Stephanie Pridgen. (November 1993). "Promoting Moral and Conceptual
Development in Rural Ablescents (moral Development Rural Students Peer
Facilitators)." *Dissertation Abstracts International*. 5: 196-A.

Reimers,E. (September 1988). " Judgement of Responsibility: Their Relationship with
Self and Moral Reasoning in Venezuelan Adolescents." *Dissertation
Abstracts International*. 49 : 2597 –A.

Watson, Janet. (1989 May). "Teachers' conception of morality and moral education".
Dissertation Abstracts International. 49: 3229-A.

Webster. (1983). *Webster's New Twentieth Century Dictionary of The English Language
Unabridged*. 2nd ed. New York: Prentice Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจโครงสร้างเนื้อหาของคู่มือ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจโครงสร้างเนื้อหาของคู่มือ

1. อาจารย์ดร.มารศรี สุธานี ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ดร.จันทนา นนทิกร ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ 8
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
3. นางศรีจิตต์ สร้างเอี่ยม ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ 8
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
4. นางลักขณา คำตรง ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ 8
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
5. นายเสน่ห์ โอฐกรรม ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ระดับ 9
โรงเรียนวัดเขาวัง (แสง ช่วงสุวนิช)

ภาคผนวก ข.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.พัฒนา แสงวงศ์ดี ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. นางปทุมรัตน์ พัทธสุข ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนบ้านทุ่งศาลา
3. นางบุษบา ฤทธิสาร ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนวัดช่องลาภ
4. นางชลดา แสงรักษ์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนบ้านหนองหม้อข้าว
5. นายเจลิยว เกื่อนเภา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนบ้านตะโกล่าง

ภาคผนวก ค.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ

12. นางอำภา ปิ่นแก้ว	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ
13. นางสุนีย์ ไรจโนภาส	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ
14. นางพรพิมล เกื้อนภา	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนวัดหนองพันจันทร์
15. นายณรงค์ ชัยสนาม	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนวัดหนองพันจันทร์
16. นางณัฐกานต์ สำรวมจิตต์	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านสวนผึ้ง
17. นางสาววันเพ็ญ มาลัยศรี	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านสวนผึ้ง
18. นางปรีดา วรวิทย์	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านหนองหม้อข้าว
19. นางสาวปราณี สำรวมจิตต์	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนวัดนาขุนแสน
20. นางประทุม สุขสวัสดิ์	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6
โรงเรียนวัดนาขุนแสน

ภาคผนวก ง.

แบบตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้

คู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

แบบตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้ คู่มือการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

ในการตอบแบบสอบถามความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม ผู้จัดทำคู่มือขอความร่วมมือจากผู้ตอบแบบประเมินทุกท่าน ศิษษารายละเอียดของคู่มือให้เข้าใจก่อนตอบแบบตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ โดยให้ผู้ตอบแบบประเมินให้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

คำชี้แจง

แบบประเมินแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประเมิน

ตอนที่ 2 แบบตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

แบบตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้

คู่มือการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับข้อมูลที่เป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประเมิน

ตำแหน่ง ☐ ผู้บริหาร

☐ ครูผู้สอน

☐ อื่น ๆ

ตอนที่ 2 แบบตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ

ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้	ระดับความเป็นไปได้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ขั้นตอนการเตรียมการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ					
1.1 เนื้อหาการเตรียมการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้					
1.2 ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการเตรียมการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้					
1.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติ หน้าที่ มีความสะดวกขึ้น					
2. ขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ					
2.1 เนื้อหาการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบโรงเรียนวิถีพุทธ มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้					
2.2 ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ โรงเรียนวิถีพุทธได้					
2.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติ หน้าที่ มีความสะดวกขึ้น					
3. ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา					
3.1 เนื้อหาการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามีความเหมาะสมกับการนำไปใช้					

ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้	ระดับความเป็นไปได้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.2 ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ได้					
3.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ มีความสะดวกขึ้น					
4. ขั้นตอนการการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด					
4.1 เนื้อหาการดูแลสนับสนุนใกล้ชิดมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้					
4.2 ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิดได้					
4.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ มีความชัดเจนขึ้น					
5. ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง					
5.1 เนื้อหาการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้					
5.2 ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องได้					
5.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ มีความชัดเจนขึ้น					
6. ขั้นตอนการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน					
6.1 เนื้อหาการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานเหมาะสมกับการนำไปใช้					
6.2 ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานได้					
6.3 เอกสารประกอบมีความเหมาะสม ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ มีความชัดเจนขึ้น					
รวม					

ตอนที่ 3 ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารโครงการ
โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านท่ามะขาม

แบบสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติม

3.1. การเตรียมการ

ความคิดเห็น / ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

3.2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

ความคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

3.3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา

ความคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

3.4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

ความคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

3.5 การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

ความคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

3.6 การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ความคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นางพจนพร จิตเจริญทวีโชค
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2504
สถานที่เกิด	อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	89 / 1 ถนนเฉลิมพระเกียรติ ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี 70180
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่ามะขาม
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านท่ามะขาม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2520	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนท่าม่วงราษฎร์บำรุง
พ.ศ. 2525	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ.สูง) วิชาเอกคหกรรมศาสตร์ จากวิทยาลัยครูกาญจนบุรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
พ.ศ. 2528	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ) จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2548	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ